

BUYING/SELLING In Michigan

Homes, Gas Stations, Liquor Stores, Plazas, Hotels

RAJ SHERGILL
Associate Broker
Landmark Realty

40600 Ann Arbor Rd. Ste. 150
Plymouth, MI 48170

Cell 734-751-4455, rajsshergill@yahoo.com

Truck Insurance Specialist

• Preferred Carriers (A++)
• Bobtail Insurance
• Cargo and Primary Liability

TRI COUNTY INSURANCE

734 655 9090

10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ

AMANTEL.COM

\$25 'ਚ 2600 ਮਿੰਟ (43.5 ਘੰਟੇ)
ਘਰ ਦੇ ਫੋਨ ਅਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਲਈ ਇਕੋ ਰੇਟ

24/7 Customer Service
ਟੌਲ ਫਰੀ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ

ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋਗੇ ਉਨੇ ਹੀ ਮਿੰਟ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ

1-888-652-6268, 732-983-4332/4333

Eighteenth Year of Publication ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 18, Issue 03, January 21, 2017 20451 N Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

ਬਾਦਲ ਦੇ ਗੜ੍ਹ 'ਚ ਕੈਪਟਨ ਦਾ ਗੜ੍ਹਕਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ): ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲੰਬੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨੇ ਸੁਬਾਈ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਉਹ ਸ਼ਖਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1969 ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਦੇ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ। ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਇਸ ਐਲਾਨ ਨੇ ਜਿਥੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਲੋਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚ ਰੂਹ ਫੂਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵੱਲੋਂ ਬਾਦਲਾਂ ਨਾਲ ਸੋਢੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵੀ ਫੂਕ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਮਰਹੂਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਏ.ਪੀ.ਜੇ. ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਮਦ ਮੌਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਤਸਵੀਰ।

ਬਾਦਲ ਲਈ ਔਖੀ ਘੜੀ...

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਮਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਦਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ 12 ਦੌਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 5 ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜੁੱਤੀ ਮੁੱਟੀ ਗਈ। ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਖਿਲਾਫ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਗੁੱਸਾ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੁੱਤੀ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਬਾਦਲ ਮੁੜ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਰੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਲੋਕ ਰੋਹ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਕੱਟੜ ਅਕਾਲੀ ਹੀ ਸਨ। ਇਕੱਲੇ ਵੱਡੇ ਬਾਦਲ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਰਜ਼ਦ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਉਤੇ ਵੀ ਭੀੜ ਨੇ ਪਥਰਾਅ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਥਰਾਅ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਚਾਰ ਹਮਾਇਤੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਵਾਲ-ਵਾਲ ਬਚ ਗਏ ਸਨ।

ਮਜ਼ੀਠੀਆ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਤਸਕਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਕੈਪਟਨ ਵੱਲੋਂ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਬਾਦਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਰਮੀ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਬਾਰੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਤੌਰ ਉਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ

ਕਿਤੇ ਆਪ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਚਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ?

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਲੰਬੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਖਿਲਾਫ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਬਾਰੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ ਖੂਬ ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਚਰਚਾ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਦਲ ਵਿਰੁੱਧ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਗਏ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕੈਪਟਨ ਨੂੰ ਬਾਦਲ ਵਿਰੁੱਧ ਚੋਣ ਲੜਨ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੈਪਟਨ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਲੜਦੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਦਲਾਂ ਨਾਲ 'ਸੈਟਿੰਗ' ਹੈ। ਲੰਬੀ ਤੋਂ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਆਪ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ। ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਦੋ ਮਹਾਂਰਬੀਆਂ ਵਿਚ ਭੇਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੈਂਤੜਾ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੰਬੀ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਜਿੱਤ ਪੱਕੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਤੇ ਲੰਬੀ

ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੱਛੜ ਕੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਉਤਾਰੇ ਗਏ। ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਲੰਬੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਹਲਕਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸੁਖਬੀਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਲੰਬੀ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਜਾਂ ਘੇਰਨ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਸ਼ਾਇਦ ਬਹੁਤੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਜੂਝਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਜ਼ੀਠੀ ਤੋਂ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਵੀ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਕਾਂਗਰਸ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਸੀਲਾ ਵਰਤਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਪੁਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੋਣ ਰਣਨੀਤੀ ਘਾੜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਇਸ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਈਟ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੈਪਟਨ ਹੀ ਮੂਹਰੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਕੋਫੀ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ', 'ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੈਪਟਨ' ਅਤੇ 'ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ' ਵਰਗੇ ਨਾਅਰੇ ਚਲਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚੋਂ ਧੜਾਧੜ ਬਾਗੀ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਰਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਬਾਦਲ ਵਿਰੁੱਧ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਕੇ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਕਤਵਰ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

World Wide Travel

www.fly2world.com

Chicago \$760*
Delhi

24/7 Emergency Service

Detroit \$1050*
Delhi

Lowest Fare Guaranteed

734-838-9998

*Fares shown above are subject to availability and may change without notice. Call us for more information.

EVEREST TRANSPORT INC.

Now Hiring Drivers and Owner Operators

We Provide

- Trailer ■ Insurance ■ Tolls
- Plates ■ IFTA/Fuel Tax
- Fuel Discount Per Gallon+FSC
- We Pay By Miles ■ We Run All Midwest
- Make Excellent Money
- Clean Work (Less Paper Work)

ਅਸੀਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

- ਟਰੇਲਰ ■ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ■ ਟੋਲ ■ ਪਲੇਟਾਂ
- ਆਈ ਐਫ ਟੀ ਏ/ਫਿਊਲ ਟੈਕਸ
- ਤੋਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਗੈਲਨ 'ਤੇ ਡਿਸਕਾਊਂਟ
- ਮੀਲਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਭੁਗਤਾਨ
- ਪੂਰੇ ਮਿਡਵੈਸਟ ਵਿਚ ਸਰਵਿਸ

Contact: Goldy, Cell: 260-797-1122

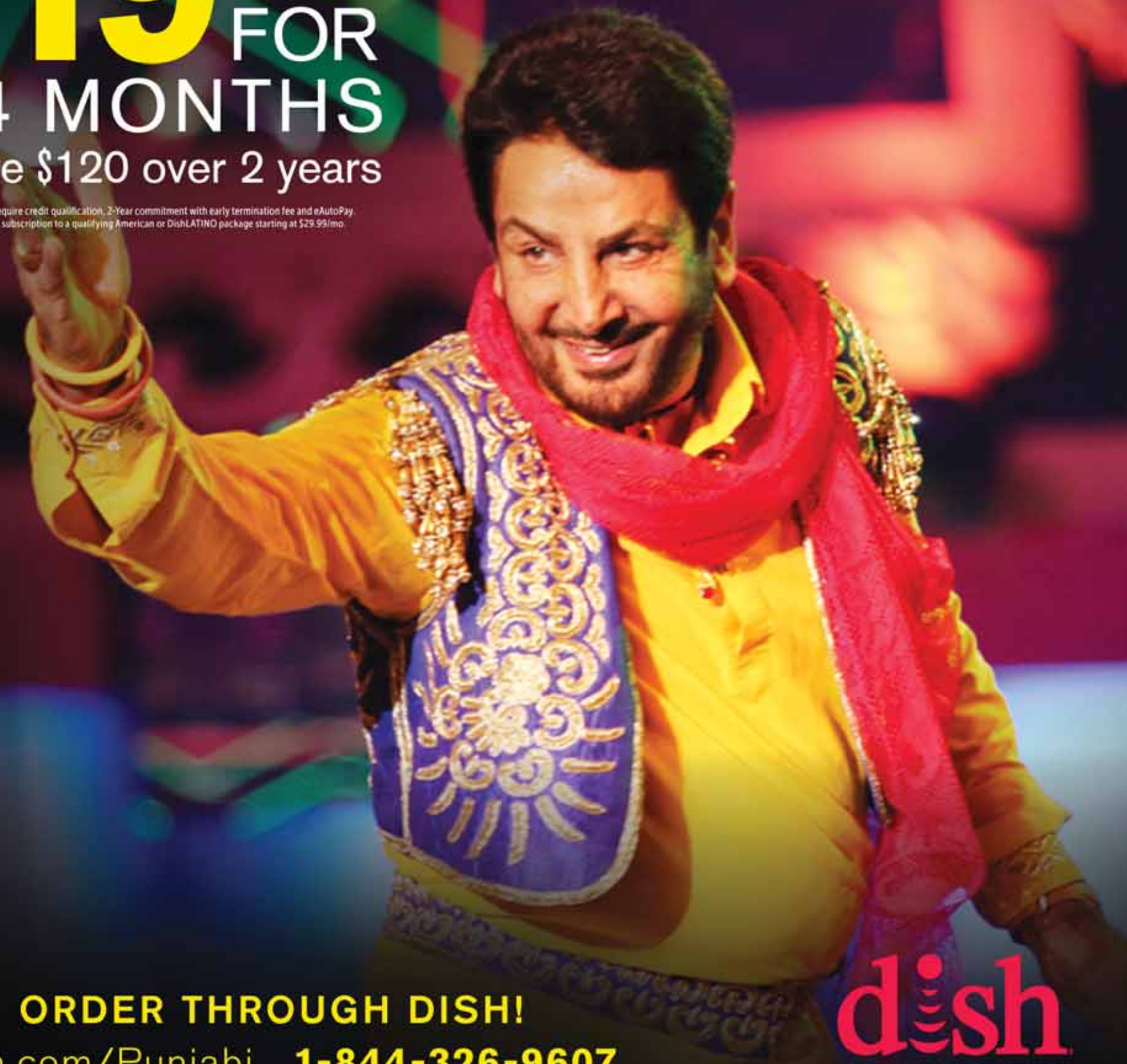
Fax 866-920-8915 Email-hr@Everesttransportation.ca

20% OFF PUNJABI MEGA PACK

\$19.99 FOR 24 MONTHS

Save \$120 over 2 years

All offers require credit qualification, 2-Year commitment with early termination fee and eAutoPay. Requires subscription to a qualifying American or DishLATINO package starting at \$29.99/mo.

ORDER THROUGH DISH!

Dish.com/Punjabi **1-844-326-9607**

dish
YOUR CULTURE AT HOME

Offer for new and qualifying former customers only. Important Terms and Conditions:

Qualification: Advertised price requires credit qualification and eAutoPay. Upfront activation and/or receiver upgrade fees may apply based on credit qualification. Offer ends 4/05/17. 2-Year Commitment: Early termination fee of \$20/mo. remaining applies if you cancel early. \$120 Savings Offer: Receive a monthly credit of \$5 for the first 24 months. Requires subscription to International package and qualifying American or DishLATINO package (starting at \$29.99/mo). NOT included in advertised price (and subject to change): Taxes & surcharges, add-on programming (including premium channels), Protection Plan, and transactional fees. Other: All packages, programming, features, and functionality are subject to change without notice. After 6 mos., you will be billed \$8.99/mo. for Protection Plan unless you call to cancel. After 2 years, then current everyday prices for all services apply. For business customers, additional monthly fees may apply. Free standard professional installation only.

© 2017 DISH Network L.L.C. All rights reserved.

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਉਘੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਪ੍ਰੋਮੋਟਰ ਸ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ।

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਕਲੱਬ ਦੀ ਇਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਰੋਜ਼ਮਾਨਾ 'ਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੈਂਬਰ-ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ, ਹੈਪੀ ਹੀਰ, ਲਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੁੱਲਤ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ, ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਆਲ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਤਤਾ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ

ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਮਨਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੀਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੀਹਰਾ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਕਲੱਬ ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਛੂਹੇਗਾ, ਉਥੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ 'ਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਏਗਾ।

ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਪੋਰਟਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਇਸ ਕਲੱਬ ਦਾ ਮੁੱਖ ਏਜੰਡਾ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗਰੀਬ ਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ, ਲੋੜਵੰਦ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਜਲਾਲਾਬਾਦ 'ਚ ਫਸੇ ਕੁੰਡੀਆਂ ਦੇ ਸਿੰਗ

ਜਲਾਲਾਬਾਦ: ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਤੋਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ।

ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਿੱਟੂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਤਿਕੋਣਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨੇ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਲਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਢੰਡੀਆ ਨੇ ਨਾਮਜ਼ਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰ ਕੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਰੰਭਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਹਲਕੇ 'ਚ ਕੁੱਲ 1 ਲੱਖ 92 ਹਜ਼ਾਰ ਵੋਟਰ ਹਨ।

ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਬਣੀ ਸਿਰਦਰਦੀ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹਥਿਆਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਾਣਿਆਂ ਵਿਚਲੇ ਮਾਲਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਗੰਨ ਹਾਊਸਾਂ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਗੰਨ ਹਾਊਸਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਬਾਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਿਥੇ ਹਰ ਗੰਨ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਗਾਰਡ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰੇ ਲਾਉਣ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਰਾਤਰੀ ਗਸਤ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੰਨ ਹਾਊਸਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਧੇਰੇ ਚੌਕਸੀ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਭਾ ਜੇਲ੍ਹ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਚੌਕਸੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ 3.70 ਲੱਖ ਵਿਚੋਂ 1.86 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਥਿਆਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘੂ ਹੁਣ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਿੱਚ 'ਤੇ ਡਟੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਿੱਚ ਤੋਂ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੇ ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਹਾਲ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲੜਾਈ ਲੜਨਗੇ।

ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਦੀ ਆਮਦ ਮੌਕੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ 'ਸਿੰਘੂ ਆ ਗਿਆ, ਸਿੰਘੂ ਛਾ

ਗਿਆ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰੇ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਲਈ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇੱਟ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਅੱਠ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਰੋਕ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਲੋਕ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਚੋਣਾਂ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣਾ ਏਜੰਡਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣਗੇ।

Singh Tax & Accounting Services LLC.

Individual & Business Taxes, Accounting, Payroll & Financial Consulting Services.

File your taxes on time, Tax planning, start new business, to resolve tax related matters with IRS. Free consultation for tax matters. Translation from Punjabi to English and Notary Services.

ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਟਰਾਂਸਲੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

Ph: 248-982-2036

Fax: 616-855-5575

Mohan Singh M.COM, MBA (Finance), ACA Master in Taxation, IRS Enrolled agent, Notary Public

Office Locations

38969 Cheshire Dr., Northville, MI 48167

38565 Joy Rd., Westland, MI 48185

Email : jhand_mohan@yahoo.com; or info@SinghTaxServices.com For More Detail check our web site at :www.SinghTaxServices.com

Madan Khatri

Want to Buy/Sell Homes, THs, Condos!

Call Madan Khatri

Ph: 847-530-1550

www.PropertyZoo.com

CALL TO BUY/SELL HOME TODAY!

Top Producer at the office in 2011-2013-2014

*****A Broker who can work with you from Beginning to End, Call Now!!!*****

BHHS American Heritage

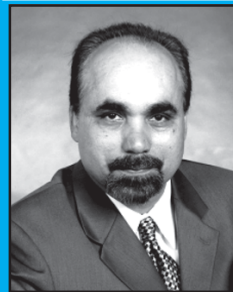
1010 Rohwing Road, Elk Grove Village, IL

Sistar Mortgage

Minimizing Cost, Maximizing Investment

www.SistarMortgage.com

Balbir (Bill) Grewal, Loan Officer (NMLS 353442) Residential & Commercial Loans

(734) 330-8859 Mobile

(586) 802-7385 Fax

Balbir.Grewal@SistarMortgage.com

Loans Available In Most States!

*Refinance up to 125% value of the house.

- Residential Loans (Purchase, Refinance & Cash Out Refinance).
- Self Employed and H1 Visa
- Jumbo loans
- Commercial Property With Business or Business Only.
- Business Equity Line of Credit.
- Multi Unit Investment Property.

47 Trans Inc.

7401 Brookville Rd., Indianapolis IN 46239

ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਤੇ ਓਨਰ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

- ਟੈਕਸਸ ਲਈ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਪੱਕੇ ਲੋਡ
- ਤਗੜੀ ਕਮਾਈ, ਤੁਰਤ ਅਦਾਇਗੀ
- ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਲੈਣ ਲਈ ਲੀਜ਼ ਅਤੇ ਰੈਂਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
- ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਸੈਂਕੜੇ ਟਰੱਕ ਹਨ।

ਫੋਨ: 317-493-9010 ਤੇ 317-438-9542

ਫੈਕਸ: 317 731 5280; Email: agmfleet@gmail.com; dispatch@agmtrucking.com

Trucks and Trailers for lease on dedicated runs.

ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨੇ ਉਲਝਾਈ ਤਾਣੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਕਮਰਕੱਸੇ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਭਖਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਤਰੀਕ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਮੋਰਚੇ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਿਵਾਇਤੀ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਦਰਜਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਤਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪਾਰਟੀ ਬਸਪਾ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵੀ ਇਸ ਵਾਰ ਕੁਝ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ (ਐਨ.ਸੀ.ਪੀ.) ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਹਨ, ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦਰਜਨ ਭਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਯੁਵਾ ਪਾਰਟੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਤਰਜੋਤ ਸਿੰਘ ਹਨ, ਨੇ ਵੀ ਦੋ ਕੁ ਦਰਜਨ ਪਾਰਟੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸਮਤ ਅਜਮਾ ਰਹੇ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਛੋਟੇਪੁਰ ਨੇ 'ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬ ਪਾਰਟੀ' ਬਣਾਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ

ਕਾਫੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ।

ਇਨਕਲਾਬ ਵਿਕਾਸ ਦਲ ਅਤੇ ਬਜਰੰਗ ਦਲ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਦਿ ਨਵੇਂ ਦਲਾਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਦਸਤਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਬੀ.ਆਰ.ਪੀ. ਪਾਰਟੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਾਓ ਅੰਬੇਡਕਰ ਹਨ, ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਪੰਥਕ ਦਲ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਲ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਦੀ ਟਕਸਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਰਹੇ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਵੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ

ਵਾਲੀ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣ ਕੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿਤਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਰਹੇ ਦੇਵੀ ਦਾਸ ਨਾਹਰ ਨੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ (ਅੰਬੇਡਕਰ) ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ 4 ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਤਰੇਤਾਂ ਆਈਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ 5 ਦਰਜਨ ਦੇ ਲਗਪਗ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਐਮ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਈ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਪੰਜਾਬ (ਬਾਲ ਠਾਕਰ) ਨੇ ਵੀ

ਪੰਥਕ ਫਰੰਟ ਵਿਚਲੇ ਦਲਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੋਏ ਰਾਹ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਥਕ ਫਰੰਟ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਚੁਣ ਲਏ ਹਨ। ਚੋਣਾਂ ਬਾਰੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਯੂਨਾਈਟਿਡ) ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਲੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਦੋ ਮੁਤਵਾਜ਼ੀ ਜਥੇਦਾਰ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਮੰਡ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਚਾਰਜ਼ੇਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਯੂਨਾਈਟਿਡ) ਦੇ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਲਾਂਭੇ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਫਰੰਟ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਿਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਬਰਨਾਲਾ ਅਤੇ ਅਮਰਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਥਕ ਫਰੰਟ 55 ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਯੂਨਾਈਟਿਡ) ਵੱਲੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟਣ ਕਰਨ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਹੋਰ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਰੋਕ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥਕ ਫਰੰਟ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਯੂਨਾਈਟਿਡ) ਵੱਲੋਂ 117 ਦੀ ਥਾਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਉਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਅੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਦਲ ਦੇ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਠਿੰਡਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਚੋਣਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਤਕੜੀ ਟੱਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਵੋਟਾਂ ਲੈਣ ਦੇ ਰੌਅ ਵਿਚ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਬਿਆਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਉਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਂਜ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇਗਾ। ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬਾਨੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ ਦਾ ਭਾਣਜਾ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦਲ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਲਿਤ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਲ ਵੀ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨਾਲ ਜੁੜ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਚੋਣ ਲੜਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਗਲ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕੀ।

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਹੀ ਵਾਅਦਾ

ਸਮਾਣਾ: ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਉਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਂਜ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੋ ਵਾਅਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦੀ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਉਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਕਰ ਕੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਵਸੂਲ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹੀ ਡੱਕਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਵਿਸ ਬੈਂਕ ਵਿਚਲੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦਾ ਸੱਚ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਬਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਨੈੱਟਵਰਕ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੱਕ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

'ਆਪ' ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਡਟੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ (ਰਾਜੇਵਾਲ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜੇਵਾਲ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸਨੌਰ (ਦੇਵੀਗੜ੍ਹ) ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਇਨਕਲਾਬ ਰੈਲੀ ਦੌਰਾਨ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਆਪ' ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜੇਵਾਲ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਆਉਣ ਉਤੇ ਉਹ ਡੱਚ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਰਾਜੇਵਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰਤ 'ਆਪ' ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ ਪੱਖੋਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਪਾਈ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਾਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਕਾਂਗਰਸ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਜਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗ ਰਿਹਾ, ਸਗੋਂ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚੋਂ ਮਰਿਆਦਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸਦਾਚਾਰ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਕੇਵਲ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਖਿਲਾਫ ਤਿੱਖੀਆਂ ਤੇ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਵਧਣ ਦੇ ਵੀ ਆਸਾਰ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਉਤੇ ਭੜਕਾਊ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਉਕਸਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਉਧਰ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਬਾਦਲ ਉਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ

ਤਿੱਖੀਆਂ ਤੇ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਦਾ ਦੌਰ

ਭੜਕਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪਟਿਆਲਾ (ਸ਼ਹਿਰੀ) ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਬਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਜੇ.ਜੇ. ਸਿੰਘ

ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਅਸੰਭਿਅਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ

ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ 2007 ਅਤੇ 2012 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਵੱਲੋਂ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਤਹਿਜੀਬ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਆਪ' ਸੁਪਰੀਮੋ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਵੀ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਰਾਹ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 'ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ' ਖੱਟ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਕਾਰਨ ਦਿਹਾੜੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਜਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਉਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਭਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਿਆਸੀ ਹੱਲਿਆਂ ਕਾਰਨ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਨੂੰ

ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਬਣੀ ਸਵਰਾਜ ਅਭਿਆਨ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਛੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਚੋਣ ਫਰੰਟ ਉਤੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਚਾਹੇ ਨੇਤਬੰਦੀ ਕਰ ਕੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਾਫੀ ਫਿੱਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕੱਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਰਿਜ਼ਰਵ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਨੇ ਘਰੇਲੂ ਰੁਟ ਉਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀਆਂ 6 ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਇਸ ਉਦਮ ਨਾਲ ਇਕੱਲੀਆਂ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਸਾਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸਤਰੀ ਸਵਾਰੀ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਏਅਰ ਬੱਸ ਏ320 ਵਿਚ 18 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਕਿਰਾਇਤੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਕਤਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ 6 ਸੀਟਾਂ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜਦਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਹੂਲਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ।

ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਚ ਮਾਲੋ-ਮਾਲ ਹੋਇਆ ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਲਾਣਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਪਰ ਬਾਦਲਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਦੁੱਗਣੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਤੋਂ ਉਜਾਗਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕੋਲ ਸਾਲ 2012 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਛੇ ਕਰੋੜ 75 ਲੱਖ 27 ਹਜ਼ਾਰ 974 ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੁੱਲ ਚੱਲ/ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ 14 ਕਰੋੜ 49 ਲੱਖ 82 ਹਜ਼ਾਰ 207 ਰੁਪਏ ਦੀ ਚੱਲ/ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਸੂਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਕੋਲ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ 11 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਸਾਢੇ 22 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ।

ਹਲਫਨਾਮੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬਾਦਲ ਕੋਲ ਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚ 52, 500 ਰੁਪਏ ਨਕਦ, 34,700 ਰੁਪਏ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ, 3,42,000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਲੈਣਦਾਰੀ, 3,42,000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਤੇ 5,00,000,00 ਦੀ ਹੋਰ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ। ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿਚ 8,53,00000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਖੇਤੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ, 27,82,000 ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਤੇ 22,91000 ਦੀਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਹਨ। ਹਲਫਨਾਮੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬਾਦਲ ਨੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ 27, 82000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕਮਾਈ ਹੈ ਜਦਕਿ 8, 76,00000 ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 54,47000 ਰੁਪਏ

ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਦੋ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਦਾ ਵਾਧਾ

ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਤੇ 48,84000 ਰੁਪਏ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੋਂ ਆਮਦਨ ਹੈ। ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਤੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ 11 ਕਰੋੜ 52 ਲੱਖ 62 ਹਜ਼ਾਰ 627 ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਸੀ ਜਦਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਹਲਫਨਾਮੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ 22 ਕਰੋੜ 59 ਲੱਖ 94 ਹਜ਼ਾਰ 7 ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 2014 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਸਿਫਰ ਦੱਸੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਲਾਸਰ

ਸਥਿਤ 255 ਕਨਾਲ ਦੇ ਫਾਰਮ ਦੀ ਮਾਲਕ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੂਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ 2012 ਵਿਚ ਲਗਪਗ ਸਾਢੇ ਗਿਆਰਾਂ ਕਰੋੜ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਹੁਣ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਾਢੇ 22 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ। ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵੀ ਲਗਪਗ 17 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ 2012 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੱਸੀ ਸੀ।

ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਪੰਜ ਲੱਖ ਦੀ ਕਰਜ਼ਈ!

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਕਵਰਿੰਗ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੂੰ ਹਰਸਿਮਰਤ ਬਾਦਲ ਉਝ ਤਾਂ 29 ਕਰੋੜ 68 ਲੱਖ ਨੌਂ ਹਜ਼ਾਰ 437 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਚੱਲ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਨਕਦੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਹਨ। ਛੇ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਹਿਣੇ ਹਨ, ਖੇਤੀ ਲਈ ਦੋ ਟਰੈਕਟਰ ਹਨ, ਪਰ ਕਾਰ ਨਹੀਂ।

ਹਰਸਿਮਰਤ ਬਾਦਲ ਵਰਗੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਉਧਰ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਤੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਦੇ ਪਤੀ ਸੂਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ 11 ਕਰੋੜ 52 ਲੱਖ 62 ਹਜ਼ਾਰ 627 ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਸੀ ਜਦਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਨਾਲ ਦਾਖਲ ਹਲਫਨਾਮੇ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ 22 ਕਰੋੜ 59 ਲੱਖ 94 ਹਜ਼ਾਰ 7 ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟੋਪੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਰਤੀਆ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟੋਪੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਰਤੀਆ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਰਾਸਤੀ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਉਤੀਸਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤੀ ਸਾਮਾਨ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਟੋਪੀ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਾਈ ਸੀ।

ਇਸ ਟੋਪੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ, ਸੁਖਦੇਵ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੌਥੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ। ਚਮੜੇ ਤੋਂ ਬਣੀ ਟੋਪੀ 'ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ।

ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਬਦਅਮਨੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਿਛਲੇ ਕਰੀਬ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੁੱਟ-ਖੋਹ ਤੇ ਜੋਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ 2 ਕਤਲ, ਦੋ ਕਾਤਲਾਨਾ ਹਮਲੇ, 11 ਚੋਰੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਦਾਂ, 18 ਸਟਰੀਟ ਕਰਾਈਮ, ਹਰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਕ ਬੰਦਾ ਅਗਵਾ ਤੇ ਫਿਰ ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਬਲਾਤਕਾਰ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਵਿਅਕਤੀ ਝਪਟਮਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਵੱਸੋਂ ਬਾਹਰ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ਈਆਂ ਵਿਚ 76.47% ਸ਼ਰਾਬ, 20.41% ਨਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ, 15.87% ਕੈਪਸੂਲ, 8.65% ਟੀਕੇ ਅਤੇ 4.85% ਗਾਂਜਾ ਅਤੇ ਚਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂਦੇ 'ਚਿੱਟੇ' ਨੇ ਹੁਣ ਪਿੱਛਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਰੂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਕਾਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਚੁਲਾਂ ਹੀ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ

ਹਥਿਆਰ ਅਤੇ ਗੈਂਗਸਟਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹਸੂਖਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਖਿੱਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਲਾਇਸੰਸ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਲਈ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 4.5 ਲੱਖ ਲਾਇਸੰਸ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਲਾਇਸੰਸ 'ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਕੋਲ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 80,000 ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਪੁਲਿਸ ਨਫਰੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਢਾਈ ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਕੜਾ 7 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਵੱਲਤੋਂ ਸ਼ੌਕ ਨੇ ਹੀ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਫੀਆ ਗਰੋਹ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਰੋਕਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਉਪਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਜੇਕਰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 7500 ਕਰੋੜ ਸਾਲਾਨਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਧੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ

ਨਾਲ 41 ਕਰੋੜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਹੀ ਕੰਗਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਘਰੇਲੂ ਕਲੇਸ਼, ਭਾਈਚਾਰਕ ਤਰੇੜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਸਹਿਜਤਾ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨੂੰ ਅਲੋਪ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ 17 ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਬੀਅਰ ਦੀ ਖਪਤ

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਛਾਏ ਚਾਰ ਭਾਰਤੀ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਤੇ ਖੋਜ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਖਾਸ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਐਵਾਰਡ ਲਈ ਚਾਰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਚੋਣ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਤੋਂ 102 ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 4 ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਗਿਆਨੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਸ਼ੀਅਲ ਅਰਲੀ ਕਰੀਅਰ ਐਵਾਰਡਜ਼ ਫਾਰ ਸਾਇੰਟਿਸਟਸ ਐਂਡ ਇੰਜੀਨੀਅਰਜ਼ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨੀ ਪੰਕਜ ਲਾਲ, ਕੋਸ਼ਿਕ ਚੌਧਰੀ, ਮਨੀਸ਼ ਅਰੋੜਾ ਤੇ ਮਾਉਂਟ ਸਿਨਾਏ ਹਨ ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਪੁਲਾਂਗਾਂ ਪੁੱਟ ਰਹੇ ਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਨਮਾਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਵਿਸ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਾਲੇ ਧਨ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਿਛਲੇ ਢਾਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕਈ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ 'ਚ 2016 ਤੱਕ 381 ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 188 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਨ। ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ. ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ 63,800 ਸੀਟਾਂ 'ਚੋਂ 38,715 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਤੇ 25,085 ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਹਨ।

ਸਾਲ 2012 ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਵਿਸ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਕਾਲਾ ਧਨ 9,300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਹਰ ਸਾਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ 10,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀਟਾਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਖਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ

ਅਜੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਹੈ, ਅਸਲ ਧੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜਾਂ ਨੂੰ 30 ਫੀਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਵੇਚਣ ਦਾ 'ਕਾਨੂੰਨੀ' ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ 'ਵਿਕਾਊ ਕੋਟਾ' 60 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਬਚੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੋਟੇ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਥਕੰਡੇ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ 'ਵਿਆਪਕ ਘਟਾਲਾ' ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਕੋਟਾ ਵੀ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੀਟਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਫੀਸ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਅਕਸਰ 7-8 ਲੱਖ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜ ਬੇਹੱਦ ਉਚ-ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚੀ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵੀ ਇਹੀ ਕਾਲਾ ਧੰਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕਾਲਜ ਚੰਗੇ ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੇਚ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਵੇਚਣ ਦਾ ਧੰਦਾ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਵਿਚ 209%, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ ਵਿਚ 131% ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ ਵਿਚ 67% ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਤਲ 23 ਰੁਪਏ ਵਾਧੂ ਲਾਇਸੰਸ ਫੀਸ ਲੈ ਕੇ 10 ਰੁਪਏ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, 8 ਰੁਪਏ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ 5 ਰੁਪਏ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉਠ ਰਹੇ ਹਨ। 2000 ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਆਏ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਗੋੜੇ ਹੋ ਕੇ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਖਤਰਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। 1999-2000 'ਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ 2295 ਮਰਦ ਤੇ 105 ਔਰਤਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਕੈਦ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਮਰਦ ਮੁਜਰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 19365 ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ 1265 ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ।

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566
E-mail: supertravel2003@live.com
Lowest Fares With Excellent Service

United Airlines
British Airways

Etihad, Air India,
KLM, Lufthansa,
Delta, Qatar Airlines.

For Emergency Call anytime at **847-673-3825** **EARLYBIRD SALE!!!!** Domestic fares available

INDIAN BAZAAR

334 S. Emerson Ave., GREENWOOD, IN 46143

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਗਰੋਸਰੀ ਤੇ ਮਿਠਾਈਆਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

- ਖਾਣਾ ਸੁੱਧ ਵੈਸ਼ਨੋ, ਤਾਜ਼ਾ ਸਮੋਸੇ, ਚਾਟ, ਥਾਲੀ
- ਕੈਟਰਿੰਗ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
- ਵੱਡੇ ਆਰਡਰ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਰੇਟ
- ਤਾਜ਼ਾ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ

ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਆਓਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਿਟੀ 'ਚ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਰੇਟ 'ਤੇ ਮਿਲੇਗੀ।

ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ 10% ਛੋਟ

Ph: 317-534-5151, 916-524-0045

Punjab Times

Established in 2000
18th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746

Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Editor:

Amolak Singh Jammu

Astt. Editors:

Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh

Photographer

Kamaljit Singh Viridi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists

Ashok Bhaura
Tarlochan Singh Dupalpur
Baljit Basi
Major Kular

Corrpondents

Detroit, MI

Rajinder Syan
734-261-0936

New York

Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send
address changes to Punjab Times,
20451 N. Plum Grove Rd., Palatine,
IL 60074

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Missisipi,
Iowa, Arkansas, Texas, Virginia, Ne-
vada, Washington, Oregon, Arizona,
Georgia, Florida, New York, New
Jersey, Connecticut, Oklahoma, Penn-
sylvania, Missouri, Kentucky

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 100 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 450 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ
ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ
ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ
ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ
ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ
ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ
ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.

Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claims made in the
advertisements published in
Punjab Times.

**All disputes subject to
Chicago jurisdiction.**

ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਥਾਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਿਲੀ?

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਇਥੇ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਭਵਨ
ਸੈਕਟਰ 16 ਦੇ ਰੰਧਾਵਾ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ
ਕੇਂਦਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ
ਅਕਾਦਮੀ ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਲਾ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ
ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ 'ਜਾਤ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ' ਵਿਸ਼ੇ
ਉੱਤੇ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ।
ਉਦਾਘਾਟਨੀ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਡਾ.
ਐਸ.ਐਸ. ਜੌਹਲ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ
ਵਜੋਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਹਰੀਸ਼
ਖਰੇ ਪੁੱਜੇ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਬਨਾਰਸ
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਡਾ. ਚੌਥੀ ਰਾਮ ਯਾਦਵ ਨੇ
ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਾਤੀ ਤੌਤ ਕੇ ਜਮਾਤ ਬਣੇਗੀ।
ਦਲਿਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ
ਹੈ। ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਮਾਤ ਰਹਿਤ
ਸਮਾਜ ਬਣਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ
ਸਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਬਾਰੇ
ਉਚੇਚੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ
ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਹੜੇ ਕਥਿਤ ਛੋਟੀਆਂ
ਜਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਡੇ
ਕਵੀ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ
ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ
ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਸਨ।
ਹਰੀਸ਼ ਖਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ
ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਾਤ, ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ

ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੌਰਾਨ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਐਸ.ਐਸ. ਜੌਹਲ, ਹਰੀਸ਼ ਖਰੇ ਅਤੇ ਹੋਰ।

ਚੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ.
ਜੌਹਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ
ਹੁੰਦੀ। ਮੂਲ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨਹੀਂ।
ਦੂਜੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ ਵਜੋਂ ਡਾ.
ਸੁਬੋਧ ਮਾਲਾਕਰ ਨੇ ਆਸਤਿਕ-ਨਾਸਤਿਕ,
ਹਿੰਦੂਵਾਦ, ਸੰਵਾਦ, ਵਰਣਾਂ, ਸੰਪਰਦਾਇਕਤਾ,
ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੂਪ, ਨਿਯਮਾਂਵਲੀ, ਵੇਦ ਯਤਨ,
ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ
ਕੀਤੇ। ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਏ ਡਾ. ਅਪੂਰਵਾਨੰਦ ਨੇ ਜਾਤ,

ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਮਾਰਕਸ
ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਰਘਬੀਰ
ਸਿੰਘ ਸਿਰਜਣਾ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ
ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਦੱਸਿਆ। ਡਾ. ਭੂਪਿੰਦਰ ਬਰਾੜ ਨੇ
ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ। ਤੀਜੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ
ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ
ਵਜੋਂ ਡਾ. ਹਰੀਸ਼ ਪੁਰੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ,
ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਤੇਜਵੰਤ

ਕਤਲੇਆਮ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ
ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 1984 ਵਿਚ ਹੋਈ ਸਿੱਖ
ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ
ਚੈਣ ਬਸੇਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਿਲਕ ਵਿਹਾਰ
ਇਲਾਕੇ ਵਿਖੇ ਅਲਾਟ ਹੋਏ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਗ
ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਤੁਰੰਤ

ਮੁਰੰਮਤ ਵਾਸਤੇ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ
ਰਾਸ਼ੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਹਰਚਰਨ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 1984 ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ
ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮੇਂ ਦੀ
ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ
ਗਈ ਅਤੇ ਜੇ ਮਕਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ
ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੁਰੰਮਤ ਨਾ ਹੋਣ
ਕਾਰਨ ਉਹ ਗੁਣ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹਨ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਿਰਪਾਲ
ਸਿੰਘ ਬਡੂਗਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਦਿੱਲੀ ਦੇ
ਤਿਲਕ ਵਿਹਾਰ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪੀੜਤ
ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ 10 ਲੱਖ
ਰੁਪਏ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਰਾਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ
ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਅੰਤਮ ਸੁਣਵਾਈ ਅਪਰੈਲ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ
ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਵਿਵਾਦ 'ਤੇ ਅੰਤਮ ਸੁਣਵਾਈ
ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵੱਲੋਂ
ਸਬੂਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਅਪੀਲਾਂ
ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣ
ਮਗਰੋਂ ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ।

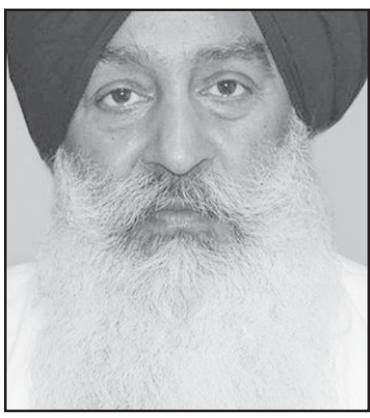
ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਵਿਚ 26 ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ

ਢਾਕਾ: 2014 ਵਿਚ ਨਰਾਇਣਗੰਜ ਵਿਚ
7 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਮਾਮਲੇ
ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ
ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼
ਦੀ ਚੋਟੀ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸੀਨੀਅਰ
ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਸਮੇਤ 26 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ
ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਨਰਾਇਣਗੰਜ ਕਤਲਾਂ
ਵਿਚ ਨਰਾਇਣਗੰਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕੌਂਸਲਰ ਨੂਰ
ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ
ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਤਾਰੇਕ ਸਈਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 26
ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ
ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੌਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ

ਬੰਗਾ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ
ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਕੇ ਅਖੰਡ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ
ਦਲ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਬਣੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ
ਭੌਰ ਨੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਲੜ ਫਤ
ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਥੇ ਸਥਿਤ ਘਰ ਪੁੱਜੇ
ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ
ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦਰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
'ਆਪ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਆਪ'
ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਅਹੁਦਾ
ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਥੇਦਾਰ ਭੌਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਸਮੂਲੀਅਤ
ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ
ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹੁਣ ਕਥਿਤ ਤੌਰ
'ਤੇ ਨਸ਼ੇਤੀਆਂ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀਆਂ, ਲੋਟੂਆਂ ਦਾ
ਟੋਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ

ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਵਰਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ
ਨੂੰ ਮੰਦਭਾਗਾ ਦੱਸਦਿਆਂ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਉੱਤੇ

ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਜਾਤ, ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ
ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ।

ਚੌਥੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ
ਪਾਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ। ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰੇ
ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਹਾਂਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ
ਵਿਚ ਕਲਾਸ ਅਤੇ ਜਾਤ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਬੀਰ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ
ਗਲੋਬਲ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਲਿਖੇ ਦਲਿਤ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ
ਹੋਰ ਜਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ।
ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਨੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਅਤੇ
ਅੰਬੇਦਕਰਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ
ਛੋਗੀ। ਅਖੀਰਲਾ ਸੈਸ਼ਨ ਸਿੱਖਿਆ, ਮੰਡੀ ਅਤੇ
ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ
ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਹੰਸ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਮੁੱਖ ਬੁਲਾਰਿਆਂ
ਵਿਚ ਜੇ.ਐਨ.ਯੂ. (ਦਿੱਲੀ) ਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ
ਆਗੂ ਉਮਰ ਖਾਲਿਦ ਤੇ ਰਾਣਾ ਨਾਗੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਦਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ,
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਰਾਜਨੀਤੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ
ਆਚਰਣ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ,
ਭਗਵਾਂਕਰਨ, ਸੋਸ਼ਣ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਸਿੱਖਿਆ
ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਬਜ਼ਾਰੀਕਰਨ, ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ
'ਤੇ ਅਸਰ ਬਾਰੇ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਨਾਲ ਹੀ
ਖੋਜ ਦੇ ਬਦਲ ਰਹੇ ਮਿਆਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ
ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਸਮੱਸਿਆਵਾਂਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ।

ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਖਾਣਾ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਕੰਟਰੋਲ ਰੇਖਾ ਉੱਤੇ
ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਟੀਆ
ਖਾਣਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਮੰਗ
ਕਰਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ
ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ
ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਜੀ. ਰੋਹਿਣੀ
ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੰਗੀਤਾ ਢੀਂਗਰਾ ਸਹਿਗਲ ਦੇ
ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ਼.,

ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ਼., ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ.ਐਫ਼.,
ਆਈ.ਟੀ.ਬੀ.ਪੀ., ਐਸ.ਐਸ.ਬੀ. ਅਤੇ ਅਸਮ
ਰਾਈਫਲਜ਼ ਤੋਂ ਵੀ ਜਵਾਬ ਤਲਬ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ਼. ਦੇ
ਇਕ ਜਵਾਨ ਤੇਜ ਬਹਾਦੁਰ ਯਾਦਵ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ
ਉੱਤੇ ਵੀਡੀਓ ਪਾਈ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ਼.
ਨੂੰ ਇਸ ਵੀਡੀਓ ਵਿਚ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਸਬੰਧੀ ਕੀਤੀ
ਗਈ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ
ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਆਖਿਆ ਹੈ।

ਧੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ

ਲਾਹੌਰ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਣਖ ਖਾਤਰ
18 ਸਾਲਾਂ ਜਿਊਂਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ
ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ
ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਵੀਨ ਬੀਬੀ ਨੇ ਜੂਨ 2016 'ਚ ਆਪਣੀ

ਲੜਕੀ ਜ਼ੀਨਤ ਰਫੀਕ ਵੱਲੋਂ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਹਸਨ
ਖ਼ਾਨ ਨਾਂ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈਣ
'ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾ
ਕੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ			
(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ ਵਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਗਿੱਲ ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ	ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ	ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ	ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ

ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ (91) ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਸ. ਬਰਨਾਲਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੁਹਰਲੀਆਂ ਸਫਾ ਦੇ ਆਗੂ ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਆਸੀ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਦੋ ਵਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਵਜ਼ੀਰ ਰਹੇ। 21 ਅਕਤੂਬਰ 1925 ਨੂੰ ਜੰਮੇ ਸ. ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ 1942 ਵਿਚ 'ਭਾਰਤ ਛੱਡੋ ਮੁਹਿੰਮ' ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ 5 ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਰਹੇ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਭੱਦਰਪੁਰਸ ਅਤੇ ਸਾਊ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸੂਬੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਏ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਦੌਰਾਨ ਬਰਨਾਲਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਂਝ ਪਾਈ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਬਰਨਾਲਾ ਨੇ ਮਰਦੇ ਦਮ ਤਕ ਖੁਦ ਨੂੰ 'ਅਕਾਲੀ' ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੀ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।

ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਲਬਰੇਜ਼ ਹੋਣ। ਇਹ ਮਾਣ ਵੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਖੇਤਰ

ਜੀਵਨ ਉਤੇ ਇਕ ਝਾਤ

ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਅਤੇਲੀ ਵਿਖੇ ਇਕ ਸਾਧਨ ਸੰਪਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ 21 ਅਕਤੂਬਰ 1925 ਨੂੰ ਜੰਮੇ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ, ਉਤਰਾਖੰਡ, ਅੰਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਅੰਡੇਮਾਨ ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਟਾਪੂਆਂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਰਹੇ। ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ। ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ. ਬਰਨਾਲਾ ਕੁਝ ਸਾਲ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 1969 ਵਿਚ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। 1977 ਵਿਚ ਸ. ਬਰਨਾਲਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ ਅਤੇ ਮੋਰਾਰਜੀ ਦੇਸਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ। 1978 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਗੰਗਾ ਦਰਿਆ ਪਾਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮਝੌਤੇ (ਫਰਾਕਾ ਸਮਝੌਤਾ) 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ। ਉਹ 1985 ਤੋਂ 1987 ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ। 1998 ਵਿਚ ਫਿਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਸ. ਬਰਨਾਲਾ ਨੂੰ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਰਸਾਇਣ ਤੇ ਖਾਦਾਂ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਾਰ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਗੱਠਜੋੜ 'ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ' ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸਨ। ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਰਾਜਸੀ ਕੈਦੀ ਵਜੋਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਰਹੇ। ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਨਾਲਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਬਰਨਾਲਾ ਵੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹਨ ਅਤੇ 2009 ਵਿਚ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਲੋਗੋਵਾਲ) ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣੇ ਸਨ।

ਦੇ ਨੇਤਾ ਸਨ ਜਦੋਂ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਧੜੇਲੇਦਾਰ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਵੇਸ਼ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸੰਤ ਹਰਚੰਦ

ਸਿੰਘ ਲੋਗੋਵਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

Matrimonial

ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Gursikh family seeks clean shaven Doctor match for their Doctor Dentist, US Citizen daughter, 33 years, 5'-4". Raised in USA. Caste no bar. Contact: 916-544-0251 or email: matrimon711@gmail.com

ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Wanted suitable match for Ramgarhia Sikh boy 25yrs, 5'-10". Holding Civil Engineering & Architecture Degree, currently pursuing Post Graduate studies in Canada. Have 10yrs multiple visa for USA. US Citizen preferred. Contact: 734-377-5135 (USA) or 91-85287-00081 (India).

www.punjabtimesusa.com

ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਵਰਜੀਨੀਆ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਜੁਝਣ ਵਾਲੇ 21 ਸਿੱਖ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦੇਣ ਲਈ 12 ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਦਿਨ ਨੂੰ 'ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਡੇਅ ਆਫ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਾਈਡ' ਵਜੋਂ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਬਿਲ ਅਮਰੀਕੀ ਸਟੇਟ ਵਰਜੀਨੀਆ ਦੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੇ 1897 ਵਿਚ ਇਸ ਦਿਨ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਅਫਗਾਨ ਕਬਾਇਲੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨਾਲ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੂਬੇ ਖੈਬਰ ਪਖਤੂਨਖਵਾ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਚੌਕੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੌਹਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਵਰਜੀਨੀਆ ਦੀ ਸੈਨੇਟ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਲ ਬ੍ਰਾਇਸ ਰੀਵਜ਼ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਂਗੱਠਜੋੜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਸਾਈਕਲ' ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਗੋ-ਬਾਗ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ 'ਨੇਤਾ ਜੀ' ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਚੱਲਣਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੇ ਸਪਾ ਸੁਪਰੀਮੋ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਣਗੇ।

Freeway Travel Inc

ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ, ਖਰਾ ਸੌਦਾ, ਬਿਹਤਰ ਸਰਵਿਸ

Call Raju

Tel: 773-973-0200

Fax: 773-973-0557

2542 W Devon Ave. Chicago IL 60659

ਕਿਚਨ ਹੈਲਪਰ ਅਤੇ ਡਿਸ਼ ਵਾਸ਼ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਅਟਲਾਂਟਾ, ਜਾਰਜੀਆ 'ਚ ਵਧੀਆ ਚਲਦੇ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕਿਚਨ ਹੈਲਪਰ ਤੇ ਡਿਸ਼ ਵਾਸ਼ਰ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੋੜੇ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ। ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ, ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਫੀਂਡਸਾ

ਫੋਨ: 757-240-9348

ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ

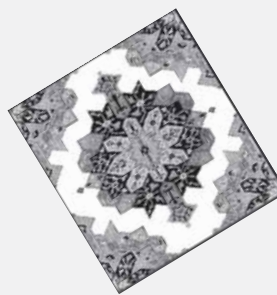
ਘਰਾਂ/ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਟੀ ਦਾ ਕਾਰਪੈਟ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਪੁਆਉ

ਦੀਵਾਨ ਐਵਨਿਊ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਰੰਗ ਹਰ ਇਕ ਕਵਾਲਿਟੀ ਵਿਚ, ਕੀਮਤਾਂ ਇਨੀਆਂ ਘੱਟ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ! ਆਓ! ਦੇਖੋ ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਬੇਹਤਰੀਨ ਚੋਣ ਭਰਪੂਰ ਸ਼ੋਅਰੂਮ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

ਹਾਰਡਵੁੱਡ ਫਲੋਰ, ਕਿਚਨ ਕੈਬਨਿਟ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲੋਰ ਉਪਲਬਧ

ਫਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟ, ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕਾਰਪੈਟ ਪਾਵਾਂਗੇ

Same day service in Chicago and suburbs

Amar Carpets Inc

ਵੈਸਟਰਨ ਐਵਨਿਊ ਤੋਂ ਅਧਾ ਬਲਾਕ ਵੈਸਟ, 2423 W Devon Ave. Chicago IL 60659

ਕਾਲ ਕਰੋ : ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

Ph: 773-508-5253, 773-507-8043, Fax: 773-508-5249

Desi Bazar

916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143
Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

- FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY
- FRESH GOAT MEAT

10% off on all Gurudwara supplies and Religious programs!!

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਚੌਧਰ ਨੇ ਵਿਗਾੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਖੇਡ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲੜ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਉਤੇ ਗੁੱਟਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਭਾਰੂ ਪੈਂਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਲੜਾਈ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਬਾਗ਼ੀ ਹੋਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਦਰਜਨ ਅਜਿਹੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ 17 ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 23 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਆਗੂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਸਿਰਦਰਦੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ 23 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਪੰਜ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਟਿਕਟ ਉਤੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜ ਚੁੱਕੇ ਦੀਪਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਡੇਰਾਬਸੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ 2012 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬਾਗ਼ੀ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅਕਾਲੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਘੁਬਾਇਆ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੁਬਾਇਆ ਨੂੰ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕਾ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਕੌਂਸਲਰ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੜਵਲ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਟਿਕਟ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭਾਗੀਕੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਹਲਕੇ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ

ਤੋਂ ਹੀ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕੋਟਬਾਈ 2012 ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਬੋਤੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਉੱਤੇ ਹਾਰੇ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਗੁੱਟਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਭਾਰੂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਦੀਪਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ ਆਪਣੇ ਚਾਚੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਬਟਾਲਾ ਤੋਂ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸੇਖੜੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਭਰਾ ਇੰਦਰ ਸੇਖੜੀ ਅਪਣਾ ਪੰਜਾਬ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰੋਧੀ ਮਾਝੇ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਵੱਡੇ ਆਗੂ ਦਾ ਬਾਪਤਾ

ਹੈ। ਜਲੰਧਰ ਸੀਟ ਤੋਂ ਵੀ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਅਵਤਾਰ ਹੈਨਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸੀਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਹੈਨਰੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਾਗ਼ੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਬੀਤੇ ਤੋਂ ਸਬਕ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ। ਬਚਦੀਆਂ 17 ਸੀਟਾਂ ਉਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆਂਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ, ਇੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਰੀਆ, ਮਹੇਸ਼ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਕਈਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਭੁੱਲਬ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨਕੋਦਰ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ ਕੈਂਟ

ਰਵਾਇਤੀ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਵੱਲ ਝਾਕ
ਬਠਿੰਡਾ: ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ 24 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਆਸੀ ਹਮਾਇਤ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣਗੇ। ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿੰਗ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਗੇੜ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਵਿੰਗ ਵੱਲੋਂ 26 ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਬਲਾਕਵਾਰ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੌਰਾਨ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਦਾ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਵੋਟ ਕਿਸ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪਾਉਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ 24 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਸੂਟਿੰਗ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕਾ ਵਿਚ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰੀ ਨਾਮ ਚਰਚਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਐਤਕੀ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਦੇ ਚਰਚੇ ਹਨ। ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਇਕ ਵਿੰਗ ਦੇ ਆਗੂ ਗੁਰਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਸਟਾਫ਼ ਕੋਲ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਸੀਟ ਤੋਂ ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਚੋਣ ਲੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਜਗਬੀਰ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਕੋਦਰ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਟਵਾਲ ਵੱਲੋਂ ਨਕੋਦਰ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸੰਕੇਤ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਨਵਾਂ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸਭ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਸਤਪਾਲ ਗੋਸਾਈਂ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਵਿਜੇ ਸੈਂਪਲਾ ਦੇ ਯਤਨਾਂ

ਸਦਕਾਂ ਮਗਰੋਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ਮੁੜ ਟਿਕਟ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਮਾਸਟਰ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਨੂੰ ਚੋਣ ਲੜਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਚਾਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਚੁਨੀ ਲਾਲ ਭਗਤ, ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਮਿੱਤਲ, ਅਨਿਲ ਜੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੁਰਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਜਿਆਣੀ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰੋੜਕਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋ ਬਜ਼ੁਰਗ ਆਗੂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਲਈ ਟਿਕਟਾਂ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਉਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਵੀ ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਬਾਦਲਾਂ ਵਿਰੁਧ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹਥਿਆਰ

ਜਲੰਧਰ: ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉਤੇ ਸਿਆਸੀ ਦੰਗਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਹਿੰਮ ਛੇੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਬਾਦਲ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਫੇਸਬੁੱਕ, ਟਵਿਟਰ ਅਤੇ ਵੱਟਸਐਪ ਉਤੇ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ ਪੰਜਾਬ 'ਚ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਟਵਿਟਰ ਅਤੇ ਵੱਟਸਐਪ ਉਤੇ ਵੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਗਰਮੀ ਫੇਸਬੁੱਕ ਉਤੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਨਕੋਦਰ ਹਲਕੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਸਦੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਬੀਤੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੋਸਟਾਂ ਫੇਸਬੁੱਕ ਉਤੇ ਪਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀ ਵਜੋਂ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਬਰਗਾੜੀ ਕਾਂਡ, ਬਹਿਬਲ ਕਾਂਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ

ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਾਦਲਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਚਿੰਤਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲ ਲੰਬੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ 'ਚ ਜੁੱਤੀ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨਸੀਮ ਜ਼ੈਦੀ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਾਦਲਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਪੁਖਤਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣਾ ਭਾਸ਼ਨ ਦੇਣ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਕਣਕ ਅਤੇ ਦਾਲ ਦੀ ਵੰਡ ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਈ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਯੋਜਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਸਕੀਮ ਆਦਿ, ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ 2 ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਸੀ ਧਿਰਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਈ ਦਿੰਗਜ਼ ਆਗੂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪੱਥਾਂ ਭਾਰ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਜ਼ੋਰ ਤਾਣ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ: ਕੁਨਬਾਪੂਸਤੀ ਤੋਂ ਬਚ ਨਾ ਸਕੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਧਿਰਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਇਸ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ 2 ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਜਸੀ ਧਿਰਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਈ ਦਿੰਗਜ਼ ਆਗੂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪੱਥਾਂ ਭਾਰ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਨੂੰ ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਜ਼ੋਰ ਤਾਣ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਜੀਤਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੋਢਰ ਨਾਲ ਹੈ। 2012 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਮੋਢਰ ਤੋਂ 2732 ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਪਛੜ ਗਏ ਸਨ। ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ ਮਾਨ ਨੇ ਵੀ ਮੁਹਿੰਮ ਭਖਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ ਦੀ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਪਾਰੀ

ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਵਿੰਦਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਰਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿਕੀ ਨਾਲ ਹੈ। 'ਆਪ' ਵੱਲੋਂ ਇਥੋਂ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਜਥੇਦਾਰ ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਜੋ ਖੁਦ ਧਰਮਕੋਟ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕਿਸਮਤ ਅਜ਼ਮਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਮੋਗਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਟਿਕਟ ਦਵਾ ਕੇ ਜਿੱਤ ਲਈ ਪੂਰੀ ਸਰਗਰਮੀ ਜੁੱਤਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਡਾ. ਹਰਜੋਤ

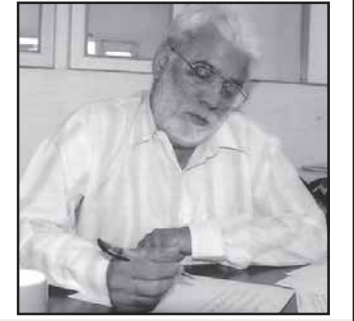
ਕਮਲ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਇਸ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਮਾਣਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਟਿਕਟ ਦਿਵਾਉਣ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਰਜਿੰਦਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸਮਤ ਅਜ਼ਮਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਲਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਪੂਰੀ ਜਿੰਦ ਜਾਨ ਲਗਾਉਣਗੇ। ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੱਖੜਾ ਨਾਲ ਹੈ। ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜਲਾ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹਨ। ਭੁੱਲਬ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੇ ਹਨ। 2012 ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੂੰ 7005 ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਖਹਿਰਾ ਇਸ ਵਾਰ ਇਥੋਂ 'ਆਪ' ਵੱਲੋਂ ਕਿਸਮਤ ਅਜ਼ਮਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਨੂਰਮਹਿਲ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਧਾਇਕ ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੂੰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਘੁਬਾਇਆ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੁਬਾਇਆ ਨੂੰ ਫ਼ਾਜ਼ਿਲਕਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ

ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਰਾਜਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਇਕ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀਆਂ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪਟਿਆਲਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਕਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਪ੍ਰਨੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਐਤਕੀ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਜੇ.ਜੇ. ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਉਪ-ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਜਲਾਲਾਬਾਦ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ 'ਚ ਪੂਰੀ ਭੱਜ ਨੱਠ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਹਲਕੇ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਦੇ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹਨ। ਬੀਬੀ ਬਾਦਲ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਜੋ ਲੰਬੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਆ ਜੋ ਮਜੀਠਾ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਵੀ ਚੋਣ ਜਲਸੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ: ਅਜੇ ਨਕਸ਼ਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

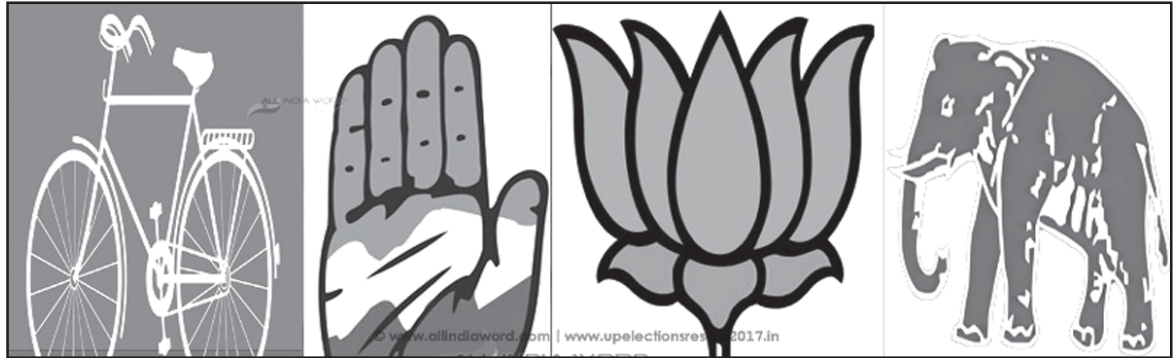
ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਪੰਜ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਵਕਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਜਾਂ ਜਿੱਤਣ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਉਭਰੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਗੋਆ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਥਾਂ ਅਗਲੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਵਾਰੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੰਜੂਸੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਖੱਪੇ ਛੱਡ ਕੇ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਾ ਇਸ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੁਣ ਹੈ, ਨਾ ਬਣਨ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੀ ਤੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਤੀਸਰੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਆਸ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਦਾਅਵਾ ਭਾਵੇਂ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਤਰਾ ਖੰਡ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਸੁਫਨੇ ਲੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਆ ਵਾਲਾ ਰਾਜ ਬਚਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਸਵੰਦ ਹੈ। ਪੰਜਵਾਂ ਰਾਜ ਮਨੀਪੁਰ ਦੂਰ ਉਤਰ-ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤੀ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਟੱਬਰ ਪਾਟਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਖਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਹਾਥੀ ਸਾਨ ਨਾਲ ਜੇਤੂ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਦੇ ਝੌਲੇ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੋ ਸਕਿਆ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਗੋਆ ਦਾ ਕੰਮ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਆਰ ਐਸ ਐਸ ਦਾ ਉਸ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਵੇਲਿੰਗਕਰ ਬਾਗੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣਾ ਕੇ ਹੁਣ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਉਥੇ ਚੋਖਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਭਾਜਤ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਵੀ ਰਾਜ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਆਸਵੰਦ ਹੈ। ਸਰਵੇਖਣ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾਣ, ਗੋਆ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਦਮ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ।

ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕ ਤੁਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਵੀ ਡਰਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਪਰ ਘੱਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਟੱਬਰ ਜੇ ਪਾਟ ਵੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਧੜਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਪੈਰ-ਧਰਾਵਾ ਜਿਹਾ ਕਰਨ ਜੋਗੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਕੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਉਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਮੂਧੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਾਰਾਇਣ ਦੱਤ ਤਿਵਾੜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤੜੀ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਗਲੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਰ

ਸੀਟ ਘੱਟ ਸੀ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣੀ ਪਈ ਸੀ। ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਭਵਨ ਚੰਦਰ ਖੰਡੂਰੀ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਇਸ ਲਈ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਖੰਡੂਰੀ ਦੀ ਹਾਰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪੋ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਖੰਡੂਰੀ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਯੂਮਾਕੋਟ ਦੀ ਸੀਟ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪੌਣੇ ਅਠਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਵੋਟਾਂ ਲਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਸਾਂ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਟੱਪ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਮੁੜ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਖੰਡੂਰੀ ਨੂੰ ਉਸ

ਜਦੋਂ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਨਕਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੋਆ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਸੀ ਖਹਿਬੜ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦਸ ਸਾਲ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਗਈ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਭਾਜਪਾ ਜਿੱਤ ਗਈ ਤਾਂ ਮਨੋਹਰ ਪਾਰਿਕਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਹਰ ਕੋਈ ਸਿਫਤ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਕੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ

ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲਹਿਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਜਲਸਿਆਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ ਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਜਿੱਤ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਰੈਲੀ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣੇ ਹੋਈ ਲਖਨਊ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਰੈਲੀ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਉਭਾਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਇਸੇ ਭੀੜ ਤੋਂ ਡਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿ ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਟਿਕਟ ਫੇਰ ਮੰਗਿਓ, ਲਖਨਊ ਵਾਲੀ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੀੜ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋੜਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ 403 ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਟਿਕਟਾਂ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਬੱਸਾਂ ਭਰ ਲਿਆਏ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੀ। ਰੈਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਿਕਟਾਂ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਹੁਣ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਨਾ ਮਿਲੀ, ਉਸ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਲਮਕਦੇ ਰਹਿਣ

ਗਈ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਕੋਲ ਕਮਾਨ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸਾਬਕਾ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਭਵਨ ਚੰਦਰ ਖੰਡੂਰੀ ਬਣਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਕਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਭੱਲ ਖੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦੀਆਂ ਖੱਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੇਤ-ਬੱਜਰੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਮਾਫੀਆ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਪਲਟ ਕੇ ਰਮੇਸ਼ ਪੋਖਰੀਆਲ ਨਿਸ਼ੰਕ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਉਦੋਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਵਾਲੇ ਰਮੇਸ਼ ਪੋਖਰੀਆਲ ਨੇ ਏਦਾਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਹਰ ਪਾਸੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਸਤ੍ਰਿਓਂਦ ਫੈਲ ਗਈ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਭਵਨ ਚੰਦਰ ਖੰਡੂਰੀ ਸੱਦਣਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਾਨ ਸੌਂਪਣੀ ਪੈ ਗਈ। ਹਰ ਕੋਈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਰੇਗੀ ਤਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਖੰਡੂਰੀ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਮੋੜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਭਾਜਪਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾ ਸਕੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇੱਕ

ਕੋਟਵਾਰ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਚੜ੍ਹਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਮਸਾਂ ਸੱਤ ਸੌ ਵੋਟਾਂ ਨਾਲ ਜਿੱਤ ਸਕੀ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਮਾਨਦਾਰ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਖੰਡੂਰੀ ਆਪਣੀ ਸੀਟ ਵੀ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਰਾਜ ਆਏ ਤੋਂ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਫਿਰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਹਾਲੇ ਵੀ ਰੇਤ-ਬੱਜਰੀ ਮਾਫੀਆ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਹੀ ਛਣਕਦੇ ਹਨ, ਅਕਸ ਹਾਲੇ ਧੁੰਦਲਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਓਨੀ ਆਸ ਆਪਣੀ ਖੇਚਲ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਜਿੰਨੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਕੁਪੱਤੀ ਧਾੜ ਦੇ ਪਾਏ ਪੁਆੜਿਆਂ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਆਪ ਹੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਐਨ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਉਤਰ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਮਨੀਪੁਰ ਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਓਕਰਮ ਇਬੋਬੀ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ

ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਤਰਾਖੰਡ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਲਟਾਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬਹਾਲ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪਲਟਣ ਦਾ ਯਤਨ ਵੀ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਯਤਨ ਇਸ ਲਈ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਏ ਕਿ ਓਕਰਮ ਇਬੋਬੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਕੜ ਕਾਫੀ ਸੀ, ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਅੱਖ ਮਿਲਾਉਣੋਂ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡੀ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਵੇਲੇ ਇਬੋਬੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੱਠ ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀਹ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ਸੀ, ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਉਹ ਸੱਠਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੀਹ ਸੀਟਾਂ ਲੈ ਗਿਆ। ਤੀਸਰੀ ਵਾਰੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਸੱਠਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੜਾਲੀ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪਕੜ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਓਂ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਢਾਹ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ 'ਅਭੀ ਜਾਂ ਕਭੀ ਨਹੀਂ' ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਝੋਕ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਥੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਓਕਰਮ ਇਬੋਬੀ ਸਿੰਘ ਏਡੀ ਛੇਤੀ ਇਸ ਦੁਵੱਲੀ ਮਾਰ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਸਾਡਾ ਪੰਜਾਬ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲੇ ਨਕਸ਼ਾ ਕੁਝ ਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ। ਅਗਲਾ ਇੱਕ ਹਫਤਾ ਇਸ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨਿਖਾਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਭੇੜ ਤੇ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਰਾਏ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 14 ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਉਪਰ ਟਿੱਪਣੀ ਪੜ੍ਹੀ ਜਿਹੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਨੀਰਸ ਸੀ। ਆਦਮੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਹੀ ਆਜਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਰੰਪਰਾ ਛੱਡਣ ਲਈ ਜਲਦੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਰਾਤੀਂ ਅਚਾਨਕ ਬਲਬ ਬੁਝਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਰੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਸੁਤੇ ਬੱਚੇ ਕੋਲ ਬਲਬ ਜਗਾ ਦਿਉ, ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਰੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਉਵੇਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੀਆਂ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਰੋਧ ਬੇਦੀਆਂ/ਸੋਢੀਆਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਖੜੋਤ ਅਤੇ ਦੁਚਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਅਜੇ ਖਲੋਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਾ ਕੇਵਲ ਚਾਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੇਤੂ ਰਹੇ, ਬਾਕੀ ਥਾਂਵਾਂ ਉਪਰ ਵੀ ਲੀਡ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਚੈਕ ਕਰ ਲਉ, ਭਾਵੇਂ ਫੀਲਡ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਵਰਕਰਾਂ; 'ਆਪ' ਦੇ ਕਾਮੇ ਜੁਆਨ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਬੁੱਢਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਆਨਾਂ ਬਰਾਬਰ ਦੌੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੈਲਥ ਕਲਿਨਿਕ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਪੁਲ ਉਸਾਰ ਕੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕੰਮ ਵਿਚ ਤੇਜੀ ਆਈ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਤੋਂ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ

'ਆਪ' ਦੇ ਨਵੇਂ ਨੇਤਾ ਬਹੁਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਨਹੀਂ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੋਣੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਕਲ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਲਿਆ? ਇਕੱਲਾ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਭਾਰੀ ਗੱਡਾ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਨਾਲ ਖਿਚੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੈ- ਜੇ ਮੈਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਫੜੋ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਸਾਰ ਮੈਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਾਂਗਾ।

ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਥਾਪਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਉਲਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 14 ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਉਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਲੇਖ 'ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਭੇੜ' ਪੜ੍ਹਿਆ, ਪਰ ਗੱਲ ਜਚੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਡੂੰਘੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚੇ ਬੌਧਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਪੇ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸਥਾਪਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਉਹ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਿੱਧਾ ਸਿੱਧਾ ਭੁਗਤਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਨਵੀਂ ਉਠੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਰੁਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਤਵਾ ਕੁਝ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਤਿੱਖਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਇਕ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੌਣ ਨਹੀਂ

ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੁਚਿਤੀ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਵਰਗੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਪੰਜਾਬ ਦਾ

ਬਾਬਾ ਬੋਹੜ' ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਪਰ ਟੌਹੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੋਂ ਬਗਾਵਤ ਕਰਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਟਿਕਟ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਫੇ-ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਪੰਜਾਬ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਏਗਾ, ਇਹ ਇਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਣਗੇ।
-ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਪਟਿਆਲਾ।

ਗੱਲ ਬਣੀ ਕਿ ਨਹੀਂ -**ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ**

ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਆਈ ਭਾਗ ਸਿਆਂ
ਹੁਣ ਜੇ ਭਾਗ ਸਿਆਂ ਹੋਰ ਸੌਂ ਗਿਆ, ਸੌਂ ਜਾਵਣਗੇ ਭਾਗ, ਤਾਰੀਓਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆਖ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਾਗ ਭਾਗ ਸਿਆਂ ਜਾਗ।
ਨਿੱਤ ਮਿਰਜ਼ੇ ਨਾਲ ਸਾਹਿਬਾਂ ਭੱਜਦੀ, ਰਹੀ ਨਾ ਚੰਦੜਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੰਡ, ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਪੂਰਾ, ਝੰਡੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜੰਡ।
ਨੇਤਾ ਦੇ ਘਰ ਨੇਤਾ ਜੰਮਣੇ, ਨਹੀਂ ਜੰਮਣੇ ਨੇ ਲਾਲ, ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਬੱਸ ਵਿਲਕਦੇ ਰਹਿਣੇ, ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਬਾਲ।
ਕਰੇਗਾ ਸੋਜੇ, ਰੋਣੀਆਂ ਦੱਬ ਕੇ, ਜੇ ਲੰਘਾ ਲਈ ਵੱਤ, ਹੁਣ ਜੇ ਕੱਢਣਾ ਕੱਢ ਲੈ ਸੋਹਣਿਆ ਚੱਕੀ ਹੋਠੋਂ ਹੱਥ।
ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਹਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜੰਗ, ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਦਿਆਂ ਭਰਦਿਆਂ ਆਪ ਹੋ ਗਿਆ ਨੰਗ।
ਜੁਰਮ ਲੁਕਿਆ ਏ ਵਰਦੀ ਹੇਠਾਂ, ਨਸੇ 'ਚ ਹਾਕਮ ਟੁੰਨ, ਜਿੱਥੇ ਦੋਖਣ ਉਥੇ ਧੀਆਂ ਪਾਪੀ ਦਿੰਦੇ ਭੁੰਨ।
ਅਕਲ ਦੇ ਬੂਹੇ ਖੋਲ੍ਹ ਭਾਗ ਸਿੰਗਾਂ, ਹੋ ਬੋੜਾ ਹੁਜ਼ਿਆਰ, ਕਤਲ ਕਰਾ ਕੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਏਥੇ ਫਿਰ ਮਿਲਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ।
ਖੁੱਡਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ ਆ ਗਏ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ, ਨੇਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਪੂਰਾ, ਭੱਠੇ ਵਾਂਗ ਬੁਖਾਰ।
ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਆਈ, ਚੁਫੇਰੋਂ ਘੁੰਮਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਹਰ ਕੋਈ ਹੋਣ ਨੂੰ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਏ ਹਰ ਇਕ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ।
ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਧਮਾਲਾਂ ਪਈਆਂ, ਸਾਧ ਪਕਾਉਂਦੇ ਰੋਟ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਭੌਰੇ' ਐਤਕੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਉਣਾ ਲੋਟ।

-ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ, ਫਰੀਮਾਂਟ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 21 ਜਨਵਰੀ 2017

ਪੰਜਾਬ ਯੂ.ਪੀ. ਗੋਆ...

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਨਜ਼ਿਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹੁਣ ਸੌ ਮੀਟਰ ਵਾਲੀ ਦੌੜ ਵਾਂਗ ਵੇਗ ਫੜ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਅੰਦਰ ਬਗਾਵਤ ਨਾ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਦਲ-ਬਦਲੀ ਦੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡੋ। ਹੁਣ ਦਲ-ਬਦਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਬਲੈਕਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਮੰਨਵਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਗਰ ਤਰੀਕਾ ਹੋ ਨਿਬੜੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਸੱਤਪਾਲ ਗੁਸਾਈਂ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਗੁਰਕੰਵਲ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ। ਸੱਤਪਾਲ ਗੁਸਾਈਂ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਵਾਪਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਮੁੜ ਆਏ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰਕੰਵਲ ਕੌਰ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਨਾਟਕ ਸਾਬਕਾ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਚੋਣ ਸਿਆਸਤ ਦੀ 'ਸੰਜੀਦਗੀ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਖੈਰ! ਹੁਣ ਮੁੱਦਾ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਅਤੇ ਹਾਰ ਬਾਬਤ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਸੂਬਿਆਂ, ਜਿਥੇ ਚੋਣਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਸੂਬਿਆਂ (ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਯੂ.ਪੀ.) ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਭ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵੀ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਅਸਰ ਪੈਣੇ ਹਨ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗਠਜੋੜ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੰਧ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੋਹ ਅਤੇ ਰੋਸ ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਹੁਣ 'ਕਰੇ ਜਾਂ ਮਰੇ' ਵਾਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਜਾਂ ਹਾਰ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਕੌਮੀ ਸਿਆਸਤ ਉੱਤੇ ਪਵੇਗਾ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਤਾੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਉਸ ਲਈ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਹਰ ਹਿਲਾ-ਵਸੀਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਖਿਲਾਫ ਲੰਬੀ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਡਾਹੁਣਾ ਇਸੇ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਹ ਨੁਸਖਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਰਤਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਐਤਕੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਵੰਗਾਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਗਠਜੋੜ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਖਾਸ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਤੋਂ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਚੋਣ ਰਣਨੀਤੀ ਵਜੋਂ ਹੀ ਸਹੀ, ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲ 'ਆਪ' ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਲਈ ਪੂਰਾ ਪਿੜ ਖਾਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਅਧਿਆਏ ਲਈ ਤਾਣ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਯੂ.ਪੀ.) ਦੇ ਚੋਣ-ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਸਫ਼ਬੰਦੀ ਉਭਰ ਆਈ ਹੈ। ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯੜੇ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਸੀ ਕਿ ਵੋਟਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਮੁਸਲਿਮ ਵੋਟਾਂ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਐਤਕੀਂ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਗਠਜੋੜ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਚੋਣ ਨੀਤੀਕਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਤ ਕਿਸ਼ੋਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੀਹਾਂ ਉੱਤੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਦਾਈਆ ਸਿਰਫ ਕਾਂਗਰਸ ਲਈ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਹਰਾਉਣ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉੱਜ ਵੀ ਇਹ ਸੂਬਾ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਖਾਸ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਇਕੱਲਿਆਂ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੁਣ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚਕਾਰ ਤਾਲਮੇਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਚੋਣ ਰਣਨੀਤੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓ ਘੜਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਅੰਕੜਾ ਇਹੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੋਟਾਂ ਇਕਜੁਟ ਰਹੀਆਂ ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪਲੀਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ੌਰੇਆਮ ਆਖ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਸ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਹੀ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਸਫ਼ਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਹ ਆਸ ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਵਟਣ ਤੋਂ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।

ਗੋਆ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਰਤਾ ਕੁ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਉਥੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਟੱਕਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਵਜ਼ਨਦਾਰ ਟੱਕਰ ਕਾਰਨ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਪਰੀਕਰ ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ, ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਬਾਰੇ ਖਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮੁਕਾਮੀ ਮੁੱਦੇ ਭਖਾ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੰਡੀ ਵੰਗਾਰ ਪਾਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੱਥ-ਪੈਰ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਲਹਾਲ ਉਸ ਦਾ ਪੈਰ ਕਿਤੇ ਅੜਾਦ ਨਜ਼ਰੀਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੰਜੀਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਾਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਤਿੰਨੇ ਮੁੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ (ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ) ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਅਸਰ ਪਾਉਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਅਗਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜੋ 2019 ਵਿਚ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ, ਲਈ ਰਣਨੀਤਕ ਮੁਹਾਜ਼ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮੰਚ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਅਤਿਵਾਦ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨੇ ਕਈ ਸਾਧਾਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਵਿਕਰਾਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਵਸਤਾਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਜੁਰਮਾਂ ਦੇ ਗਰਾਫ ਵਿਚ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਤਮਜ਼ਰੀਫੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੌੜੀ ਸਿਆਸਤ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਡਟਣਾ ਤਾਂ ਕੀ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਰਸੂਖਵਾਨ ਦਰਅਸਲ ਇਸੇ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਝੁਲਕਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਧੂੜ ਜੰਮੀ ਪਈ ਹੈ। ਅੰਦਾਜ਼ਨ 65 ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸ਼ਾਇਰ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਰੰਗਲੇ ਪੰਜਾਬ' ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ- 'ਭਾਰਤ ਹੈ ਵਾਂਗ ਮੁੰਦਰੀ, ਵਿਚ ਨਗ ਪੰਜਾਬ ਦਾ', ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਰੂਪੀ ਨਗ ਧੁਆਂਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਚਲਦੇ-ਫਿਰਦੇ ਟਾਈਮ ਬੰਬ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੁੱਧ-ਬੁੱਧ ਗਵਾਈ ਭੂਤਰੇ ਹੋਏ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਫੜੇ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੇ ਖੋਫ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਾਂ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਧਦੇ

ਮੋਹਨ ਸ਼ਰਮਾ
ਫੋਨ: +91-94171-48866

ਰੁਝਾਨ ਨੇ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਸਦਾਚਾਰ, ਉਚ ਆਦਰਸ਼ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਪੱਖੋਂ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 2 ਕਤਲ (ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ), ਦੋ ਕਾਤਲਾਨਾ ਹਮਲੇ, ਚੋਰੀ ਦੀਆਂ 11 ਵਾਰਦਾਤਾਂ, 18 ਸਟਰੀਟ ਕਰਾਈਮ, ਹਰ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਬੰਦਾ ਅਗਵਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਜਾਂ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਬਲਾਤਕਾਰ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੱਤ ਬੰਦੇ ਝਪਟਮਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਗੁਬਾਰੇ ਵਾਂਗ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਅਣਗਿਣਤ ਸੂਈਆਂ ਦੀ ਨੌਕ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਸ਼ਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਵਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਰ ਮੁਹੱਲੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਟੀਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਦੂਜੇ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਕਬੱਡੀ ਖੇਡ ਕੇ ਵਰਜ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰੂ ਹਨੇਰੀ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਦੇ ਜੁੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਝੱਬ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ 7-8 ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਰਲਾ ਕੇ ਵੀ ਚੱਜ ਦੀ ਕਬੱਡੀ ਟੀਮ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਨਸ਼ਈਆਂ ਦੇ ਅੱਡੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਐਨੀਆਂ ਨਸ਼ੀਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀਆਂ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਨੇੜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਖੇਡ ਸਟੇਡੀਆਮਾਂ ਦੇ ਨੇੜਿਉਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ਈਆਂ ਵਿਚ 76.47 ਫੀਸਦੀ ਸਰਾਬ, 20.41 ਫੀਸਦੀ ਨਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ, 15.87 ਫੀਸਦੀ ਕੈਪਸੂਲ, 8.65 ਫੀਸਦੀ ਟੀਕੇ ਅਤੇ 4.85 ਫੀਸਦੀ ਗਾਂਜਾ ਅਤੇ ਚਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂਦੇ 'ਚਿੱਟੇ' ਨੇ ਹੁਣ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਕਾਰਨ ਸੱਥਰਾਂ 'ਚ ਇਹ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਕਾਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ ਚੁਲਾਂ ਹੀ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਸੇਵਨ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਉਪਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਜੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਰੂਪੀ ਦੈਂਤ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣ, ਦਰਬਾਨਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਚੋਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇ

ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਦਗਾਬਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜਿਥੇ ਮਹਿਕਾਂ ਦੀ ਪੱਤ ਵੀ ਰੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਵਸਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੇ ਠਹਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 7500 ਕਰੋੜ ਸਾਲਾਨਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਧੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 41 ਕਰੋੜ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਹੀ ਕੰਗਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਘਰੇਲੂ ਕਲੇਸ਼, ਭਾਈਚਾਰਕ ਤਰੋੜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਸਹਿਜਤਾ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨੂੰ ਲੋਧ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਬੀਅਰ ਦੀ ਖਪਤ ਵਿਚ 209 ਫੀਸਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ ਵਿਚ 131 ਫੀਸਦੀ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ ਵਿਚ 67 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਤਲ 23 ਰੁਪਏ ਵਾਧੂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਫੀਸ ਲੈ ਕੇ 10 ਰੁਪਏ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, 8 ਰੁਪਏ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ 5 ਰੁਪਏ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤੱਥ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜਿਹੜੇ ਹੱਥ ਕਿਰਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਉਸਾਰੂ ਸਾਹਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਹੱਥ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੇ ਨਿਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਪੱਤ ਰੱਖਣ, ਨਿਆਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸਰਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾਗੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸੁਰਬੀਰਾਂ ਅਤੇ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਵਿਚਲਾ ਫਰਕ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ। ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਸ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਭੂਤਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਸ਼ੇ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਕਾਰਨ ਕਿਤੇ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲਿਸਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਫਾਇਰਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਮਾਤਮ ਵਿਚ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਧੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਚਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਗੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਹੌਲਦਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੱਟਮਾਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਿਰਵਸਤਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਘੁੰਮਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਉਪਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ, ਕਿਤੇ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵੱਲੋਂ ਦੂਜੇ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਗੈਂਗਸਟਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਲਿਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿਨ-ਦਿਹਾੜੇ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨਣ ਉਪਰੰਤ

ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਰਸੂਖਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਖਿੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਲਈ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 4.5 ਲੱਖ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਲਾਇਸੈਂਸ 'ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਕੋਲ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਕੁੱਲ 80,000 ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਪੁਲਿਸ ਨਫਰੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਢਾਈ ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਕੜਾ 7 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਨੇ ਹੀ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਤੇ ਮਾਫੀਆ ਗਰੋਹ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸਤਕ 'ਤੇ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣਾ, ਕਿਤੇ ਅਤਿ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਾਲੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚੋਂ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਫਾਇਰ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਗੈਂਗਸਟਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਭਜਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ, ਕਿਤੇ ਭੂਤਰੇ ਹੋਏ ਗੁੰਡਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਧਾਕ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਅਤੇ ਡਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਫਾਇਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਪਸੰਦ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤਾ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲਿਸਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਸ਼ਰੇਆਮ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼, ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਥਾਂ ਹਿੱਸਾ ਅਤੇ ਕਾਮੁਕਤਾ ਦੇ ਭਾਰੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਸ਼ਗਨ ਦੇਣ ਉਪਰੰਤ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਨਾਲ ਘਰ ਪਰਤਣ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਰਸਮਾਂ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਹ ਵੀ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਰਸੂਖਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਖਿੱਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਲਈ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 4.5 ਲੱਖ ਲਾਇਸੈਂਸ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕ ਲਾਇਸੈਂਸ 'ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਕੋਲ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਬਾਰਾਂ ਲੱਖ ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਕੁੱਲ 80,000 ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਪੁਲਿਸ ਨਫਰੀ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਢਾਈ ਗੁਣਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਕੜਾ 7 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਵੱਲਝੇ ਸ਼ੌਕ ਨੇ ਹੀ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਮਾਫੀਆ ਗਰੋਹ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਲ 2000 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੈਰੋਲ 'ਤੇ ਆਏ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਗੋੜੇ ਹੋ ਕੇ ਅਮਨ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਖਤਰਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਿਆਸੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪੁਸ਼ਤਪਨਾਹੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਹ ਗਰੋਹ ਅਗਵਾ, ਫਿਰੋਤੀਆਂ, ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ, ਕਤਲ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ ਬੇਖੋਫ਼ ਹੋ ਕੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਸੌੜੇ ਸਿਆਸੀ ਮੰਤਵਾਂ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਸਲਾਮਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਮਾਜ ਸੇਵਕ' ਅਤੇ 'ਪਤਵੰਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ' ਵਾਂਗ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੁਖਾਂਤਕ ਪੱਖ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ-ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੁਰਮ ਗਰਾਫ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। 1999-2000 ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ 2295 ਮਰਦ ਅਤੇ 105 ਔਰਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਮਰਦ ਮੁਜਰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 19365 ਅਤੇ ਪੜ੍ਹੀਆਂ-ਲਿਖੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1265 ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਤੱਥ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਖੂਨ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਕੇਰਦੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਮੁੱਠ ਬਣੇ ਬੇਵੱਸ ਮਾਪੇ, ਚਿੱਟੀਆਂ ਚੁੰਨੀਆਂ ਪਹਿਨੀ ਮੋਏ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਕਬਰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਣਾਈ ਬੈਠੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਬਾਪ-ਹੀਣ ਹੋਏ ਮਾਸੂਮਾਂ ਦੇ ਅੱਥਰੂ ਪ੍ਰਝਣ ਲਈ ਉਸਾਰੂ ਜਨਤਕ ਲਹਿਰ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

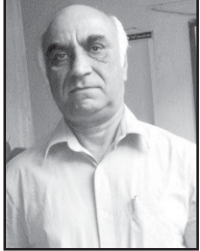
ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਫੇਸ-ਬੁੱਕ 'ਤੇ ਫਤਿਹ!

ਕੁਰਸੀ-ਜੰਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਚੱਲੇ, ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਬਣਿਆ ਹਥਿਆਰ ਯਾਰੋ। ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ, ਚੜ੍ਹਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਏ ਚੋਣ-ਬੁਖਾਰ ਯਾਰੋ। ਸੁਬਾ-ਸ਼ਾਮ ਹੀ 'ਪੋਸਟਾਂ' ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ, ਜਿੰਦਾਂ ਮੋਰਚਾ ਲੈਣਾ ਇਉਂ ਮਾਰ ਯਾਰੋ। ਕਾਹਲੇ ਪਏ ਕਚੀਚੀਆਂ ਵੱਟਦੇ ਨੇ, ਕਦੇ ਆਏਗੀ ਫਰਵਰੀ ਚਾਰ ਯਾਰੋ। ਗਰਮ ਗਰਮ 'ਕੁਮੈਂਟ' ਸਭ ਦਾਗਦੇ ਨੇ, ਜਨਤਾ ਬਾਹਲੀ ਹੀ ਸਤੀ ਪਈ ਜਾਪਦੀ ਏ। ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ 'ਤੇ ਫੀਲਡ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁੱਲ੍ਹ, ਫੇਸ-ਬੁੱਕ 'ਤੇ ਫਤਿਹ ਤਾਂ 'ਆਪ' ਦੀ ਏ।

ਇਉਂ ਪੈ ਰਿਹੈ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਹੱਕਾਂ 'ਤੇ ਡਾਕਾ

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਖਲੇ ਨੇ 1910 ਅਤੇ ਦੋਬਾਰਾ 1911 ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇਕ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਹਰ ਸੰਭਵ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰ ਕੇ, ਮੁਫਤ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਯੁਗ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਿਲ ਖਿਲਾਫ ਦੋ ਮੁਖ ਦਲੀਲਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ। ਇਕ- ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ

ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਪੁਰੀ
ਫੋਨ: +91-98729-44552

ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਟੈਕਸ ਆਧਾਰਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰ ਕੇ ਇੰਨੀ ਆਮਦਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਕੱਠੀ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਦੂਸਰਾ, ਸਭਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇਸ ਬਿਲ ਬਾਰੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਮਿਹਨਤ-ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਨਤੀਜਤਨ ਇਹ ਬਿਲ ਗਿਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾ ਬਣ ਸਕਿਆ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਕ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਭਾ (1948-50) ਵਿਚ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਤਾਂ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਆਰਥਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਇਸ ਉਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾ ਬਣ ਸਕੀ। ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਚੇਤਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ, ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਅਧੀਨ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸਾਲ 2009 ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਵਿਚ 6 ਤੋਂ 14 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ

ਮੁਫਤ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ 2010 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਬ ਬਹੁਤੀ ਤਸੱਲੀ ਦਾ ਸਬਬ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ 1950 ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੋਖਲੇ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਤਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦਿਨ ਆਉਂਦਿਆਂ ਪੂਰੀ ਇਕ ਸਦੀ ਬੀਤ ਗਈ।

ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਸੰਕੇਤ ਨਵੀਂ ਸਿਖਿਆ ਨੀਤੀ-2016 ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਬਾਰੇ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਟੀ.ਐਸ.ਆਰ. ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਦੀ ਸਦਾਰਤ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਿਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਕਰ ਕੇ ਗਰੀਬਾਂ, ਵਾਂਝੇ ਅਤੇ ਪੱਛੜੇ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਮੁਤਾਬਕ 'ਵਿਕਲਪਿਕ ਸਕੂਲ' ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਲਪਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਘੱਟ ਆਮਦਨੀ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣ ਲਈ 'ਗਿਆਨਸ਼ਾਲਾ' ਨਾਂ ਅਧੀਨ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਕਾਰਜਕ੍ਰਮ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਘੱਟ ਖਰਚ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਬਿਜਨਸ ਮਾਡਲ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ-ਪਬਲਿਕ ਸਾਂਝੇਦਾਰੀ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲਿਆ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਾਲਾ ਸੈਂਟਰ, ਕਲਾਸ ਰੂਮ ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਿਫਟ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਲਈ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਘਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਦੀ ਮਿਹਨਤ-ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਦੇ ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਵਿਹਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਦਸ ਜਾਂ ਬਾਰਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਜਾਂ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਵਿਚ 15 ਦਿਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਤਾਬਕ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਇਕ ਰੋਜ਼ਾ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ

ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਇਮਾਰਤ, ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅਠਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲਈ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਘੰਟੇ, ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਅਧਿਆਪਕ-ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਯੋਗਤਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਮਾਪਦੰਡ ਮਿਥੇ ਗਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਚੱਲਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਿਥੇ ਮਿਆਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਉਤੇ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ

ਉਮੀਦ ਤਾਂ ਬੱਚੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਵਰਗ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਸੀਮਤ ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ) ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਮਿਹਨਤ-ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਮਿਲੇਗੀ। ਗਿਆਨਸ਼ਾਲਾ ਵਰਗੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਸਕੂਲ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹਨ। ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਕਮੇਟੀ ਵਿਕਲਪਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਆਰਾਂ ਵਿਚ ਨਰਮੀ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਸਾਧਨਗੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵੱਲ ਧੱਕੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਾਧਨਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਮਿਆਰੀ ਸਿਖਿਆ ਵਰਗੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਹਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਭਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਘਟ ਜਾਏਗਾ।

ਕੁਝ ਹੈਸੀਅਤ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਖੇਡਣ-ਖਾਣ, ਵਧਣ-ਫੁਲਣ, ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਬਚਪਨ ਦੀ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਮਾਨਣ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਹੱਕ ਵਾਪਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੋ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੰਭਾਵੀ ਤਰਮੀਮ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉਤੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਸੰਕੇਤ ਜੁਲਾਈ 2016 ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਏ ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 1986 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੋਧੇ ਰੂਪ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਰੋਕਣ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ 14 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਦੇ

ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਰਜਿਤ ਕੰਮ-ਧੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਘਟਾ ਦੇਣਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ?

ਸੋਧੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਹਰਜ਼ ਨ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹੀ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਫਾ ਵੇਖਣਾ ਹੈ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਮਾਸੂਮ ਬਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤਕ ਮੁਨਾਸਿਬ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਮਿਆਰ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਣਗੇ? ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜਿਹੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਓਟ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਿਖਦਾ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਵਿਕਲਪਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਸੁਝਾਈ ਗਈ ਯੋਜਨਾ ਜੋ ਅਮਲ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਏਗੀ।

ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਦਮ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਅਮਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਧਾਰ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿਖਿਆ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਘਾਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਖੁੰਝਾਉਂਦੀਆਂ, ਵਿਕਲਪਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰ ਕੇ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਾਫ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਬਚਾ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਵਾਲੀ ਖੇਖਲੀ ਦਲੀਲ ਦੇ ਆਸਰੇ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਛੋਟ ਦੇਣ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਦੇ ਕਮੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਰਾਹ ਪਧਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਲਈ ਗਰੀਬ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਇਹੀ ਦੋ ਦਲੀਲਾਂ ਤਾਂ 1911 ਵਿਚ ਗੋਖਲੇ ਦੇ ਬਿਲ ਦੇ ਡਿਗਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਵਾਮ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਬਾਰੇ ਵਰਤਮਾਨ ਨੇ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਪਿੱਛੇ ਵੱਲ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਲਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਗੋਆ ਵਿਚ ਸਮਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਜੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ ਜਵਾਬ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਜਵਾਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ, ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਇਕੋ ਦਿਨ, ਭਾਵ 4 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਾਂਗ ਗੋਆ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਰਮਿਆਨ ਹੋਵੇਗਾ।

ਦੋ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਉਤਰੀ ਗੋਆ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਗੋਆ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 40 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਹਨ। ਉਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ

ਉਪਮਾ ਡਾਗਾ ਪਾਰਬ

ਗੋਆ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਇਸਾਈਆਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦਿਲਚਸਪ ਤੱਥ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਗੋਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ ਜਿਥੇ ਦਰਾਕਿਆਂ ਬੱਧੀ ਆਈ ਤਬਦੀਲੀ ਦੌਰਾਨ ਹਿੰਦੂ ਵਸੋਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। 1961 ਵਿਚ 60 ਫੀਸਦੀ ਹਿੰਦੂ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਗੋਆ ਵਿਚ ਸਾਲ 2011 ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧ ਕੇ 66 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 5 ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। 1961 ਵਿਚ 38 ਫੀਸਦੀ ਇਸਾਈ ਵਸੋਂ 2011 ਵਿਚ ਘਟ ਕੇ 25 ਫੀਸਦੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਬਾਦੀ 2 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 8 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਵਿਚ ਦੇਰ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਏ ਗੋਆ ਦਾ ਸੂਬਾ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਸਫਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਪੁਖਤਾ ਜਾਂ ਸਥਿਰ

ਗੋਆ ਵਿਚ ਵੀ 'ਆਪ' ਦਾ ਝੰਡਾ

ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 14 ਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਅਤੇ 3 ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 2007 ਵਿਚ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਹੋਈ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਨੇ 2012 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ 9 ਸੀਟਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹੁਣ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਪਰੀਕਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਭਾਜਪਾ ਨੇ 28 ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜ ਕੇ 21 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਵਾਲੇ ਉਤਰੀ ਗੋਆ ਵਿਚੋਂ 13 ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਵਾਲੇ ਦੱਖਣੀ ਗੋਆ ਵਿਚੋਂ 8 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ 1989 ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 0.4 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਸ਼ੇਅਰ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 2012 ਵਿਚ ਲੜੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਤੋਂ 50 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਸ਼ੇਅਰ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ। ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਗੋਮਾਂਤਕ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਗੋਆ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ਸੀ।

ਐਤਕੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਉਲਟ-ਫੇਰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਸਥਾਨਕ ਭਾਜਪਾ ਮਰਾਠੀ ਤੇ ਕੋਂਕਣੀ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੋਹਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣ, ਮੁਢਲੀ ਸਿਖਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਬੰਧੀ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਵਿਵਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਈ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਧੜੇ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਗੋਆ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮੁਖੀ ਸੁਭਾਸ਼

ਵੇਲੀਗੋਕਰ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ 2012 ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੰਚ (ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਐਮ.) ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਚੌਥਾਈ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਉਦਾਰ ਨੀਤੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਰਮਿਆਨ ਉਚਤਾ ਦੀ ਇਸ ਜੰਗ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਮੋਢੀ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੇਲੀਗੋਕਰ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਦਿੱਲੀ ਫਤਿਹ ਪਿਛੋਂ 'ਆਪ' ਪੰਜਾਬ, ਗੋਆ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਪਸਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਗੋਣਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨ ਚੁੱਕੀ 'ਆਪ' ਖਦਾਨ ਅਤੇ ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਮਛੇਰਿਆਂ, ਛੋਟੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਤਬਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਸਿੱਧੇ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਫਲ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਗੋਆ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜ਼ਮਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹੋਰ ਹਮਖਿਆਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ 'ਬਾਗੀ' ਭਾਈਵਾਲ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ, ਐਮ.ਜੀ.ਪੀ. ਅਤੇ ਗੋਆ ਪਰਜਾ ਪਾਰਟੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਸ ਸੂਬਾਈ ਗਠਜੋੜ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਭਾਈਵਾਲ ਐਮ.ਜੀ.ਪੀ. ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਖਫਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਕਾਂਤ ਪਾਰਸੇਕਰ ਨੇ ਐਮ.ਜੀ.ਪੀ. ਦੇ ਦੋ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

2012 ਵਿਚ ਗੋਆ ਵਿਚ ਮਨੋਹਰ ਪਾਰੀਕਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਬਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਮਾਨ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਕਾਂਤ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ ਜਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਲਕਸ਼ਮੀ ਕਾਂਤ ਸਿੱਖਿਆ ਗਰਾਂਟ, ਕੈਸੀਨੋ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਾਸਨ ਜਿਹੇ ਕਈ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਐਲਾਨਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰੀਕਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੂਬਾਈ ਸਿਆਸਤ ਵੱਲ ਆਉਣਾ।

ਹਿੰਦੂ ਪਾਰਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਗੋਆ ਵਿਚ 50 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟ ਸ਼ੇਅਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ

ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ 'ਪ੍ਰਚਾਰਿਤ ਦਿੱਖ' ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰੂਆਤੀ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗਠਜੋੜ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਥਾਨਕ ਪਾਰਟੀ ਗੋਆ ਫਾਰਵਾਰਡ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਅਜੇ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹੀ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਥਾਨਕ ਆਗੂਆਂ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਵੀ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜਥੇਬੰਦ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਗੋਆ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ 'ਆਪ' ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰੰਜਿਸ਼ਾਂ ਵੀ ਵਾਧਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਦਿੱਲੀ ਫਤਿਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ 'ਆਪ' ਪੰਜਾਬ, ਗੋਆ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਪਸਾਰ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ. ਗੋਣਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਐਲਾਨ ਚੁੱਕੀ 'ਆਪ' ਖਦਾਨ ਅਤੇ ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਮਛੇਰਿਆਂ, ਛੋਟੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਤਬਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਸਿੱਧੇ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸਫਲ ਰਣਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਗੋਆ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜ਼ਮਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਗੋਆ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਇਕੋ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮਕਬੂਲ ਚਿਹਰੇ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 'ਆਪ' ਦੋਹਾਂ ਕੌਮੀ ਪਾਰਟੀਆਂ (ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ) ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਗਣਿਤ ਵਿਗਾੜਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

ਬੁਹਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੈੜ-ਚਾਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਰਸੇ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਆਸ ਪੁਗਾਉਂਦਾ ਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼-ਆਮਦੀਦ ਕਹਿਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਉਸ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਵਿਛਾਉਂਦਾ ਏ।

ਨਿਰੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਮਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀਆਂ। ਬੂਹੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਧਾਂ ਕਮਰਾ ਬਣ ਕੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਮਰਾ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਪੈਂਦਾ ਏ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਲਦਾ ਏ, ਸਾਡੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਦਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਏ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ-ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਦਾ ਭਾਗੀਦਾਰ ਵੀ।

ਬੁਹਾ, ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਏ, ਜਿਹੜੀ ਇਸ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਨੇ ਹੰਢਾਈ ਹੁੰਦੀ ਏ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਰੁਬਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਇਹ ਕਈ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਏ।

ਬੁਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਏ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ
ਫੋਨ: 647-702-5445

ਜੇ ਬੂਹੇ ਸਕਦਾ, ਸਾਡੀ ਝੋਲੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਹੋਵੇ, ਚਿਰ-ਵਿਛੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਗਲਵੱਕੜੀ ਹੋਵੇ, ਬੂਹੇ ਦੇ ਉਹਲੇ 'ਚ ਦੋ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਸੰਗ ਬਿਤਾਏ ਪਲਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੁਸੀਨ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਭੇਤ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਮਰਾਂ ਜੇਡ ਲੰਮੀਆਂ ਮਿਲਣ-ਰਾਤਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਵੇ।

ਬੁਹਾ, ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਏ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਦਾ, ਨਰੋਈਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਸਦੀਵਤਾ ਦਾ ਅਤੇ ਸੁੱਖਨਵਰ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਸਜੀਵਤਾ ਦਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਕਾਰਵਾਂ ਨਿਰੰਤਰ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ।

ਬੁਹਾ, ਬਦਲਦੇ ਸਮਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਹੰਢਾਉਂਦਾ, ਵਕਤ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਵੀ ਪਛਾਣਦਾ ਏ ਅਤੇ ਵਕਤੋਂ ਬੇ-ਵਕਤ ਹੋ ਗਏ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਵੀ ਲਿਆਉਂਦਾ ਏ ਤਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੂਹੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ, ਬੀਤੇ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰ ਸਕੋ।

ਬੁਹਾ, ਜੁਸਤਜੂ ਹੈ, ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਪੈਰਾਂ ਲਈ, ਜੋ ਘਰ ਦਾ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਭਟਕਣਾ 'ਚ ਰੁਲ ਕੇ, ਫਿਰ ਦਰਾਂ ਦੀ ਦਸਤਕ ਬਣਨ ਦੀ ਆਰਜਾ ਮਨ 'ਚ ਪਾਲਦੇ ਨੇ।

ਬੁਹਾ, ਨਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ ਦਾ ਨਿਉਂਦਾ ਏ, ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਮੌਲਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੇ, ਸਰਬ-ਸੁਖਨ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਵਾਵਾਂ ਦੇ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਧਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਬੁਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ ਦਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਲਾਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਮਾਣਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੁਆਲੇ ਪਰਦਾ ਤਾਣਿਆ।

ਦੂਰੋਂ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਪੈੜਚਾਲ, ਬੂਹੇ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਇਕ ਚਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਏ, ਉਹ ਧੜਕਦਾ ਏ, ਮੌਲਦਾ ਏ ਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਅਹੁਲਦਾ ਏ। ਇਸ ਦੇ ਦਰੀਂ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਤੇਲ, ਸੁਹਾਵਣੇ ਪਲਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ ਏ। ਬੁਹਾ, ਇਕ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੀ ਏ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ, ਆਪਣੇ ਬੂਹੇ ਦੇ ਸਾਥ 'ਚ, ਨੂੰਹ-ਪੁੱਤ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਕੇ ਪੀਂਦੀ 'ਦੁੱਧੀਂ ਨਹਾਵੇਂ, ਪੁੱਤੀਂ ਫਲੇ' ਦੀ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦੀ ਏ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਬੂਹੇ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੂਹੀ ਭਾਅ ਚਾਵਾਂ ਤੇ ਲਾਡਾਂ 'ਚ ਭਰੀ-ਭਰੁੰਨੀ ਰੁੱਤ ਦਾ ਸੁਖਨ ਹੁੰਦੀ ਏ।

ਜਦੋਂ ਬੂਹੇ ਉੱਤੇ ਲੱਗੇ ਨਿੱਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵਾਰਸ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦਾ ਸੁਭ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮੁਖਤਾ ਸੁਰਖ ਸਵੇਰ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਸੁਨਹਿਰੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਚਿਤਵਦਾ, ਸੁਪਨਈ ਸੰਸਾਰ ਸਿਰਜਦਾ ਏ ਅਤੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਲੰਮਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਸ ਦਾ ਨਸੀਬ ਬਣਦਾ ਏ। ਇਹ ਵਧਾਈਆਂ ਕਬੂਲਦਾ, ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਗੁੜ ਦੀ ਭੋਲੀ ਧਰਦਾ ਏ।

ਬੁਹਾ, ਮਿਲਾਪ ਵੀ ਮਾਣਦਾ ਏ ਅਤੇ ਵਿਛੜਨ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਵੀ ਹੰਢਾਉਂਦਾ ਏ। ਜਦੋਂ ਸਜ-ਵਿਆਹੀ ਨਾਰ ਦਾ ਪਤੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਸਦਕਾ ਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਪੈਰ ਧਰਦਾ ਏ ਤਾਂ ਹੁੰਦਿਆਂ 'ਚ ਘੁਲਦੀ ਮਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਦੇਖ, ਬੂਹੇ ਦਾ ਗੱਚ ਭਰ ਆਉਂਦਾ ਏ। ਉਹ ਕਦੇ ਫਲਕਦੇ ਦੀਦਿਆਂ ਨਾਲ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਪਿਛਾਹ ਨੂੰ ਤਕਦਿਆਂ, ਹੱਥ ਹਿਲਾਉਂਦੇ, ਪਰਦੇਸ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਵੰਨੀ ਝਾਕਦਾ ਏ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕੋਸੀ

ਬੁਹਾ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਰਹੇ

ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਆਪਣੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਹਨ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਦ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ ਪਾਠਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਭੰਡਾਲ ਨੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੀ ਝੋਲੀ 'ਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਆਮਤਾਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਸਾਡੀ ਸਰਬ-ਸੁੱਖੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਸੁਭਚਿੰਤਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਘਰ ਸੁਪਨ ਸਿਰਜਨ ਏ, ਸ਼ਾਂਤੀ-ਸਰੂਪ ਏ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਦੂਤ ਏ, ਮੋਹ ਦਾ ਜਗਦਾ ਦੀਪ ਏ, ਸਾਂਝ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਬੁੱਕਲ ਏ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਦਰਿਆ ਏ ਅਤੇ ਫਿਜ਼ਾ 'ਚ ਖਿਲਰਿਆ ਚਾਅ ਏ। ਹਥਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰ ਦੇ ਬੂਹੇ ਦੀਆਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਈ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਪੁੱਪ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚਲੇ ਸੂਹੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਦਾ ਏ। ਬੁਹਾ ਢਾਰਸ ਬਣਦਾ ਏ, ਵਿਲਕਦੇ ਚਾਵਾਂ ਲਈ ਤੇ ਸਿਸਕਦੇ ਭਾਵਾਂ ਲਈ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨਿੱਘ ਤੋਂ ਵਿਰਵੀ ਪੁੱਪ, ਬੂਹੇ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਰੋਂਦੀ, ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀ, ਬੂਹੇ ਵਿਚਲਾ ਬੁੱਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਸੱਚੀ! ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਏ ਬੂਹੇ ਲਈ ਬੇਬਸੀ 'ਚ ਬਲਦੇ ਬਿਰਖ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹੋ ਬੁਹਾ ਕਦੇ ਚਿੱਠੀ ਉਡੀਕਦਾ, ਕਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦੀ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ, ਆਖਰ ਨੂੰ ਲੰਮੀ

ਕਦੇ ਜੁੜਦਾ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੀਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਸੋਚ ਦੇ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ 'ਚ ਸਨਕੀਪੁਣੇ ਦੀ ਫਸਲ ਹੀ ਨਿੱਸਰ ਸਕਦੀ ਏ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡੀ ਕਰਮ ਧਰਾਤਲ ਦੀ ਵੱਖੀ 'ਚ ਹਉਕਿਆਂ ਦੀ ਆਰ ਹੀ ਲਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਲੋੜ ਹੈ, ਸੋਚ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਚੌਪਟ ਖੋਲੀਏ ਤਾਂ ਕਿ ਤਾਜ਼ੀ ਸੋਚ ਦੀ ਸਰਘੀ ਸਾਡਾ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਉਗਮਦੇ ਚਾਨਣ 'ਚ ਨਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਬਿਰਥਾਂ 'ਤੇ

'ਤੇ ਲਟਕਦਾ ਜੰਦਰਾ, ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰ ਕੇ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਸ਼ਕਾਰਦਾ ਏ ਅਤੇ ਸੂਹੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਫਸਲ ਉਜਾੜਦਾ ਏ। ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਬੂਹਾ ਵਸਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਏ ਜਦੋਂ ਕਿ ਭੀੜੇ ਹੋਏ ਦਰਾਂ ਦੀਆਂ ਝੀਤਾਂ 'ਚੋਂ ਹਵਾ ਵੀ ਲੰਘਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸਹਿਮਦੀ ਏ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਬੂਹਾ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਦਸਤਕ ਲਈ ਤਰਸ ਜਾਂਦਾ ਏ, ਆਸ ਆਖਰੀ ਸਾਹਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਸਕਦੇ ਚਾਵਾਂ ਦੀ ਧੀਰਜ ਬੰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਆਸ ਦਾ ਦੀਪ ਜਗਾਵਾਂ।

ਕਾਲੇ ਵਕਤਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ, ਬੂਹੇ ਦੇ ਰੋਂਗਟੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੰਬੜਵਾਰੇ ਉਠ ਬੀਤੇ ਵਕਤਾਂ ਦੀ ਦਲਦਲ 'ਚ ਗਵਾਚ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਏ, ਫਿਰਕੂ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਲਪੇਟ 'ਚ ਆਇਆ ਸ਼ਹਿਰ, ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਮੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਕਹਿਰ। ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ 'ਚ ਦੁਬਕੇ ਤੇ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਲੋਕ। ਬੂਹੇ ਦੇ ਤਖਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਰਲਾਂ 'ਚੋਂ ਝਾਕਦੀਆਂ ਡਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦੋ ਅੱਖਾਂ। ਬੁਹਾ ਘਰ ਦੀ ਢਾਲ। ਬੂਹੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਦਿੰਦੇ, ਮਾਸੂਮਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਤਤਪਰ। ਪਰ ਬੂਹਾ ਆਪਣੇ ਸਿਦਕ 'ਤੇ ਅੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਣੀ 'ਤੇ ਅਥਰੂ ਵਹਾਉਂਦਾ, ਬੂਹਾ ਸਿੱਲ-ਪੱਥਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਏ ਅਤੇ ਦੀਦਿਆਂ 'ਚੋਂ ਖੂਨੀ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਭੁਲਾਉਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਬੂਹਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ ਕਿ ਝੀਤਾਂ 'ਚੋਂ ਝਾਕਦਾ ਚਿਹਰਾ, ਖੌਫ ਦੀ ਪਰਤ ਨਾ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਾਲੀ ਹਨੇਰੀ ਜਾਂ ਕਰਫਿਊ ਵਰਗੇ ਵਕਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਚਿਪਕਾਵੇ।

ਬੂਹੇ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਹੀ ਹੱਸਦੇ, ਰੱਸਦੇ ਤੇ ਵਸਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਮੀਰ ਕਰ ਘਰ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਏ। ਘਰ, ਜਿਥੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ, ਹਰ ਪਲ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਮਨ 'ਚ ਪਲਦੀ ਏ।

ਬੂਹਾ ਕਦੇ ਵੀ ਬਦ-ਤਮੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਛਾਉਂਦਾ ਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾਚਾਰੀ ਕਰਦਾ, ਫਿਰ ਆਉਣ ਦਾ ਨਿਉਂਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ, ਜਾਤ-ਵਰਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ, ਸਭ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ

ਉਡੀਕ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ ਸੱਜਣਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਦੀ ਤਰੀਕ ਧਰਦਾ ਏ।

ਗਰੀਬ ਦੇ ਘਰ 'ਚ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਬੂਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬੇਪਰਦ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ, ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰਦਾ ਏ। ਉਸ ਲਈ ਬੂਹਾ ਇਕ ਭਰਮ ਏ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ, ਜੋ ਕਦੇ ਟੁੱਟਦਾ,

ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਹਜ਼ੂਮ ਚਹਿਚਹਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਬੂਹੇ ਤੋਂ ਸ਼ਗਨਾਂ ਨਾਲ ਤੋਰੀ ਹੋਈ ਡੋਲੀ, ਅਰਥੀ ਬਣ ਕੇ ਦਰ ਨੌਕਰਦੀ ਏ ਤਾਂ ਬੂਹਾ ਹਉਕਾ ਬਣਦਾ ਏ।

ਬੰਦ-ਬੁਹਿਆਂ ਦੀ ਬਦ-ਹਵਾਸੀ ਹਵਾ ਤਾਂ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਘੁੱਟਣ ਦਾ ਸੋਗ ਹੀ ਸਰਾਪਦੀ ਏ। ਬੂਹੇ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ ਮਿਆਰੀ ਸੋਚ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਅਮੋਲਕ ਵੀਰ ਜੀ, ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ।
ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਦੁਆ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਲਈ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਲਈ ਹੌਸਲਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਹ ਭਰੀ ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਮੈਂ ਮੁਰੀਦ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਵਫਾਦਾਰ ਪਾਠਕ ਹਾਂ। ਲਾਲ, ਨੀਲੀ, ਕਾਲੀ ਸਿਹਾਈ ਦਾ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਵਿਕਾਊ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਸੋਚ ਦੀ ਪਰਖ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਵੇਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਚੁੱਕਦਾ ਹਾਂ। ਹਫਤਾ ਭਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅੱਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਅਖਬਾਰ ਕੱਢਣਾ ਤੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਨੁਕਸਾਨ ਵੀ ਬਥੇਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਖਬਾਰ ਬੰਦ ਹੋ

ਗਏ। ਬੁੱਕ ਸਟੋਰ ਜਿੰਦਾ ਲਾ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਇੰਟਰਨੈਟ 'ਤੇ ਬੜੀ ਹੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਖਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਦਾ ਵਪਾਰ ਬੰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੈਨ ਹੋਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਦਸ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਹਾਈਡਲ ਬਰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗੀ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਛੇ ਰੰਗ ਫਾਏ ਵਾਲੀ ਇਸ ਮਸ਼ੀਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੰਜ ਮਿਲੀਅਨ ਸੀ। ਇਹ 40" ਜਰਬ 28" ਸਾਈਜ਼ ਦਾ ਪੇਪਰ ਫਾਪਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ ਵੀਹ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਸਨ। ਅੰਤ ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਬਾੜ ਦੇ ਭਾਅ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਾਮੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਤੋਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਸੋ ਇਸ ਦਰਦ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਗੱਲ ਅਸਲੀ ਮੁੱਦੇ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਉਠਿਆ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਅਧੂਰੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਉਸ ਸੀ ਤੁਹਾਡਾ ਪੰਨਵਾਦ। ਪੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ ਦਾ, ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੀ ਮਿਆਰੀ ਸੋਚ ਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ, ਸਟਾਫ ਦਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਇਹ ਅਖਬਾਰ ਉਚਾ ਸਿਰ ਕਰ ਕੇ ਮਹਿਕਦਾ ਹੈ। ਸੋ, ਮੇਰੇ ਇਸ ਪੰਨਵਾਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬੋਝ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਧੇਰਾ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਅਮੋਲਕ ਆਦੀ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ।
-ਪਰਦੀਪ ਸੈਨ ਹੋਜੇ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਾਦ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਪਾਵੇ।

ਆਦਮੀ, ਕਾਦਰ ਵੱਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਨਿਰਫੱਲ ਸੋਚ, ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਹੱਪਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਸਤਗੀ ਦੇ ਬੂਹੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ ਬਣਿਆ ਰਹੇ।

ਬੰਦ ਬੁਹਿਆਂ 'ਚ ਕੈਦ ਹੋਏ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਰਵਾਨੇ, ਕਦੇ ਵੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ 'ਚ ਨਹੀਂ ਘਬਰਾਉਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਬੰਦ ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ, ਇਰਾਦਾ, ਹੌਸਲਾ ਤੇ ਮੰਜਿਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਪਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਉਹ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬੇਰੁਖੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੁੰਦਨ ਬਣ ਕੇ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਝੀਤਾਂ 'ਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿਰਨ ਜਿਉਣ ਦਾ ਆਹਰ ਬਣਦੀ ਏ।

ਬੂਹਾ, ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਦਿਸਹੱਦਾ ਏ ਜੋ ਸਾਡੀ ਖੜਕ ਭੁਜਾ ਬਣਦਾ ਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਤੋਰਦਾ ਵੀ ਏ।

ਸੁਹਜ, ਸਿਆਣਪ, ਸਾਦਗੀ ਅਤੇ ਸਿਰਜਣਾ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਬੂਹੇ ਨੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ

ਬੂਹਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਰਕਤਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਏ ਜੋ ਬੂਹੇ ਸਕਦਾ, ਸਾਡੀ ਝੋਲੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਹੋਵੇ, ਚਿਰ-ਵਿਛੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਨਿੱਘੀ ਗਲਵੱਕੜੀ ਹੋਵੇ, ਬੂਹੇ ਦੇ ਉਹਲੇ 'ਚ ਦੋ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸੱਜਣਾਂ ਸੰਗ ਬਿਤਾਏ ਪਲਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੁਸੀਨ ਹੋਵੇ, ਜਦੋਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਭੇਤ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਮਰਾਂ ਜੇਡ ਲੰਮੀਆਂ ਮਿਲਣ-ਰਾਤਾਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸਿਰਜਿਆ ਹੋਵੇ।

ਬੁਹਿਆਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਸਭੋਹਾਂਦ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਰ ਵਰਤਾਏਗੀ ਜਿਸ 'ਚ ਸਾਡੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਡੂੰਘੀ ਖੱਡ 'ਚ ਤਿਲਕ ਜਾਵੇਗੀ।

ਬੂਹਾ ਤਾਂ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਓਟ 'ਚ ਆਏ ਸਭ ਬਾਸ਼ਿੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਨੋਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣ। ਸਭ ਭਰੀ-ਭਰੁੰਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਅਸਵਾਰ ਬਣ ਨਵੇਂ ਕੀਰਤੀਮਾਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ। ਸਭ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਨੂੰ ਬੂਹ ਪਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਮੁੜਕਾ, ਮਾਣਕ-ਸੋਤੀਆਂ ਦੀ ਜੂਨ ਹੰਢਾਵੇ।

ਬੂਹੇ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿੱਮ, ਅੰਬ ਜਾਂ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸੋਹੰਦੇ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਮੁਹਾਠਾਂ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਗੜ੍ਹਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਇਸ ਦੇ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਪਰਦੇਸ ਤੁਰ ਗਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਰਾਂ ਮੰਗਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਡੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਰਾਂ 'ਚੋਂ ਮਹਿਕਾਂ ਭਰਪੂਰ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨੂੰ ਸੰਦਲੀ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਆਭਾ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਪਲ ਇਸ ਦਾ ਅਦੀਬ ਹੋਵੇ।

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

ਵਧੀਆ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ
ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਪਾਠਕ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਆਰੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੱਗਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਦੇ ਲੇਖ ਹਨ। ਸਾਹਿਤ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਇਕ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕੀ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੱਬ ਕਰੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਰਹੇ।
-ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੁਧ ਜੰਗ

ਜੰਮੂ: ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦ ਉਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਇਕ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਜਵਾਨ ਤੇਜ ਬਹਾਦਰ ਯਾਦਵ ਵੱਲੋਂ ਗੈਰ-ਮਿਆਰੀ ਭੋਜਨ ਦੇਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵੀਡੀਓ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਤੋਂ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ. ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਫੌਜ ਦੇ ਇਕ ਜਵਾਨ ਦਾ ਵੀਡੀਓ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਫੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਅਫਸਰ ਦੇ ਬੂਟ ਪਾਲਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ।

ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਸਮਝਦਿਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੀ.ਐਸ.ਐਫ. ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛੱਬ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤਹਿਤ ਸਬਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਲਟਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਵਾਨ ਨੂੰ ਘੇਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ, ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਨ ਦਾ

ਆਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਨਾ ਦੇ ਇਕ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸੈਨਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਈ ਟਰੱਕ ਬਾਹਰ ਬਲੈਕ ਵਿਚ ਵੇਚਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਉਤੇ ਡਿਸਮਿਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੈਨਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤਾਂ ਕੀ, ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ। ਬੇਫੋਰਜ਼ ਤੋਪਾਂ ਅਤੇ ਆਗਸਤਾ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰਾਂ ਦੇ ਸੌਦਿਆਂ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹਾਲੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹਨ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਸ਼ਹੀਦ ਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਤਾਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲੈਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਵੀ ਚਰਚਿਤ ਰਹਿ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਬਲ ਵਿਚ 5 ਲੱਖ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ 22.63 ਲੱਖ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2263222 ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 1761200 ਅਸਾਮੀਆਂ ਉਤੇ ਹੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤਾਇਨਾਤ ਹਨ। ਕੁੱਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 502022 ਖਾਲੀ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ 1.80 ਲੱਖ ਅਸਾਮੀਆਂ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ 35 ਹਜ਼ਾਰ, ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ 30300, ਕਰਨਾਟਕ 25500, ਗੁਜਰਾਤ 17200, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ 16700, ਝਾਰਖੰਡ 15400 ਅਤੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰ 68099 ਅਸਾਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ 8500 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਖੋਜ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਬਿਊਰੋ ਦੀ ਖਬਰ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 188 ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਵਾਹਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। 402 ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, 134 ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ 5 ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਚ ਨਾ ਤਾਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਸੈੱਟ।

ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀਡੀਓ ਜਾਰੀ
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੈਨਾ ਮੁਖੀ ਜਨਰਲ ਬਿਪਿਨ ਰਾਵਤ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੇ ਆਗਿਆ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਨਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀਡੀਓ ਸੈਨਾ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਅਪਲੋਡ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇਕ ਜਵਾਨ ਬਾਰਡਰ ਉਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਗਾਣੇ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।
 ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵੀਡੀਓ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਸਿਪਾਹੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗਾਣਾ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਾਣੇ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਚਾਰ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਵਾਨ ਤਾਇਨਾਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਣੀ ਕਿੰਨੀ ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਦਿ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਹੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਇਰਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਵਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਹੈ ਤੇ ਉਹ 42 ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਹੈ। ਜਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਵੀਡੀਓ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੱਗ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 15 ਜੂਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਫੌਜ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕਾਫੀ ਝਾੜ ਝੰਬ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਜੱਗ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਉਸ ਦਾ ਕੋਰਟ ਮਾਰਸ਼ਲ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਨ ਤੇਜ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਘਟੀਆ ਤੇ ਘੱਟ ਖਾਣਾ ਦੇਣ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਵੀ ਗਰਦਾਨਿਆਂ ਹੈ।

ਪਲੈਜ਼ੈਂਟ ਟਰੈਵਲ ਐਂਡ ਟੂਰਜ਼
Pleasant Travel & Tours
 6257 N. Clark Street, Chicago, IL 60660
 Serving Community For Over 25 Years
Fly to Any Destination with the Best Price
 Chicago-Amritsar = \$ 795.00 Chicago-Delhi = \$695.00
 Chicago-Mumbai = \$ 695.00 Restriction do apply
Ph: 773-508-1927
 Pleasanttravel@hotmail.com
 www.pleasanttravelchicago.com
 Ph: 773-508-1927 ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰੇਟ 'ਤੇ ਹਵਾਈ ਟਿਕਟਾਂ
 TURKISH AIRLINES ETIHAD QATAR Emirates

ਆਪ
 ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ

ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਵੱਸਦੇ ਪੰਜਾਬ ਹਿਤੈਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ

ਇੰਡੀਆ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਭੈਣਾਂ-ਭਰਾਵਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਉਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਜੋਰ ਪਾਓ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਖੁਆਬਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਸਕੀਏ

"Once in a life time opportunity: Vote for AAP to save Punjab"

ਬਾਦਲ ਦੇ ਚੋਣ ਜਲਸਿਆਂ 'ਚ ਆਪਸ ਵਿਚ ਉਲਝਣ ਲੱਗੇ ਅਕਾਲੀ

ਲੰਬੀ: ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਚੋਣ ਜਲਸਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੋਸ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਸਿੱਖਵਾਲਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਚੋਣ ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਝੰਡੇਬਰਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਣਤਾਈਆਂ ਖਿਲਾਫ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਔਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਦਰਜਨ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਚੇਅਰਮੈਨ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਿੰਡੂਖੇੜਾ ਉਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਲਸੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਦੌਰਾਨ ਨੌਜਵਾਨ ਮਿੰਡੂਖੇੜਾ ਖਿਲਾਫ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦਬਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਡਾਲ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਪੰਡਾਲ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੇਟਾਂ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁੱਸਾ ਜਾਹਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਕਾਫੀ

ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਜਲਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਿੰਡੂਖੇੜਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਪਿਰਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜੀਨਾਮਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਪਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਪੱਖਪਾਤ ਦੋਸ਼ ਨਕਾਰੇ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਲਕੇ ਦੇ ਅਕਾਲੀ

ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਸ਼ੁਰੂ

ਚਾਉਕੇ: ਖੋਖਰ ਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਖੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸਪੀਕਰ ਵਿਚ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਆਗੂ ਜਾਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੋਟ ਮੰਗਣ ਨਾ ਆਵੇ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਨਤਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬੋਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਤਕ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਣ ਆਏ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਜਨਮੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦਾ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸ਼ਹਿ 'ਤੇ ਪੁਲੀਸ ਨੇ 55 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਬੈਨਰ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਅਜੇ ਵੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਖੁਦ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨੋਟਬੰਦੀ ਤਹਿਤ ਬੈਂਕ ਅੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਸੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਪੰਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰ ਕੇ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਜਦੋਂ

ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਲਾਲ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮਿੰਡੂਖੇੜਾ 'ਤੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ।

ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬੜਾ ਮਹਿੰਗਾ ਪਿਆ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ 'ਵਿਕਾਸ'

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੱਤਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਪਾਰੀ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਵੀ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ 'ਵਿਕਾਸ' ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬੜਾ ਮਹਿੰਗਾ ਪਿਆ।

ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਚ ਦੁੱਗਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਇਆ ਕਰਜ਼ਾ

ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਾਰੀ ਸਮੇਂ (2007) ਪੰਜਾਬ ਸਿਰ 48,344 ਕਰੋੜ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਵਧ ਕੇ 1.25 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਰਜ਼ੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਖਤਰੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਨਿਰੰਤਰ ਪਲੀਤ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਕੈਂਸਰ ਜਿਹੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਪੈਰ ਪਸਾਰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਰਸੂਖਵਾਨਾਂ ਦੀ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਖਪਤ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਤਰਸਯੋਗ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਰੋਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸਲੂਕ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਖੇਤੀ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਭਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਡਾ. ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੋਰੀ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਉੱਤੇ ਖਰੀਦ ਤੋਂ ਵੀ ਪੱਲਾ ਝਾੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਿਪੋਰੀਅਨ ਹੱਕ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਨਵਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਫਸਲੀ ਬੀਮਾ ਸਕੀਮ ਅਜਿਹੀ ਘੜੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ

ਲਈ ਮੰਗੀ ਗਈ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਮੰਗੀ ਗਈ 981 ਕਰੋੜ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕਾਂ, ਹਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ

ਪ੍ਰਤੀ ਚੁੱਪ ਧਾਰਨੀ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ। ਸੋਤੇ ਸਿਆਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਆਗਾਮੀ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰੀ ਦਾਅਵੇ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਝੁਲਾਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।

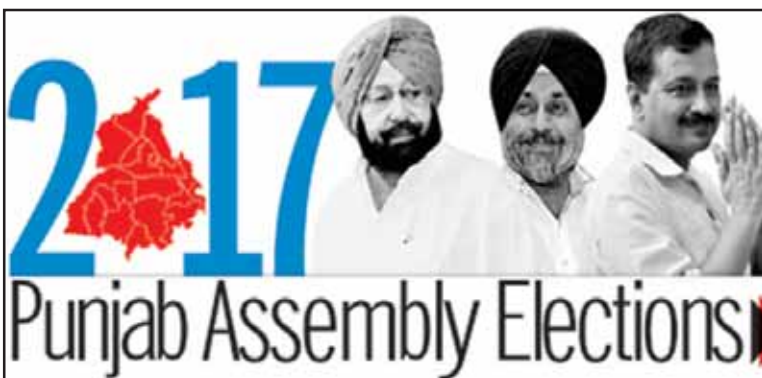
ਪਰਗਟ, ਫਿਲੌਰ ਤੇ ਬੁਲਾਰੀਆ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਮਨਜ਼ੂਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਪੀਕਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਹੇ ਤਿੰਨ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਜਲੰਧਰ (ਛਾਉਣੀ), ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਫਿਲੌਰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਅਤੇ ਇੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਰੀਆ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਅਸਤੀਫਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 42, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ 5, ਇਕ-ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਸਪੀਕਰ ਵੱਲੋਂ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਅਸਤੀਫਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਏ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਕੱਤਰੇਤ ਮੁਤਾਬਕ ਆਜ਼ਾਦ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਸਿਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਪੁਰਮਾ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਦਸੰਬਰ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਧਾਇਕ ਸਪੀਕਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਅਸਤੀਫੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਸਤਲੁਜ-ਯਮੁਨਾ ਲਿੰਕ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਅਸਤੀਫੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਸਪੀਕਰ ਵੱਲੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਨਾ ਆ ਸਕੇ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਇਕੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ 6 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਸਤੀਫਿਆਂ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ।

ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਪੱਖੋਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਫਾਡੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਮੋਹਰੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ 22 ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। 2012 ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਸੀਟ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਚਾਰ ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਸੱਤਾ ਦੀਆਂ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਵੱਡੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ-ਦੋ ਔਰਤਾਂ ਆਰਮੇ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਹਿਲੇ, 'ਆਪ' ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਮੁਕਾਬਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ 2012 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤਣ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਟਿਕਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀਆਂ 94 ਸੀਟਾਂ 'ਚੋਂ 9 ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 6 ਜਿੱਤਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀਆਂ 23 ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਟਿਕਟਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ 2 ਜਿੱਤਣ ਵਿਚ

ਸਫਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ 11 ਟਿਕਟਾਂ ਵਿਚੋਂ 5 ਔਰਤਾਂ ਜੇਤੂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਿਰਫ 5 ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਤੋਂ ਡਾ. ਉਪਿੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਸ਼ਾਮ ਚੌਰਾਸੀ ਤੋਂ ਮੁਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਜੋਸ਼, ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸਾਹੋਕੇ, ਘਨੌਰ ਤੋਂ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਮੁਖਮੇਲਪੁਰ ਅਤੇ ਸੁਤਰਾਣਾ ਤੋਂ ਵਨਿੰਦਰ ਕੌਰ ਲੁੱਬਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੋ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭੋਆ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਸੀਮਾ ਕੁਮਾਰੀ ਅਤੇ ਦਸੂਹਾ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਖਜੀਤ ਕੌਰ ਸਾਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦਸ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਵਿਧਾਇਕ ਬਣੀ ਬੀਬੀ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭਾਗੀਕੇ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸੀਟ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੀਨਾਨਗਰ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਧਾਇਕਾ ਅਰੁਣਾ ਚੌਧਰੀ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ (ਦਿਹਾਤੀ) ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਸਵਾ ਸੌ ਵੋਟ ਨਾਲ ਹਾਰੀ ਸਤਕਾਰ ਕੌਰ, ਬੁਢਲਾਡਾ ਤੋਂ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਭੱਟੀ, ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੋਂ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ, ਮਹਿਲਾ

ਬਠਿੰਡਾ ਸੀਟ ਬਣੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ

ਬਠਿੰਡਾ: ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬਠਿੰਡਾ (ਸ਼ਹਿਰੀ) ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਚ ਡੇਰੇ ਲਾ ਲਏ ਹਨ। ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਹਰਸਿਮਰਤ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਸ ਸੀਟ ਨੂੰ ਵੱਕਾਰ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੁਖਬੀਰ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਤੋਂ 17 ਦਿਨ ਵੱਡੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਹਲਕੇ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਹਰਸਿਮਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਸੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਰੂਪ ਚੰਦ ਸਿੰਗਲਾ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੋਰ ਰਹੇ। ਹਰਸਿਮਰਤ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਬਠਿੰਡਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਲਈ 30 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਲੀਡ ਭੁੱਲੀ ਨਹੀਂ। ਸੂਤਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰਸਿਮਰਤ ਬਾਦਲ ਨੇ ਹਰ ਆਗੂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ 'ਬੀਤੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਓ, ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ।' ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲਾਈਨੋ ਪਾਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਤਨੀ ਵੀਨੂੰ ਬਾਦਲ, ਪਿਤਾ ਗੁਰਦਾਸ ਬਾਦਲ, ਲੜਕਾ ਅਰਜਨ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਰੀਆ ਬਾਦਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਹਰਚੰਦ ਕੌਰ, ਮਾਲੇਰਕੋਟਲਾ ਤੋਂ ਰਜੀਆ ਸੁਲਤਾਨਾ, ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਕਰਨ ਕੌਰ ਬਰਾੜ, ਸੁਨਾਮ ਤੋਂ ਅਮਨ ਬਿੰਦ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਤੋਂ ਸਤਵਿੰਦਰ ਬਿੰਟੀ ਨੂੰ ਟਿਕਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦਸੂਹਾ ਤੋਂ ਬਲਵੀਰ ਕੌਰ ਫੁੱਲ, ਬੰਗਾ ਤੋਂ ਹਰਜੋਤ ਕੌਰ, ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਸਰਵਜੀਤ ਕੌਰ ਮਾਣੂਕੇ, ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਰੁਪਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਤੋਂ ਆਪਣੇ

ਮਹਿਲਾ ਵਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਬਲਜਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਡੇਰਾਬੱਸੀ ਤੋਂ ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ, ਘਨੌਰ ਤੋਂ ਅਨੂ ਰੰਧਾਵਾ, ਸਨੌਰ ਤੋਂ ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸੁਤਰਾਣਾ ਤੋਂ ਪਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਪਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ 26 ਔਰਤਾਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਪਰ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਾਂਗ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਮਹਿਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦਾ ਜਿੱਤ ਹਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 22 ਸੀਟਾਂ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਐਰਿਕ ਹੋਲਕੋਬ ਨੇ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਗਵਰਨਰ ਵਜੋਂ ਹਲਫ ਲਿਆ

ਇੰਡੀਆਨਾਐਪੋਲਿਸ, ਇੰਡੀਆਨਾ (ਬਿਊਰੋ): ਐਰਿਕ ਹੋਲਕੋਬ ਨੇ ਲੰਘੀ 9 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ 51ਵੇਂ ਗਵਰਨਰ ਵਜੋਂ ਹਲਫ ਲਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮਾਈਕ ਪੈਂਸ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਨਵਤੇਜ ਸਰਨਾ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸਿੱਖਸ ਪੈਕ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਐਰਿਕ ਹੋਲਕੋਬ ਨਾਲ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ ਸਿੱਖ

ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਸ ਪੈਕ ਨੇ ਗਵਰਨਰ ਹੋਲਕੋਬ ਸਮੇਤ ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਚ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਭ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੇਤੂਆਂ ਵਿਚ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਜੈਨੀਫਰ ਮਕੋਰਮਿਕ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਕਰਟਿਸ ਹਿਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭਾਈ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਡੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਰਟਿਸ ਹਿਲ ਨੇ ਸਿੱਖਸ ਪੈਕ ਦੇ ਆਊਟਰੀਚ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਪਰਵਿੰਦਰ ਨਿੱਜਰ ਨੂੰ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੀ ਸਿਵਲ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਡਿਵਿਜ਼ਨ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਕਿਆਫਾ ਲਾਇਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 26 ਸਾਲਾ ਪਰਵਿੰਦਰ ਨਿੱਜਰ ਨੂੰ ਜਲਦ ਹੀ ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਕੇਸ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਨਿੱਜਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੈਨੀਫਰ ਮਕੋਰਮਿਕ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਗਲੈਂਡਾ ਰਿਟਜ਼ ਵਲੋਂ ਅਰੰਭੇ ਗਏ ਯਤਨਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਿੱਖਸ ਪੈਕ ਨੂੰ ਵੱਡੀ

ਕਾਮਯਾਬੀ ਹਾਸਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਗਰੇਡ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਏ ਜਾਂਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਗਵਰਨਰ ਹੋਲਕੋਬ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਰਥਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਉਦੋਂ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਸ੍ਰੀ ਸਰਨਾ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਗਵਰਨਰ ਹੋਲਕੋਬ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਗਵਰਨਰ ਹੋਣਗੇ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਨਵਤੇਜ ਸਰਨਾ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਦਾਅਵਤ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗਰੁਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਜਥੇਦਾਰ ਹੁਸੈਨਪੁਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ

(ਖੱਬਿਓ) ਹਲਕਾ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਉਮੀਦਵਾਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ, ਕੌਂਸਲਰ ਹਰਪ੍ਰਭਮਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਸੰਜੇ ਸਿੰਘ, ਜਥੇਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁਸੈਨਪੁਰ ਅਤੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਿਲਾਵਰਪੁਰ

ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ (ਬਿਊਰੋ): ਜ਼ਿਲਾ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਹਲਕਾ ਬਲਾਚੌਰ ਤੋਂ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਜਥੇਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁਸੈਨਪੁਰ ਆਪਣੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। 'ਆਪ' ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸ੍ਰੀ ਸੰਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਥੇਦਾਰ ਹੁਸੈਨਪੁਰ, ਜਥੇਦਾਰ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਿਲਾਵਰਪੁਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ

ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜੇਰਦਾਰ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਹੁਸੈਨਪੁਰ ਨੇ ਬੀਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰਗਾੜੀ ਕਾਂਡ ਮੌਕੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਬਾਦਲ ਦਲ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਈ ਦਹਾਕੇ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ ਜਥੇਦਾਰ ਹੁਸੈਨਪੁਰ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਇਕ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਆਪ' ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਥਕ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਤਕੜੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਬਾਦਲ ਦਲ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਲੱਗਾ ਹੈ।

ਤਾਜ਼ਾ ਹਾਲਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਕ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਬਾਦਲ ਦਲ ਸਮਰਥਕ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਜਥੇਦਾਰ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੋਰ ਵੀ ਬਰਗਾੜੀ ਕਾਂਡ ਮੌਕੇ ਬਾਦਲ ਦਲ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਤੀਜੇ ਮੈਂਬਰ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੋਈ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਰਨ ਬਾਦਲ ਦਲ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਹ ਬਾਦਲ ਦਲ 'ਚ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜ 'ਚ ਭਰਤੀ ਲਈ ਕਾਹਲੇ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਧਾਰਮਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਾਰੇ ਕੀਤੇ ਐਲਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਅਮਰੀਕੀ ਵੱਸੇ ਸਿੱਖ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜ 'ਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਐਲਾਨ ਹੇਠ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੈਨਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਲਾਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਫੌਜ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਰਾਜਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਓਬਾਮਾ ਤੇ ਸੈਨਾ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਏਰਿਕ ਫੈਨਿੰਗ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਕਾਫੀ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਹਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜੋ ਫੌਜ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

Noblesville Trucks and Trailers Repair Shop

15203 Stony Creek Way, Noblesville, IN 46060

ਇਥੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਰਿਪੇਅਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਵਧੀਆ ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਰਵਿਸ

- *Clutch transmtion differential drive line ਦੀ ਰਿਪੇਅਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
- *ਟਰੱਕ ਅਤੇ ਰੀਫਲ ਆਇਲ ਚੇਂਜ
- *ਟਰੱਕਾਂ ਅਤੇ ਟਰੇਲਰਾਂ ਦੀ ਸਸਪੈਂਸ਼ਨ ਬੁਸ਼ਿੰਗ
- *ਏਅਰ ਡਰਾਇਰ, ਰੇਡੀਏਟਰ, ਕੰਪਰੈਸ਼ਰ ਅਤੇ ਕਿੰਗ ਪਿੰਨਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

24 ਘੰਟੇ ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ

(150 ਮੀਲ ਦੇ ਏਰੀਏ ਵਿਚ)

ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੇ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ

ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਟਾਇਰ ਵੀ ਵੇਚਦੇ ਹਾਂ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ: 317-800-2976

ਫੈਕਸ: 317-774-9665

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਤਲਬ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ (ਸਿੱਟ) ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਥਿਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ 'ਚ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਟ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਸਟਿਸ ਦੀਪਕ ਮਿਸ਼ਰਾ ਅਤੇ ਆਰ ਭਾਨੂਮਤੀ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਹੁਣ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 20 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਵਧੀਕ ਸੋਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਪਿੰਕੀ ਆਨੰਦ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ 4 ਹਫ਼ਤੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲੋਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਖਲ ਜਨ ਹਿੱਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਰਵਿੰਦ ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਫੌਰੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਟ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ 11 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 220 ਵਿੱਚੋਂ 22 ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾਣ ਲਈ ਸਿੱਟ ਵੱਲੋਂ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਧੀਕ ਸੋਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜੇ ਸਿੱਟ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਥਿਤੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਟ ਨੇ 216 ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ

ਜਲਿਆਂਵਾਲੇ ਕਾਂਡ ਲਈ ਮੁਆਫੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਚੁੱਕਿਆ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਸ਼ਮੀ ਬਰੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਕਾਂਡ ਦੀ 2019 ਵਿਚ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮੌਕੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ 'ਐਨ ਇਰਾ ਆਫ ਡਾਰਕਨੈੱਸ: ਦਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਐਂਪਾਇਰ ਇਨ ਇੰਡੀਆ' ਬਾਰੇ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਸਾਹੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਭਾਰਤ ਆ ਕੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ ਕਾਂਡ ਸਗੋਂ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਲਈ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਤਾਜ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਬਰੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਲਿਆਂਵਾਲਾ ਬਾਗ 'ਚ ਬੇਕਸੂਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਰ ਕੇ 22 ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਕਾਹਲੋਂ ਨੇ ਸਿੱਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ

ਕੋਰਟ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਕਤਲੇਆਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ 'ਚ ਹੋਰ ਦੇਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

'ਸੱਚ ਦੀ ਕੰਧ' ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ 'ਸੱਚ ਦੀ ਕੰਧ' ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਯਾਦਗਾਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ 1984 ਕਤਲੇਆਮ ਦੀਆਂ ਪੀੜਤ 5 ਵਿਧਵਾ ਬੀਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ.ਕੇ., ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ 'ਸੱਚ ਦੀ ਕੰਧ' ਦੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਇਹ ਯਾਦਗਾਰ ਤਕਰੀਬਨ 2600 ਸਕੇਅਰ ਮੀਟਰ ਵਿਚ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਜ਼ਿਗ-ਜੈਗ ਵਾਲ (ਕੰਧ) ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ 'ਚ ਓਪਨ-ਥੀਏਟਰ ਤੇ ਫੁਹਾਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਗੈਲਰੀ ਵੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 1984 ਕਤਲੇਆਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਲੇਟ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਉਕਤ ਯਾਦਗਾਰ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਯਾਦਗਾਰ ਮਨੁੱਖਤਾ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਯਾਦਗਾਰ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵੱਜੋਂ 2006 ਵਿਚ ਬਣਾਏ ਗਏ 'ਹੋਲੋਕਾਸਟ ਮੈਮੋਰੀਅਲ' ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਮੁਤਾਬਕ 'ਸੱਚ ਦੀ ਕੰਧ' ਸਮੁੱਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ 1984 ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਸੱਚ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਏਗੀ ਕਿ ਜਦ ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਖੁਦ ਹੀ ਤਸੱਦਕ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਭਿਆਨਕ ਤਸੀਹੇ ਝੱਲਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਯਾਦਗਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਮੁੜ ਨਾ ਵਾਪਰੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ 2002 ਦੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰੇ ਵਾਗ ਹੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਤੇਜ਼ੀ ਦਿਖਾਈ ਜਾਵੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 12

ਫਰਵਰੀ 2015 ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਬਣਾ ਕੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਿੱਟ ਦੀ ਮਿਆਦ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਛੜੱਪਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਾਬਕਾ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਟਾਰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਹੇ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖਣ ਵਾਲੇ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕਿਆਸ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਥੇ ਵੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਬੰਧੀ ਗੱਲ ਅਟਕ ਗਈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਜ਼ੋਰ ਫੜਦੀ ਗਈ ਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਰਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੂਰਜਵਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧੂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਡਾ. ਸਿੱਧੂ ਡੇਵ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਭਾਜਪਾ

ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਧੂ ਦੇ 'ਆਪ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬੈਂਸ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਆਵਾਜ਼-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਮੋਰਚਾ ਵੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ

ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਹੋਈ: ਨਵਜੋਤ ਸਿੱਧੂ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜਮਾਂਦਰੂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ 40 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਕੈਕੋਈ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਨੂੰ ਬਨਵਾਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ) ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਕੋਸ਼ਲਿਆ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ) ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਦਾ ਨਾਮ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੈਂਬਰ' ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਸਿਆਸੀ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਰਾਹ ਚੁਣ ਲਈ ਸੀ।

ਟਰੰਪ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮਿਲਣੀ 'ਚ ਦੋ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 45ਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਫਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ 21 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ.ਸੀ. ਚਰਚ ਵਿਖੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮਿਲਣੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਜਸਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ ਟਰੰਪ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਨੇਕ ਨੀਤੀ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣਗੇ। ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਟਰੰਪ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਜਿਦ ਤਰਾਰ ਇਸ ਮਿਲਣੀ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨਗੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਟਰੰਪ ਦੀ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਟਰੰਪ ਏਸ਼ੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਟਰੰਪ ਨਾਲ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਭਾਈਚਾਰਾ ਵੀ ਮੁਸਕਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕਾਫੀ ਆਸਵੰਦ ਹੈ।

ਡਾਲਰ ਉਤੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਤਸਵੀਰ

ਫਿਜ਼ੀ: ਫਿਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2 ਡਾਲਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਰੰਸੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਯੋਗਦਾਨ ਸਦਕਾ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਕਰੰਸੀ ਵਿਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਫਿਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਥੇ ਤਕਰੀਬਨ 100 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾ ਕੇ ਵਸਿਆ ਸੀ, ਸਉਵਾ ਅਤੇ ਨੌਸੇਰੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਫਿਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰੋਬਾਰ, ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ, ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਫਿਜ਼ੀ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਵਾਸੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਫਿਜ਼ੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਥੇ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ। ਫਿਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫਿਜ਼ੀ ਵਾਸੀ ਵੀ ਨਤਮਸਤਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਿਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕਰੇਗੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਗੁਰੂ ਨਗਰੀ ਦੇ ਦੌਰੇ ਸਮੇਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਸਮੇਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡੂੰਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਇਕ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਆਈਆਂ ਖਬਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਥਿਤ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਜਬਰੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰੋਪਾਉ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥੀ ਜਾਂ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਆਦਿ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ

ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚੋਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਲਤੀ ਲਈ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਕੋਲੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਹੀ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇਣ ਵਾਲੇ 'ਆਪ' ਵਲੰਟੀਅਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਭੇਟ ਕਰ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੇ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾ ਕੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਉਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਕਰਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲੀ ਰਾਹਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ-ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਆਗੂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣ ਲੜਨ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧੀ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸਜ਼ਾ ਉਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਜਗੀਰ ਕੌਰ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਅਤੇ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਲੰਗਾਹ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਿਊਬਿਆਈ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਬਾਰੇ 20 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਨੀਤੀ ਖਤਮ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆਏ ਕਿਊਬਿਆਈ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਾਸੀ ਬਣਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੋ ਦਹਾਕੇ ਪੁਰਾਣੀ ਪਰਵਾਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸੀਤ ਯੁੱਧ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਹੈ। ਓਬਾਮਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਫੌਰੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋਮਲੈਂਡ ਸਿਕਿਊਰਿਟੀ ਵਿਭਾਗ 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮੁਲਕ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਮ ਵਾਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਰਵਾਸ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਵਡੇਰੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਲਈ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਹਰੀ ਓਮ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਲੋਹੜੀ ਚਾਅ ਨਾਲ ਮਨਾਈ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਹਰੀ ਓਮ ਮੰਦਿਰ, ਮੈਡੀਸੋਨ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਲੰਘੀ 13 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਪੂਰੇ ਚਾਅ-ਮਲਹਾਰ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ। ਪੂਰੀ ਠੰਡ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਮੰਦਿਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਜਿਥੇ

ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਿਰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਜੀਤੂ ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਆਰਤੀ ਸਿੰਗਲਾ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੀ, ਨਵ ਵਿਆਹੇ ਮੁੰਡਾ-ਕੁੜੀ ਅੱਗ ਦੀ ਧੂਣੀ ਸੇਕ ਰਹੇ

ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਸਰੋਂ ਦੇ ਸਾਗ, ਮੱਕੀ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤੇ ਲੱਸੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ, ਉਥੇ ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਗੀਤ ਵੀ ਗਾਏ ਅਤੇ ਗਿੱਧੇ-ਭੰਗੜੇ ਦੇ ਗੇੜੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਜਾਗੋ ਵੀ ਕੱਢੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੋਹੜੀ ਦੀ ਧੂਣੀ ਵੀ ਧੁਆਈ ਗਈ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਗੀਤ ਵੀ ਗਾਏ। ਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਰਵਾਇਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ

ਹਨ, ਪਰਿਵਾਰ ਬੈਠਾ ਮੂੰਗਫਲੀ, ਰਿਓੜੀਆਂ, ਮੱਕੀ ਦੇ ਫੁੱਲੇ, ਭੁੱਗਾ ਆਦਿ ਛਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ-ਚਿੜੀਆਂ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਲੋਹੜੀ ਮੰਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਚਰਖਾ, ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਕੁੜਤੀਆਂ-ਫਤੂਹੀਆਂ ਤੇ ਪਗੜੀਆਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ।

ਸੂਭਕਾਮਨਾਵਾਂ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਨਵ ਜੰਮੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਨਵ ਵਿਆਹੇ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਓਮ ਮੰਦਿਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਵ ਵਿਆਹੇ ਜੋੜਿਆਂ-ਮਨੀਸ਼ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਲਵਾਨ, ਚੰਦਨ ਤੇ ਆਰਤੀ ਕਾਲੀਆ, ਸਨੀ ਤੇ ਸਪਨਾ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੋਹੈਲ ਤੇ ਨਿਰਵਕਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਉਚੇਚੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਮੰਤਰ ਜਾਪ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ ਨੇ ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਗੀਤ 'ਸੁੰਦਰ ਮੁੰਦਰੀਏ-ਹੋ' ਨਾਲ ਬੰਨਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਧਾਈ ਦਾ ਗੀਤ ਵੀ ਗਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ

ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਰੰਗ ਭਰਨ ਲਈ ਬੀਬੀਆਂ ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੂਟਾਂ ਵਿਚ ਸਜੀਆਂ ਮੋਨਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਾਜੇਸ਼ਵਰੀ ਰਾਵਤ ਤੇ ਸਾਬਣਾ ਨਾਲ ਗਿੱਧੇ ਦੇ ਗੇੜੇ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੁੰਡੇ ਵੀ ਕੋਈ ਪਿਛੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਸ਼ਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਸਾਹਿਲ ਬੁਟਾਨੀ ਅਤੇ ਅਰਜਨ ਵਿਆਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਭੰਗੜੇ ਦੇ ਖੂਬ ਗੇੜੇ ਦਿੱਤੇ। ਦੋ ਨਵ ਵਿਆਹੀਆਂ ਬਹੂਆਂ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਲਵਾਨ ਤੇ ਨਿਰਵਕਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਗਾਗਰ ਅਤੇ

ਦੀਵੇ ਬਾਲੀ ਜਾਗੋ ਕੱਢੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿਛੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪੂਰੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਜੈ ਘਈ ਦੇ ਢੋਲ ਦੇ ਡਗੇ ਨੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਰੰਗੀਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਤੇ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਰੰਗ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਖੇਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਟਰੱਸਟੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਤਪਾਲ ਸਲਵਾਨ ਅਤੇ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਬੋਰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਪਨ ਵਢੇਰਾ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਲੋਹੜੀ ਦੀਆਂ

ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਸ੍ਰੀ ਵਿਪਨ ਵਢੇਰਾ ਨੇ ਸਭ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਦਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਜੋਂ ਮੂੰਗਫਲੀ, ਰਿਓੜੀਆਂ, ਭੁੱਗੇ, ਮੱਕੀ ਦੇ ਫੁੱਲਿਆਂ ਅਤੇ ਖਜੂਰਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਟ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਫੋਨ: 630-980-0900 ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਤਸਵੀਰਾਂ: ਦੇਸ਼ੀਅਨ ਮੀਡੀਆ)

ਕਥਾਵਾਚਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਥਾਵਾਚਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕਥਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਣ।

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਡਾਕ ਪਤਾ

Punjab Times: 20451 N. Plum Grove Road, Palatine, IL 60074

E-mail: punjabtimes1@gmail.com (Sub.: WI-1)

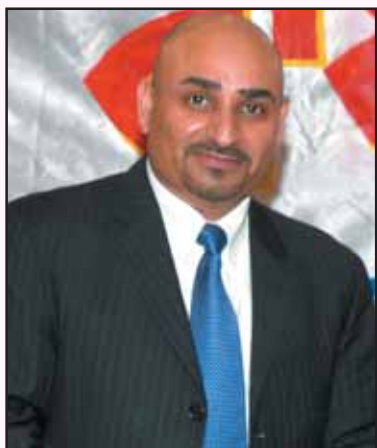
Syan Video Production, Inc.

ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਜਾਦਗਾਰੀ ਪਲ-ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ

ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਇੰਡੀਆਨਾ, ਇਲੀਨਾਏ, ਓਹਾਇਓ, ਆਇਓਆ

Professional HD Video & Digital Photo Production

Multiple Camera shooting/Digital Still Photography
(with flush mount album)
Live Video Display With Large Screens
DJ Service with Laser Lights

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

Call Toll Free:
1-800-RAJ-SYAN
(with 17 years Experienced)

Call: **734-261-0936**
734-890-1767

e-mail: raj@syanvideo.com
visit at: www.syanvideo.com

Anu Attorney Professional Law Group, PLLC.

*More than 25 years of experience *Internationally Awarded-Extraordinary ability *Served as Legal Advisor to Govt. of India, Embassy of India, Washington, DC

Anu Peshawaria
Attorney at Law

Licensed to practice
Immigration in all 50 states.
More than 20 year experience in
US immigration & Indian law

US IMMIGRATION

- *Green Cards (Investor, Employment)
- *E-2 investor Visa, L1 (Intra Company)
- *Family Green Card, Fiancee Visa
- *Deportation Defense, VAWA, U Visa
- *Asylum, Appeals, Ninth Circuit Court
- *H1B, Computer Engineers, Cooks, Teachers, Students, Doctors, Nurses, Physical Therapist

ਪੰਜਾਬੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰੋ

ਹੁਣ ਸਿਆਟਲ ਵਿਚ ਵੀ ਦਫਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁਕਾ ਹੈ

Contact numbers:
Seattle, WA

Ph: 206-774-0907

Fremont, California

Ph: 510-353-0102

Cell Phone 510-299-1907

Toll free: 1-866-586-6297

anu@anuattorney.com

www.anuattorney.com

FAMILY LAW (Only In WA)

- *Divorce *Annulment
- *International Custody

INCORPORATIONS

(Only In WA)

- *International Contracts, Mergers
- *Attorney Supreme Court of India

46560 Fremont Blvd., STE#205, Fremont, CA 94538

801 Pine Street, Suite 7H, Seattle, WA 98101

Offices: Seattle, WA *Fremont, CA *UK *Canada *India

Evening
Appointments
Available

ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਭ ਜਾਇਜ਼

ਵਿਅੰਗ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਦੰਗਲ ਪੂਰਾ ਮਖ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਕੇ ਅਖਾੜਾ ਪੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਬਤੇ ਰੂਪੀ ਕਲੀ ਪਾ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫਿਜ਼ਾ 'ਚ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦੀ ਗੁੰਜ ਹੈ, ਨਾਅਰਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਹੈ, ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ, ਰੈਲੀਆਂ, ਨੁੱਕੜ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਰ-ਦਰ ਜਾਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਰਫਤਾਰ ਫੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੁੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਨਰਾਇਣ ਕੀਤੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਗਰੀਬ ਦੀ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ 'ਚ ਦੋਇਮ ਦਰਜੇ ਦੇ ਗੁੜ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਡੱਕਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਚਾਹ ਪੱਤੀ ਨੂੰ 'ਸਾਫੀ' ਸਮਝ ਕੇ ਨੇਤਾ ਲੋਕ ਸੜ੍ਹਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਹਲਕੇ 'ਠਾਂਹ ਕਰ ਰਹੇ

ਮਿੰਟੂ ਬਰਾੜ, ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ
mintubrar@gmail.com

ਹਨ। ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਸਾਫੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰਾ ਪਰਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆਂ, 'ਸਾਫੀ' ਆਯੁਰਵੈਦ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਉਹ ਦਵਾਈ ਹੈ ਜੋ ਬੰਦੇ ਦੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅਤਿ ਬੇਸੁਆਦਾ ਅਤੇ ਕੌੜਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੀਣੀ ਬੜੀ ਔਖੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਕਰਕੇ ਈ ਛੰਨਾਂ, ਢਾਰਿਆਂ, ਕੱਚੇ ਕੋਠੜਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ 'ਸਾਫੀ' ਨੇਤਾ ਲੋਕ ਪੀ ਰਹੇ ਨੇ ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ।

ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਉਪਰਾਲੇ ਤਾਂ ਰਵਾਇਤ ਹਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਬੱਸ ਜੇ ਇਸ ਰਵਾਇਤ 'ਚ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਜੁੜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਮੋਨੀ ਵੋਟਰ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਅੱਜ ਸਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀ ਚੇਟਕ ਲੱਗ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਰਵਾਇਤੀ ਦੰਗਲ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣਗੇ। ਇਹ ਆਸ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੱਚਾਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪਾਂ 'ਦੰਗਲ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਏ ਪਹਿਲਾਂ। ਦੰਗਲ ਦਾ ਅਸਲ 'ਚ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ, ਉਹ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋ ਪਹਿਲਵਾਨ ਆਪਸ 'ਚ ਘੁਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਵਾਨ ਗੁੱਝੇ ਦਾਅ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹੱਦਾਂ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ। ਭਾਵੇਂ ਦੰਗਲ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਜਿੰਨਾ ਮਜ਼ਜੀ ਭਖ ਜਾਵੇ ਪਰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦੂਜੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਡਲੇ

ਜਾਂ ਛਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ।

ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਿੱਤਰ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਏ। ਕਰੀਬ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਕਈ ਨਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਵਾਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਮਸਲਨ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹੀਏ ਕਿ ਆਹ ਆਪਣੇ ਛਿੱਤਰ ਲਾਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਓ ਜੀ, ਤਾਂ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਸਭਿਅਕ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਤੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਜੇ ਜੁੱਤੀ ਸਭਿਅਕ ਜਾਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਜਦੋਂ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਫਲਾਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਢੁਕਵੇਂ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿਚ ਛਿੱਤਰ ਪਏ ਜਾਂ ਮਾਰੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਇਹ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਗੱਲ 'ਚੋਂ ਗੱਲ ਨਿਕਲ ਆਈ, ਮੀਡੀਏ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ 'ਚੋਂ। ਮੀਡੀਆ ਅਕਸਰ ਮਾਤੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਦਿੰਦਿਆਂ ਡਰਦਾ ਮਾਰਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਦੰਗਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਦੰਗਲ 'ਚ ਕੁੱਦਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਨਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਚੋਣ ਦੰਗਲ ਵਿਚ ਡਲੇ-ਛਿੱਤਰ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਏ? ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਕੁਝ ਕੁ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਕੋਲ! ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਭ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।"

ਪਰ ਹੁਣ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਸਾਰੀ ਸਤਰ ਨੂੰ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਪੈਣਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਸੱਤਾ ਸਾਂਭਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਹੋਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅੱਖਰੀ ਅਰਥ ਭਾਵੇਂ 'ਕਾਲਾ ਸੱਚ' ਹਨ, ਪਰ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਮਤਲਬ ਉਹ ਸੱਚ ਹੈ ਜੋ ਵਾਪਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਮਝ ਆਵੇ ਤੇ ਮੁਹਰਲਾ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਕਰੇ, "ਜੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤ ਹੋ ਗਈ।" ਮਤਲਬ ਠੱਗੀ ਹੋ ਗਈ। ਇੱਕ ਅਜੀਬ ਇਤਫਾਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਜੋੜ-ਮੇਲ ਤੇ ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਨਿਕਲ ਆਇਆ, ਸੋ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਠੱਗੀ' ਹੋ ਗਿਆ! ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਅਗਲੇ ਅਰਥ ਆਪ ਹੀ ਕੱਢ ਲਵੋ ਕਿ ਠੱਗੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੀ ਜਾਵੇ? ਸੋ ਜੇ ਕਿਤੇ ਅਚਨਚੇਤ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਠੱਗ ਲਿਖ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੁਰਾ ਨਾ ਮਨਾਇਓ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੁ-ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ 'ਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦਾਂ।

ਲੀਹ ਤੋਂ ਨਾ ਭਟਕਾਂ ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਮਤਲਬ 'ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਭ ਜਾਇਜ਼' ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਾਂ। ਦੇਖੋ ਪਿਆਰ 'ਚ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇ, ਹੈ ਤਾਂ ਉਥੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਜੋ ਕੁਝ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਚ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਰੋਂਗੇ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 2017

ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਰੋਂਗੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਜਾਂ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਸਿਆਸਤ ਸਾਡੇ ਸਮਝ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਮੰਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚਾਲਾਂ ਘਾਗ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਚੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਨੂੰ ਵੀ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਬਹੁਤੀ ਗਹਿਰਾਈ 'ਚ ਨਾ ਜਾਈਏ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮੁੱਦਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ 'ਚ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹੁੰਝਾ ਫੇਰੂ ਜਾਂ ਪਾਸਾ-ਪਲਟ ਜਿੱਤ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ 'ਤੇ ਝਾੜ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ 'ਆਪ' ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਬਾਕੀ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਹ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਗਠਬੰਧਨ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਭਾਰੂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਰਫੀ

ਜਾਂ ਪਾਸਾ-ਪਲਟ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਛੱਡੀਏ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਹੈ ਹਮਦਰਦੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਵੋਟਰ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਉਲਾਰ। ਉਹ ਕਦੋਂ ਹੁੰਦਾ? ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੁਰ ਅੰਦਰਲੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਹੋ-ਵਾਪਰ ਜਾਵੇ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭ ਗਿਲੇ ਭੁਲਾ ਕੇ ਹਮਦਰਦੀ ਵਾਲੇ

ਤਾਂ ਕੀ ਰਾਜੀਵ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨਾ ਸੀ? ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਹੁਣ ਹੋਇਆ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜੇ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਨਾ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਆਸਿਫ ਅਲੀ ਜ਼ਰਦਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤਾਂ ਕੀ ਦਰਬਾਨ ਲੱਗਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸੋ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਹੀ ਚੁੱਕੇ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲ ਦਾ ਡਰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੋਟਾਂ 'ਚ ਸਤਾ ਰਿਹੈ? ਗੱਲ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆਂ। ਇੱਥੇ ਪਿਆਰ ਰੱਖਣਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਮਦਰਦੀ+ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਵੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਕਦੇ ਵੀ ਦੂਜੀ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਿਸ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਸਗੋਂ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਵੱਡੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ।

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਔਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗੱਲ ਹਜ਼ਮ ਨਾ ਆਵੇ। ਪਰ ਪੁਰਾਣੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਮਸਲੇ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਣ ਦੀ। ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਦਾ ਕੰਮ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਾ ਹੀ ਵਾਪਰੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਭ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਸੋਚੋ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਕਿਸ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਮਦਰਦੀ+ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਵੋਟ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਔਕਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਲਿਖ ਹੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਸੀਹਤ ਦੇ ਹੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਅਕਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੈ, ਵਿਰੋਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਿਆਰੇ ਨੇਤਾਗਣ ਵਿਰੋਧੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵਕਤ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਰਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੋ ਜੇ ਮੰਨਣਾ ਤਾਂ ਖਤਰਾ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਮੰਨੋ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਹਮਦਰਦੀ+ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਵੋਟ ਜ਼ਰੀਏ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਣ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ।

ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗਿਲਾ ਨਾ ਕਰਿਓ ਮੇਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਸਭ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ (ਵੋਟਰ) ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸਤ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਹੋਏ ਨਾ ਆਪਾਂ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਜਾਇਜ਼!!!

ਸਿਆਸੀ ਜੰਗ 'ਚ ਪੁੱਤ ਨੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਧੋਬੀ ਪਟਕਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਸਾਈਕਲ' ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਉ-ਪੁੱਤ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸਿਆਸੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਪੁੱਤਰ ਜੇਤੂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਸਾਈਕਲ' ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਧੜੇ ਨੂੰ ਟੁੱਟਾ ਝਟਕਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪਾਟੋਧਾੜ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਈਕਲ ਲਈ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਧਾਇਕ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਸਲ ਹੱਕਦਾਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਤੇ

ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਤੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਉਤੇ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖ ਲਿਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜੰਗ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। 1969 ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ 'ਦੋ ਬਲਦ ਦੀ ਜੋੜੀ' ਉਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਗੁੱਟ ਅਤੇ ਕਾਮਰਾਜ ਗੁੱਟ ਦੀ ਖੜਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ 1999 ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਦਲ ਦੇ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਚੱਕਰ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਰਦ ਯਾਦਵ ਅਤੇ ਐਚ.ਡੀ. ਦੇਵਗੌੜਾ ਵਿਚਕਾਰ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਈਕਲ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜ਼ਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਾਲੇ ਹਿਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ: ਸਲਮਾਨ, ਸੈਫ, ਤੱਬੂ ਤੇ ਸੋਨਾਲੀ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਕਾਲਾ ਹਿਰਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੇਸ 'ਚ ਜੋਧਪੁਰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਕਾਰ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ, ਸੈਫ ਅਲੀ ਖਾਨ, ਅਦਾਕਾਰਾ ਤੱਬੂ, ਨੀਲਮ ਤੇ ਸੋਨਾਲੀ ਬੇਦਰੇ ਨੂੰ 25 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕੇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦੋ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜੁਲਾਈ 2016 'ਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 1998 ਵਿਚ ਕਾਲਾ ਹਿਰਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ 2007 ਵਿਚ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਹਫਤੇ ਤੱਕ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬੁੱਢਕ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਹਿਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ 'ਚ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਦੋ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਇੱਕ ਤੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਸੀ।

35 ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਉ ਚੌਥੇ ਨਿਕਾਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੂਬਾ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੋਇਟਾ ਦੇ 35 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਹਾਜੀ ਸਰਦਾਰ ਜਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 35 ਬੱਚੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਚੌਥੇ ਨਿਕਾਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਦਾਰ ਜਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੈ।

ਓਬਾਮਾ ਵਲੋਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਭਾਵੁਕ ਤਕਰੀਰ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਾਈ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ 'ਖੋਰਾ ਲਾਉ' ਰਾਜਸੀ ਮਾਹੌਲ ਦੌਰਾਨ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਵਧ ਰਹੇ ਨਸਲਵਾਦ, ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਭੇਦਭਾਵ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਤਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਓਬਾਮਾ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਹਿ ਨਗਰ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

55 ਸਾਲਾ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮੇਰੀ ਯੋਗਤਾ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਰੱਖੋ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਖਤਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਡਰ ਸਾਹਮਣੇ ਝੁਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਲੋਕਤੰਤਰ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਾਹਰੀ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਫਸੋਸ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਲ 2008 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿਆਹਫਾਮ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ 'ਨਸਲਵਾਦ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਤਾਕਤਵਰ ਤੇ ਵੰਡ ਪਾਉ ਤਾਕਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ।' ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਓਬਾਮਾ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ 20 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਿਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 45ਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਕਾਰਜਭਾਰ ਸੰਭਾਲਣਗੇ।

ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ ਓਬਾਮਾ
ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨ ਉਤੇ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਖਾਲੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ। ਟਰੰਪ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ 45ਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ 20 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣਗੇ। ਟਰੰਪ ਦੇ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣ ਮਗਰੋਂ ਓਬਾਮਾ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ.ਸੀ. ਵਿਚ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਦਹਾਕਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਮਾਘੀ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗ

ਰੂਸ ਕੋਲ ਹੈ ਟਰੰਪ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਰਾਜ

ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ: ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮਾਘੀ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਇਸ ਵਾਰ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹੀਆਂ। ਮਾਘੀ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਆਮ ਕਰ ਕੇ 15 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਜਲਸੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੀ ਆੜ 'ਚ ਖੂਬ ਸਿਆਸੀ ਤਕਰੀਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਸਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਾਘੀ ਮੇਲੇ ਮੌਕੇ ਸਿਆਸੀ ਅਖਾੜੇ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਏ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਲਿਆ, ਬਲਕਿ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਹਨ- ਇਕ ਤਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਵੋਟਾਂ ਮੰਗਣ ਤੋਂ ਸਖਤ ਮਨਾਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਚੋਣ ਜ਼ਾਬਤਾ ਲਾਗੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ

ਹੈ। ਇਹ ਕਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ ਇਕ ਦੂਜੇ

‘ਤੇ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਨਾ ਕਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਲਸਿਆਂ ਦਾ ਮੌਤਵ ਹੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਪੱਖ ਉਭਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਖੇੜੇ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ

ਭਾਰਤੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕੇਸ 'ਚ ਅਮਰੀਕਨ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ

ਓਕਲਹਾਮਾ: ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਓਕਲਹਾਮਾ ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਦਰਦਨਾਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਹਾਦਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿਟੀ ਪਰੇਡ ਦੇਖ ਰਹੀ ਮੁੰਬਈ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੀ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨਿਕਿਤਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕਾਰ ਚਾਲਕ ਔਰਤ ਨੇ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਾਰ ਚਾਲਕ ਨੇ ਨਿਕਿਤਾ ਸਮੇਤ 4 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਹੇਠ ਦਰੜ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਾਰ ਚਾਲਕ ਐਡੋਸਿਆ ਚੈਂਬਰਸ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ।

ਮਾਘੀ ਮੌਕੇ ਜਲਸੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਿਗਲ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਘੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਉੱਤੇ ਹੀ ਵੱਜਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤਿੰਨੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭਰਵੀਆਂ ਚੋਣ ਰੈਲੀਆਂ ਮਾਘੀ ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਬੇਮਿਸਾਲ ਇਕੱਠ ਵੀ ਖਾਸ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਖੱਟੀ ਸੀ।

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਦਿਸ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਟਰੰਪ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੂਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਰਾਜ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਉਧਰ, ਟਰੰਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਦੱਸਦਿਆਂ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

K K Pamma Catring Service

ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਕੈਟਰਿੰਗ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਮਿਲਵਾਕੀ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆਨਾ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਅਤੇ ਮਿਡਵੈਸਟ ਦੇ ਹੋਰ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਮੇਲਿਆਂ ਲਈ ਕੈਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਯਾਦ ਰੱਖੋ

ਕੇ ਕੇ ਪੰਮਾ
ਫੋਨ: 847-219-7432

ਸਾਡੀ ਖਾਸੀਅਤ
ਗਰਮਾ ਗਰਮ
ਕੜਾਕੇਦਾਰ ਜਲੇਬੀਆਂ

ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਦੀ ਤੰਗੀ ਹੈ?

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕੈਸ਼ ਫਲੋ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਲੋਡ ਪਹੁੰਚਦਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਫਰੇਟ ਬਿਲ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜੋ, ਤੁਰੰਤ ਅਦਾਇਗੀ ਪਾਓ।

- *ਸਸਤੀਆਂ ਦਰਾਂ
- *ਇਕ ਵਾਰ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ
- *ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਰਤ ਨਹੀਂ

Rates as low as 2.0%

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਪਾਲ ਫੋਨ 1-800-705-3863

Trucking Companies-Improve Your Cash Flow

*Low Rates *One-Time Discounts *No Minimums

Call Paul at 1-800-705-3863

www.Transportationfunding.com

Transportation Funding Group, Inc.

Minneapolis, MN 55426

ਸਨਰਾਈਜ਼ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

- *ਸਸਤੇ ਰੇਟਾਂ 'ਤੇ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਿੱਖੋ
- *ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰ ਹਨ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

Call us now to get rolling on your new career path.

ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

Call: Jaswinder Singh 559-417-0877

2301 W. Belmont Ave., Fresno, CA 93722

ਗਾਰਡਰ ਦੇ ਸ਼ਾਹਕਾਰ 'ਸੋਫੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ' 'ਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ

'ਸੋਫੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ' ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਜੋਸਟੀਨ ਗਾਰਡਰ।

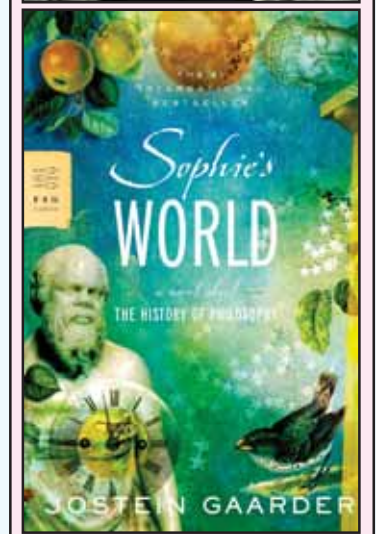
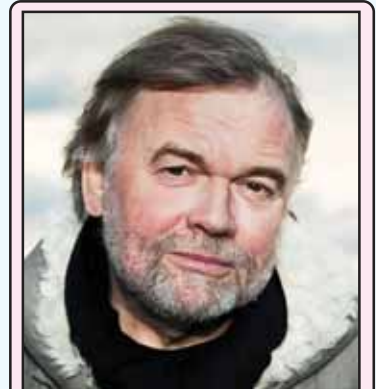
1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਆਖਰੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਵਕਤ ਸੀ। ਜੋਸਟੀਨ ਗਾਰਡਰ ਉਸਲੇ (ਨਾਰਵੇ) ਵਿਚ ਇਕ ਜੂਨੀਅਰ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਫਲਸਫੇ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸੀ। ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਸੁਆਲਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁੰਮ ਹੁੰਦੀ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਜੋਸਟੀਨ ਗਾਰਡਰ ਲਈ ਫਿਕਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਹਤਾਸ਼ਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ- ਉਹ ਕੀ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਇਕੋ ਲੋਰ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਰਹੱਸਮਈ ਨਾਵਲ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਵਾਬ

ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਫਿਲਾਸਫਰ ਹੈ। 'ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ?' ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਸੋਫੀ ਲਈ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣਾ ਸਰਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਬੜਾ ਵਿਲੱਖਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਹੈ? (ਬੁੱਲ੍ਹਿਆ ਕੀ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ...) ਇਸੇ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਵਿਚ ਉਹ ਮੁੜ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਲੈਟਰ ਬਾਕਸ ਦੇਖਣ

ਜੁਗਤਾਂ, ਸੰਵਾਦ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ-ਸੰਵਾਦ, ਤਰਕ ਤੇ ਕੁ-ਤਰਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਮੁਲੰਕਣ ਦੀ ਗਾਥਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਖਾਸ ਇਨਸਾਨੀ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ- ਸਿਮਰਤੀ (ਇਤਿਹਾਸ), ਕਲਪਨਾ (ਗੱਪ) ਅਤੇ ਵਿਵੇਕ (ਫਲਸਫਾ) ਦਾ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ ਬੜੇ ਅਨੁਭਵੀ ਨਾਲ ਬੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਇਨਸਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਸਬੰਧੀ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਝਲਕ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਇਨਸਾਨੀ ਬੌਧਿਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਸ਼ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋਸਟੀਨ ਗਾਰਡਰ ਯੂਰਪ ਕੇਂਦਰਤ (ਯੂਰੋ-ਸੈਂਟ੍ਰਿਕ) ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਾਵਲ 'ਸੋਫੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ' ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਰ ਸਜਗ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ, ਸਭਿਆਚਾਰ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਸੁਹਜ ਬੋਧ ਬਾਬਤ ਪੁਰਾਣੇ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਰੋਜ਼ਮਰਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬੜੇ ਰੋਚਕ ਤੇ ਸੌਖੇ ਸਮਝ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਰਹੱਸ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਅਦਭੁਤ ਸੰਰਚਨਾ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪਾਠਕ ਲਈ ਕਲਪਿਤ ਅਤੇ ਹਕੀਕੀ ਕਿਰਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭੇਦ ਕਰਨਾ, ਸਰਲ ਤੇ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇਸ ਨਾਵਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਲ ਡੂਰਾਂ ਲਿਖਤ ਕਿਤਾਬ 'ਏ ਸਟੋਰੀ ਆਫ ਫਿਲਾਸਫੀ' (ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ) ਪਾਠਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹਰਮਨ-ਪਿਆਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਬਿਲ ਡੂਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚੋਣਵੇਂ ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਹਵਾਲੇ ਲੈ ਕੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋਸਟੀਨ ਗਾਰਡਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਅਸਤਿਤਵ ਅਤੇ ਸੰਕਲਪ ਮੁਲਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਜਟਿਲ ਉਲਝਣਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਜੁਗਤਾਂ ਦੀ ਤਾਰਕਿਕ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਕਰਾਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਤਰ ਤਾਈਂ ਪੱਛਮੀ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਲੰਬੀ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਿਰਤਾਂਤ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਲਈ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ, ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਬੈਸਟ ਸੈਲਰ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਇਕ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਕੀਆਂ। ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 60 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

ਜੋਸਟੀਨ ਗਾਰਡਰ (ਉਪਰ) ਅਤੇ ਕਿਤਾਬ 'ਸੋਫੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ'।

ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਲਿਫਾਫਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਛੋਟੇ ਪੁਰਜੇ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਸਵਾਲ ਹੈ- 'ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਕਿੱਥੋਂ ਆਇਆ...?' ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੋਫੀ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲੱਭੇ ਬਿਨਾ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵੇ ਰਹਿਣਾ ਵਾਜਿਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਅਜੀਬ ਖਤ ਜਾਂ ਸਵਾਲ ਸੋਫੀ ਵਾਸਤੇ, ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਉਹਦੇ ਪੰਦਰਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਤੋਹਫੇ ਵਜੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਖਤਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਲੜੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲਦੀ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਿਲਾਸ-ਕ੍ਰੀੜਾ ਵਿਚ 'ਸੋਫੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ' ਤਲਿੱਸਮੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਫਿਲਾਸਫਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਘੜੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀ-

ਸਤਯਪਾਲ ਗੌਤਮ

ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜੋਸਟੀਨ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਰਹੱਸਮਈ ਨਾਵਲ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੇ ਸੂਖਮ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਪੁਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਕੇ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੌੜ ਪਿੱਛੇ ਛੁੱਡ ਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਇਨਸਾਨੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਹੱਕ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਉਂ ਜੋਸਟੀਨ ਗਾਰਡਰ ਨੇ ਰਹੱਸ ਨਾਵਲ 'ਸੋਫੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ' (Sophie's World) ਲਿਖ ਕੇ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਜੀਵ ਚਿਤਰਨ ਨਿਰਾਇਤ ਮੌਲਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਦੂਈ ਕਥਾ, ਸੰਰਚਨਾ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ-ਲੇਖਨ ਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਚਿੰਤਨ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਸੋਫੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ' ਲਿਖਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਪੱਛਮੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਇਨਸਾਨੀ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੱਸਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਡੂੰਘੀ ਵਿਵੇਚਨਾ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਨਾਵਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਘਰ ਪਰਤਣ 'ਤੇ 14 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੋਫੀ ਨੂੰ ਲੈਟਰ ਬਾਕਸ ਵਿਚ ਰਹੱਸਪੂਰਨ ਲਿਫਾਫਾ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਛੋਟੀ ਪਰਚੀ ਹੈ ਤੇ ਨਿਰਾਲਾ ਸਵਾਲ ਹੈ- 'ਤੂੰ ਕੌਣ ਏ?' 'ਸੋਫੀ' ਜਾਂ ਸੋਫੀਆ ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਪੱਛਮੀ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹਰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਰੰਭਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੋ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਫੀਲੋਸ' ਅਤੇ 'ਸੋਫੀ' ਦੇ ਯੋਗ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਸੋਫੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਬੁੱਧੀਮਤਾ' ਅਤੇ 'ਫੀਲੋਸ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਪ੍ਰੇਮੀ'। ਸੋ, ਫਿਲਾਸਫੀ ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਬੁੱਧੀਮਤਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ' ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸੋਫੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ, ਬੁੱਧੀਮਤਾ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। 'ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਸਾਗਰ' ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 28 ਜਨਵਰੀ 2017 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-257

ਸ਼ਹਿਰੀ ਬੀਬੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਕਹਿਰ ਹੈ ਇਹ ਪੰਡਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ ਭਾਰੀਆਂ ਨਾਰੀਆਂ ਨੇ। ਕੁੱਝ ਬੱਚਾ ਵੀ ਚੁੱਕਣੇ ਡਰਦੀਆਂ ਜੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਨਿਆਰੀਆਂ ਨੇ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-255

ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਵੱਡਾ ਗੁੱਛਾ ਮੂਲੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕਾਦਾ ਸਸਤੇ ਭਾਅ। ਗੁਣਕਾਰੀ ਮੂਲੀ ਦੇਖ ਕੇ ਜੀਅ ਲਲਚਾਏ ਚੜ੍ਹਦਾ ਪਰੋਠੇ ਖਾਣ ਦਾ ਚਾਅ। ਗੁਹ ਨਾਲ ਵੇਖਣ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਉਗੀਆਂ ਸਨ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ। ਉਹੀ ਗੰਦੇ ਕੈਮੀਕਲਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੈਂਸਰ ਨਾਲ ਜਾਂਦਾ ਖਾ।
-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੂਰ
ਫੋਨ: 91-98784-69639

ਵਿਚ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਉਗੇ ਮੂਲੀ ਬੰਨ੍ਹ ਗੁੱਟੀਆਂ ਮੰਡੀ ਜਾਵੇ। ਜੱਟ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁੱਲ ਕੋਈ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਤੁੰਹਫਾ ਬੜਾ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਇਹ ਤਕੜੇ ਮਾੜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਆਵੇ। ਕਦਰ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਯਾਰੋ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਦੇ ਤਾਂ ਨਿਰੇ ਦਿਖਾਵੇ।
-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧਰ
ਫੋਨ: 91-98783-37222

ਖੇਤੋਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਬੰਨ ਲਏ ਗੁੱਠੇ ਤਿਆਰ ਕਰੀ ਮੰਡੀ ਜਾਣ ਲਈ ਮੂਲੀ। ਰਗੜ ਛੁੱਬੇ ਨਾਲ ਮਲ ਮਲ ਧੋਤੀ ਹਰੇ ਪੱਤੇ ਖੂਬ ਚਮਕਾਈ ਮੂਲੀ। ਹਰ ਸਲਾਦ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ ਬਣਦੀ ਕੌੜੀ-ਮਿੱਠੀ ਮਜ਼ੇਦਾਰ ਹੈ ਮੂਲੀ। ਚਿੱਬ ਕੇ ਖਾਈਏ ਤਾਂ ਦਵਾ ਹੈ ਬਣਦੀ ਡੱਕਰੇ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤਾਂ ਟੰਗਦੀ ਮੂਲੀ।
-ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਕੋਈ ਪਰੋਠੇ ਕੋਈ ਭੁਰਜੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਵਰਤੇ ਕੋਈ ਧਮਕਾਣ ਲਈ ਮੂਲੀ। ਆਖੋ, 'ਮੈਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਚਿੱਤ ਕਰ'ਤੇ ਦੱਸ ਤੂੰ ਹੈ ਕਿਹੜੇ ਬਾਗ ਦੀ ਮੂਲੀ?'
-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ
ਫੋਨ: 408-912-3438

ਮੂਲੀਆਂ ਦੇ ਪਰੋਠੇ! ਵਾਹ ਵਾਹ ਲੁਤਫ ਆ ਗਿਆ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਖਾਣ ਦਾ। ਮੂਲੀ ਕੋਤਰ ਸੌ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਲੋੜ ਕਿਸੇ ਹਕੀਮ ਦੀ। ਜੇ ਖਾਊਗਾ, ਇਸ ਦੇ ਪਰੋਠੇ ਉਹੀ ਜਾਣੂੰ ਰੋਜ਼ ਇਸ ਦੇ ਫਾਇਦੇ। ਬੋੜਾ ਤਾੜ ਦਿਓ ਸੇਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗੂਗਾ ਕਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ, ਖਾ ਜਾਓਗੇ ਤੌਣ ਸਾਰੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਹੋਗੇ ਅੱਛਾ ਫਿਰ ਭੁੱਖੇ ਹੀ ਸੌਣਾ ਪੈਣਾ ਅੱਜ। ਤਾਹੀਓ ਜਾਣੋਗੇ ਇਸ ਮੂਲੀ ਦੇ ਸੁਆਦ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੀ ਸੋਗਾਤ।
-ਦਰਸ਼ਨਪਾਲ ਦੋਸਾਂਝ

ਫਲ ਹੋਣ ਜਾਂ ਹੋਵੇ ਸਬਜ਼ੀ ਖਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹਨ ਰਾਜ਼ੀ। ਖਾਹ ਕੇ ਮੂਲੀ ਵਾਲੇ ਪਰੋਠੇ ਕਈਆਂ ਦੀ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦੀ ਬਾਦੀ। ਹਾਜ਼ਮਾ ਜੇਕਰ ਹੋਵੇ ਖਰਾਬ ਲਾ ਕੇ ਲੂਣ ਮੂਲੀ ਖਾ ਲਓ ਜਨਾਬ। ਹਰ ਸਲਾਦ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਪਛਾਣ ਸਰੀਰ ਲਈ ਹੈ ਇਹ ਰਾਮ-ਬਾਣ।
-ਗੋਰਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ
ਫੋਨ: 718-690-8403

ਕੋਡੀਆਂ ਭਾਅ ਹੋ ਗਈ ਸਬਜ਼ੀ ਮੂਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪੱਛੇ। ਵੱਟ-ਬੰਨਿਓ ਪੁੱਟ ਲਿਆਇਆ ਬਾਪੂ ਬੰਨ੍ਹ ਬਣਾਉਣੇ ਗੁੱਛੇ। ਸਬਜ਼ੀ, ਸਲਾਦ, ਪਰੋਠੇ ਭਾਈ ਜੇ ਚਿਤ ਆਏ ਬਣਾਓ। ਪਰ ਨਾ ਰੋਲੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲੀ ਗੁਆਵ ਵਰਤਾਓ।
-ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਪਟਿਆਲਾ

ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਹਰਿਹਰਿ ਸੁ ਖੇਤਿ ਉਮਾਹੀਐ

ਹਰਾ-ਭਰਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਸਦਾ ਤਾਜ਼ਾ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਸਉਦਾ ਇਕਤੁ ਹਟਿ ਸਬਦਿ ਵਿਸਾਹੀਐ। ਪੁਰਾ ਪੂਰੇ ਵਟਿ ਕਿ ਆਖਿ ਸਲਾਹੀਐ। ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੈ ਘਟਿ ਸਚੀ ਪਤਿਸਾਹੀਐ। ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਖਟਿ ਅਖੁਟੁ ਸਮਾਹੀਐ। ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਰਗਟਿ ਸਦਾ ਨਿਬਾਹੀਐ। ਚਾਵਲ ਇਕਤੇ ਸਟਿ ਨ ਦੂਜੀ ਵਾਹੀਐ। ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ ਕਟਿ ਦਾਇ ਲਿਲਾਹੀਐ। ਪੰਜੇ ਦੂਤ ਸੰਘਟਿ ਸੁ ਢੇਰੀ ਢਾਹੀਐ। ਪਾਣੀ ਜਿਉ ਹਰਿਹਰਿ ਸੁ ਖੇਤਿ ਉਮਾਹੀਐ॥

ਇਥੇ ਆਮ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜਿਸ ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਆਧੁਨਿਕ ਸਾਧਾਂ/ਸੰਤਾਂ ਜਾਂ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਮੰਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਉਸੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ; ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਸੰਤ-ਬਾਬੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਬਲਕਿ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਹੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਉਸ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਿਰਫ ਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ:

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੈ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਏਕੈ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕੁ
ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ॥੫॥

(ਪੰਨਾ ੨੨)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੀ ਪੁਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਹੈ ਜੋ ਅਪਰਤੱਖ ਹੈ, ਅਗੰਮ ਹੈ, ਅਗੋਚਰ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਪੁੰਨ ਤੇ ਪਾਪ ਦਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਸ ਬਣਨ ਤੇ ਢਹਿਣ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਆਪਣੀ ਇਸ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਬਣਾ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਤੋਂ ਅਪਰੰਪਰ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਰ ਤੇ ਸਰਾਪ ਵਰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ, ਨਿਰਲੇਪ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਗੁਰੂ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਅਕੱਥ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਕੱਥ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਸੰਸਾਰਕ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਅਤੇ ਛਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਤਾਪ ਅਰਥਾਤ ਦੁੱਖ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਿਆ ਕੁਦਰਤੀ ਦੁੱਖ, ਸਰੀਰਕ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਦੁੱਖ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਵੈ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਿ ਨ ਅਲਖੁ ਲਖਾਵਈ।

ਦੇਖੇ ਥਾਪਿ ਉਥਾਪਿ ਜਿਉ ਤਿਸੁ ਭਾਵਈ। ਲੇਪੁ ਨ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ ਉਪਾਇ ਸਮਾਵਈ। ਲਾਗੁ ਵਰੁ ਨ ਸਰਾਪ ਨ ਆਪ ਜਣਾਵਈ। ਗਾਵੈ ਸਬਦੁ ਅਲਾਪਿ ਅਕਬੁ ਸੁਣਾਵਈ। ਅਕਬ ਕਥਾ ਜਪੁ ਜਾਪਿ ਨ ਜਗਤੁ ਕਮਾਵਈ। ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਪਰਤਾਪਿ ਆਪੁ ਗਵਾਵਈ। ਲਾਹੇ ਤਿੰਨੇ ਤਾਪਿ ਸੰਤਾਪ ਘਟਾਵਈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨ ਧ੍ਰਾਪਿ ਨਿਜ ਘਰਿ ਆਵਈ। ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਸਾਧਨ, ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਵਰਤਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਲਈ ਅਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਦਿ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਲਿਆਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸਤਿ ਦਾ ਪਰਗਟ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬਣ ਕੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਜਾਂ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਰੱਖੇ। ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਧੋ ਸੁੱਟਣਾ। ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਢ ਦੇਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤਪੱਸਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਠਿਨ ਯੋਗਕ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਹੋ ਕੇ ਕਠਿਨ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰਨ ਨੂੰ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਸਥਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਹ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਘਰ-ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸੁਰਤਿ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮ-ਸੁਰਤਿ ਨਾਲ ਇੱਕਸੁਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਚ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਤਮ-ਸੁਰਤਿ ਨਾਲ ਇੱਕਸੁਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ ਵਿਚ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਸਦੀਵੀ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਿਹਰ ਸਦਕਾ ਉਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਅਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਸੁੱਖ ਭੋਗਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਤੇ ਨਿਜੀ ਸਵਾਰਥ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਮਸਰੂਫ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਲਈ ਪਾਣੀ ਢੋਣਾ, ਅਨਾਜ ਪੀਸਣਾ ਆਦਿ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹਲੀਮੀ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਕਾਰਨ ਅਨੋਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਹਲੀਮ ਅਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਦਾ ਖਿਤਾਉ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ:

ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰ ਸਤਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭਾਲੀਐ। ਪੂਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਸਬਦਿ ਸਮੁਲੀਐ। ਦਰਗਹ ਧੋਈਐ ਪਤਿ ਹਉਮੈ ਜਾਲੀਐ। ਘਰ ਹੀ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਬੈਸਣਿ ਧਰਮਸਾਲੀਐ। ਪਾਵਣ ਮੇਖ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰ ਸਿਖਿ ਪਾਲੀਐ। ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲੀਐ। ਪਤਿਸਾਹੀ ਇਕ ਛਤਿ ਖਰੀ ਸੁਖਾਲੀਐ। ਪਾਣੀ ਪੀਹਣੁ ਘਤਿ ਸੇਵਾ ਘਾਲੀਐ। ਮਸਕੀਨੀ ਵਿਚਿ ਵਤਿ ਚਾਲੀਐ॥੮॥

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੂਲ-ਸ੍ਰੋਤ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਚਰਨ-ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਧਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਹੀਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅੱਗੇ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀਆਂ ਮਨੁੱਖ (ਗੁਰਮੁਖਿ) ਦਾ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੈ ਕੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਮਨ ਸਦਾ ਲਾਭ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਸਦਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ: ਪ੍ਰੇਮ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਤਤੁ ਵੀਚਾਰੁ॥ ਸਾਧਨ ਆਪੁ ਗਵਾਇਆ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸੀਗਾਰੁ॥ ਘਰ ਹੀ ਸੋ ਪਿਰੁ ਪਾਇਆ

ਗੁਰ ਕੇ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰੁ॥੫॥ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਚਾਕਰੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸੁਖੁ ਹੋਇ॥ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਹਉਮੈ ਵਿਚਰੁ ਖੋਇ॥ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਇਆ ਲਾਭੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਹੋਇ॥੬॥ (ਪੰਨਾ ੬੧)

ਨੌਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਨੂੰ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚਲਣ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਰਹਿਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਫੁੱਲਾਂ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਚੰਗੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਅਸਰ ਵੀ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਦਾ ਹੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਨੱਕ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ/ਭਾਣੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਹ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸੌਰ-ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਰੱਬੀ-ਸੁਰਤਿ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਭਉ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਾਧੂ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਪੱਕਾ ਰੰਗ ਨਿੱਤ ਦੂਣ-ਸਵਾਇਆ ਚੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਚਾ ਖੇਲੁ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿਆ। ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਦਾ ਮੇਲੁ ਸਬਦਿ ਅਵੇਸਿਆ। ਫੁਲੀ ਤਿਲੀ ਫੁਲੇਲੇ ਸੰਗਿ ਸਲੇਸਿਆ। ਗੁਰ ਸਿਖ ਨਕ ਨਕੇਲ ਮਿਟੈ ਅੰਦੇਸਿਆ। ਨੁਾਵਣੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲ ਵਸਣ ਸੁਦੇਸਿਆ। ਗੁਰ ਜਪੁ ਰਿਦੈ ਸੁਹੇਲੁ ਗੁਰ ਪਰਵੇਸਿਆ। ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਭਉ ਭੋਲੁ ਸਾਧ ਸਰੇਸਿਆ। ਨਿਤ ਨਿਤ ਨਵਲ ਨਵੇਲ ਗੁਰਮੁਖਿ ਭੇਸਿਆ। ਖੈਰ ਦਲਾਲ ਦਲੇਲ ਸਵ ਸਹੇਸਿਆ॥੯॥

ਜਗੁ ਮੈਲਾ ਮੈਲੋ ਹੋਇ ਜਾਇ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣੁ॥ ਸਾਚੀ ਰਾਸਿ ਸਾਚਾ ਵਾਪਾਰੁ॥ ਸੋ ਧੰਨੁ ਪੁਰਖੁ ਜਿਸੁ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰੁ॥੩॥ ਹੇ ਭਾਈ! ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਚਾਰਵਾਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਚਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਸਮਝੇ, ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਚਾਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਵਾਲਾ, ਆਪੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਨਾਮ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਹੀ ਵਪਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਰਖ ਧੰਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਚੈ ਇਕਿ ਸਚਿ ਲਾਏ॥ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਚੈ ਕੀ ਸਾਚੀ ਕਾਰ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰ॥੪॥ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਉਸ ਸਦਾ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਤਮ ਭਾਵ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਹੇ ਨਾਨਕ! ਸਦਾ ਹੀ ਅਟੱਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਇਹ ਅਟੱਲ ਮਰਿਆਦਾ ਹੈ, ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ ਸਵਾਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹੈ।

-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ

ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਖਾ ਇੱਜਤ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਤੇ ਜਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ॥ ਅੰਤਰਿ ਨਾਮੁ ਵਸੈ ਪਤਿ ਉਤਮ ਹੋਇ॥ ਰਹਾਉ॥ 'ਰਹਾਉ' ਵਾਲੀ ਪੰਕਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੰਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਨਿਰਮਲ ਭਾਵ ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਆ ਵੱਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਚੀ ਇੱਜਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਉਥਰੇ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ॥ ਰਾਮ ਨਾਮਿ ਰਾਤੇ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿਤਾਈ॥ ਸਾਚਿ ਰਤੇ ਸੁਖ ਸਹਜਿ ਸਮਾਏ॥੨॥ ਸਾਚੇ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਵਿਚਲਾ ਕੋ ਜਾਣੁ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣੁ॥ ਸਾਚੀ ਰਾਸਿ ਸਾਚਾ ਵਾਪਾਰੁ॥ ਸੋ ਧੰਨੁ ਪੁਰਖੁ ਜਿਸੁ ਨਾਮਿ ਪਿਆਰੁ॥੩॥ ਤਿਨਿ ਪ੍ਰਭਿ ਸਾਚੈ ਇਕਿ ਸਚਿ ਲਾਏ॥ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁਣਾਏ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਚੈ ਕੀ ਸਾਚੀ ਕਾਰ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਸਵਾਰਣਹਾਰ॥੪॥ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਾਈ! ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ 'ਚ ਫਸ ਕੇ ਇਹ ਜਗਤ ਮੈਲੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਧਦਾ-ਵਧਦਾ ਹੋਰ ਮੈਲਾ ਹੀ ਮੈਲਾ ਬਣਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਆਉਣ-ਜਾਣ ਦੇ ਗੋਤ 'ਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਨਮੁਖ, ਮਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਾ

ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ

ਮੈਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਾਦਵਿਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਹ ਲੇਖ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅਜਿਹੇ ਬੋਲ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹਨ? ਇਹ ਲੇਖ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਜੋ ਬਹਿਸ ਛਿੜੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਤਾਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਦੂਸ਼ਣਬਾਜ਼ੀ ਹੀ ਕੀਤੀ

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਹੀ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸਾਫ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮਸਲੇ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਣ। ਜੋ ਸਾਫ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਸੀਸ਼ਾ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਬੰਡਲਬੁਸੇ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅੱਖੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਵੇਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ? ਉਹ ਖੁਦ ਕਿਸੇ ਜਵਾਬ ਜਾਂ ਹੱਲ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਠੀਕ ਹੈ, ਤੇ ਤੀਜਾ ਬਦਲ (ਜੋ ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ) ਅਜੇ ਉਭਰਿਆ ਨਹੀਂ।

ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ 'ਡਿਸਗਸਟਿੰਗ' ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ 'ਡਿਸਗਸਟਿੰਗ' ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਾਸਤੇ ਸੂਦਰ ਡਿਸਗਸਟਿੰਗ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਿਸੇ ਸੂਦਰ ਨਾਲ ਦੋ ਮਿੰਟ ਨਹੀਂ ਬਹਿ ਸਕਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਦੋ ਮਿੰਟ ਨਹੀਂ ਬਹਿ ਸਕਦੇ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੂਦਰਾਂ ਵਾਂਗ ਅਫ਼ੂਤ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ 'ਡਿਸਗਸਟਿੰਗ' ਕਹਿਣਾ ਠੀਕ ਹੈ, ਕੋਈ ਗਲਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ 'ਡਿਸਗਸਟਿੰਗ' ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾਤਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਡਿਸਗਸਟਿੰਗ' ਕਹਾਉਣਾ ਵੀ ਕਬੂਲ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਵੈ-ਨਫਰਤ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ?

ਹੁਣ ਜੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਵੈ-ਨਫਰਤ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ, ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੂਹ/ਆਤਮਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖੋਲ੍ਹੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੋਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹਨ; ਜਦਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ- ਇਕ ਉਹ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਉਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜੋ ਲਫਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਉਹ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਕਿਹਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਕੀ ਹਰਜ ਹੈ? ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ।

ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਬਾਰੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਝ ਅਧੂਰੀ ਹੈ, ਉਹ ਗਹਿਰਾਈ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਕਮਿਊਨਿਸਟ (ਨਕਸਲੀ) ਆਗੂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣੇ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਅਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਇਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਦੋ ਮਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਡਿਸਗਸਟਿੰਗ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਤਰਬੱਲੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ' ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮਾਯੂਸੀ ਹੋਈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਣ ਡਟੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਵਾਫ਼ੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ) ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਐਡੀਟਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਸ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਲੇਖ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ 7 ਜਨਵਰੀ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ. ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਪੈਂਤੜਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਡਾ ਮਨਸ਼ਾ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਦਾ ਬਹਿਸ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ। 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਛੇੜਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਲਿਖਤਾਂ ਛਾਪਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ. ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਿਸੀਸਾਗਾ ਅਤੇ ਸ. ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਛਾਪ ਚੁਕੇ ਹਾਂ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਹੇਠ ਸ. ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਆਈਆਂ ਹੋਰ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਣਦੀ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਬੱਸ ਇਕ ਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਧੀਰਜ ਤੇ ਸ਼ਾਇਸਤਗੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ। -ਸੰਪਾਦਕ

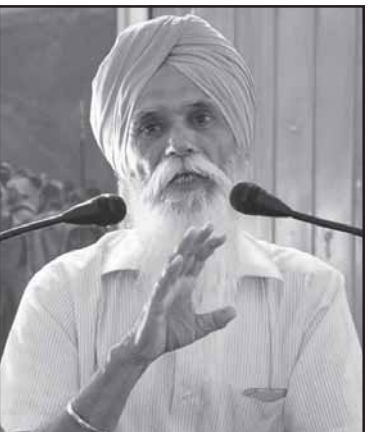
ਪਰੋਸੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹੀ ਪੂਰਾ ਸੱਚ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਲੜਾਈਆਂ ਅਤੇ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

ਹੁਣ ਤਾਂ (ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਚਿੱਤਕ) ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਨਾਲ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦਾ ਕਰੂਰ ਰੂਪ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਿਟਲਰ, ਮੁਸੋਲੀਨੀ ਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਰਾਜ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਸਿਰਫ ਉਥੇ ਹੀ ਆਦਰਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਇਕੋ ਕੌਮ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੌਮਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਉਥੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਇਸ ਕਾਲਪਨਿਕ ਗੱਲ ਵੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਇਸਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਜਦ ਵੀ ਰਾਜ ਕਰਨਗੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਦੱਸੇ ਮੁਤਾਬਕ ਹਲੀਮੀ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕਰਨਗੇ।

ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ 1947 ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰੀ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟਸ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ; ਜਦਕਿ ਉਸ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਦਬੀ ਹੋਈ ਨਫਰਤ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਸ. ਸਿੱਧੂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਧਾਰਮਿਕ ਦੁਸ਼ਮਣੀ

ਕਾਰਨ ਵਾਪਰੀ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੋ ਸੱਚਾਈ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸ. ਸਿੱਧੂ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਬੇਗਾਨਾ ਅਤੇ ਸਰਾਪ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਖਿੱਤੇ ਨਾਲ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ

ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ

ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੀ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਪੱਛਮ ਵਾਸਤੇ ਬੇਗਾਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਫੈਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਸੋਵਰੈਨਿਟੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੋਵਰਨ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਤਾਂ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਕਨਸੈਪਟ ਹੈ ਜੋ ਦੋ ਕਨਸੈਪਟਸ ਨੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਦੇ ਮੇਲ

ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਭਿਅਤਾ, ਨਸਲ, ਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨੇਸ਼ਨ/ਕੌਮ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਟੇਟ (ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੁਦ ਦਾ ਅਖਤਿਆਰ ਹੋਵੇ) ਵੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੱਜ ਅਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖੁਦ ਲੈ ਸਕਣ। ਜੰਗ ਅਤੇ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਗਲਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਕਨਸੈਪਟ ਜਾਂ ਖਿਆਲ ਨੇ ਕੋਈ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਹੋਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਖਿਲਾਫ ਵਿਚਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਵੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਖੂਨ ਖਰਾਬਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਬਰ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਦਬਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਜਬਰ ਝੱਲੀ ਜਾਣ? ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦਾ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਕਨਸੈਪਟ ਅਤੇ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗੱਲਾਂ ਹਨ। ਇਕ ਖਿਆਲ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਫਿਨੋਮਿਨਾ ਹੈ। ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੇ ਅਮਲ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਪਿੱਛੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਸਰਵਉਚ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਮਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕੇ।

ਭਾਰਤ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਈ ਕੌਮਾਂ ਵੱਸਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਮੰਨਦੇ

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੰਦਾਂ

'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' (7 ਜਨਵਰੀ 2017) ਵਿਚ 'ਭਿੜਕ ਗਏ ਹਨ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੋਂ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਾਮੀ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਬੀ ਵੱਲੋਂ ਸਾਬ ਛੱਡ ਦੇਣ ਦੀ ਤਕਲੀਫ

ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਸੀ ਫਰੀਮਾਂਟ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਕਰਕੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣਾ ਪਿਆ। ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਦੂਜੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੌਢੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਜਾਂ ਡਾ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਸੀ।

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਤਰਕ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਫਲਸਫਿਆਂ ਦੀ

ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਓਟ ਲੈ ਕੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਤਕੜਿਆਂ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵੀਰਾਂ-ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ", ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਖੂਨ ਵਹਾਉਣ ਜਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ 'ਵੀਰਾਂ-ਭੈਣਾਂ' ਵੱਲੋਂ ਬੇਕਸੂਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੰਬਾਂ ਨਾਲ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਖੂਨ ਦੀ ਬਦਬੋ ਤੋਂ ਨੱਕ ਵੱਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਫਿਰੋਤੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਕ ਅਤੇ ਸੰਪਤੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਪੱਖ ਕਿਤੇ ਵੀ ਫਰੋਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਵ੍ਰਾਈਟ ਹਾਊਸ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਉਚ-ਕੋਟੀ ਦੇ ਖਾਤਕੂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸੀ।

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਤੇ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨਜ਼ਫਗੜ੍ਹ ਰੋਡ 'ਤੇ ਉਤਮਨਗਰ ਜਾਂ ਰਾਜਾ ਗਾਰਡਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ 1980-90ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ 'ਵੀਰਾਂ-ਭੈਣਾਂ' ਨੇ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ 'ਸੰਤਾਲੀ' ਹੰਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ

ਸੀ। ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ

ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦਾ ਕਰੂਰ ਦੈਂਤ ਵਾਲਾ ਚਿਹਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਰੁਧ ਖੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਝਾਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਕਿ ਸਿੱਖ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਤਸੱਦਦ ਸਹਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਅੱਖੋਂ ਪਰੋਖੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਨਿੱਘ ਮਾਣ ਸਕਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖੁਦ ਕਰ ਸਕਣ। ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਨੇਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਇਕੋ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਦੋ ਪਹਿਲੂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਹੀ 'ਡਿਸਗਸਟਿੰਗ' ਹਨ, ਮਤਲਬ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਉਚੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਕਦੇ ਵੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਉੱਤੇ ਉਨ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਤੇ ਇਹੀ ਸੋਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਉੱਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅਣਦਿਖ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸੱਚ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਭੜਾਸ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਰਨ ਵੀ ਦੱਸੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਸੱਚ ਮੰਨਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਸਨੈਲਿਟੀ ਕਲਟ ਡਿੱਗ ਜਾਵੇ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣ ਤੇ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਈਡਲ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਵਧ-ਫੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਖਿਆਲ ਤੁਹਾਡੇ ਆਈਡਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਖੁਦ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਖੁਦ ਪੱਛਮ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਜਵਾਬ ਜਾਂ ਬਦਲ ਦੇ ਉਭਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਵੀ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਜਵਾਬ ਜਾਂ ਬਦਲ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਜਾਣ ਤੇ ਮੰਨ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਜਵਾਬ ਤਲਾਸ਼ਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਖੁਦ ਹੀ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਪਰੋਸ ਕੇ ਦੇਵੇ, ਇਸ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਵੀਰਾਂ-ਭੈਣਾਂ' ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ-ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ!

ਕੀ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਦੇ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੀਰਾਂ-ਭੈਣਾਂ' ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਗੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਬਾਅਦ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਵੱਲ ਆਉਣਗੇ? ਕੀ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਦੀ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਆਇਆ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਮਿਕ ਨੀਂਹਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ 25 ਸਾਲ ਵੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਿਆ? ਜਾਂ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਹ ਪਤਚੋਲ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਵੀ ਕਦੇ ਚਰਚ ਹੋਣ ਰਾਜ ਚੱਲ ਕੇ ਢਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਰਜਨਾਂ ਮੁਲਕ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮਕ ਸਟੇਟ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਇਕੋ ਹੀ ਮੁਲਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ? ਕੀ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ 1947 ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਅਤੇ ਉਸ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 24 ਉੱਤੇ)

Confusion about 'Nation-State' is dangerous for Sikhs

Of late, some thinkers of the Sikhs, a minority constituting less than two per cent of India's population, are praising and advocating for a separate 'Nation-State' as the best political solution for the emancipation of the besieged community. Such thinkers go to the extent of harrising and hounding those Sikh intellectuals who oppose the concept of 'Nation-State', a Western construct.

The latter category of intellectuals suggest that a lot of water has flowed down the rivers since Western educated and

Jaspal Singh Sidhu

Email: jaspal.sdh@gmail.com

influenced leaders of Indian independence struggle succeeded in setting up two 'Nation-States' in 1947-India and Pakistan. Six decades old 'Nation-States' set-up in Indian sub-continent, have been the cause of untold miseries, internal-external conflicts, bloodshed and further fragmentation in form of Bangladesh, which the founding fathers could never fathom in their dreams even.

Critics of 'Nation-State' also argue that the unprecedented bloodshed and the forced migration of millions of people, witnessed during the Partition days was the direct consequence of Nehru and Jinnah's insistence on establishing their separate 'Nation-States'. The large scale humiliation of women folk, near one million communal killings and mayhem that flowed during Partition was NOT the outcome of RELIGIOUS ENMITY amongst the population that had lived peacefully since times immemorial but was the outcome of the DIRTY POLITICS of whipping up communal and nationalistic frenzy, played up blatantly by Congress (read RSS) and Muslim League on the both sides of the Radcliffe Line, dividing these regions.

On other hand the proponents of 'Nation-State' amongst Sikhs are promoting a model of state which created India for Hindu-dominated Congress and Pakistan for the Muslims. They are fantasizing that Nation-State politics of 1940s is still the best suited political alternative for the Sikhs.

Contrary to them, the critics of Nation-State model argue that the Sikhs have their own concept of governance known as 'Halimee Raj' (ਹਲੀਮੀ ਰਾਜ), a benevolent state (not welfare state in modern parlance). Such governance vouchsafes for peaceful and honorable co-existence of distinct cultural and religious identities and corporate living of the citizens as against Nation-State set-up which eliminates or assimilates the distinct entities, diversities or minorities thus crushing the pluralistic society and manufacturing a homogenous

ਖਬਰ ਏਜੰਸੀ ਯੂ.ਐਨ.ਆਈ. ਤੋਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਜੋ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸੰਤ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਬਰੂ: ਜੂਨ 84 ਦੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ' ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ, ਦਾ ਇਹ ਲੇਖ ਵੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸੇ ਲੇਖ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਪਿਛਲੇ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਛਪੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਾਊਂਟਰ ਕਰੰਟਸ ਡਾਟ ਆਰਗ ਵੈਬ ਸਾਈਟ (www.countercurrents.org/2017/01/12/confusion-about-nation-state-is-dangerous-for-sikhs/) ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਇਹ ਲੇਖ ਰੂਬਰੂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

society of mono-cultured citizens.

Some reflections of 'Halimee Raj' visible in regime of Maharaja Ranjit Singh, a native who succeeded in establishing a powerful sovereign State of Punjab, almost 800 years after the foreign Muslim invaders dethroned native rulers in eleventh century. His home-grown-rule 'Khalsa Raj' was not a 'nation state' in the modern sense as the Maharaja never gave predominance to the Sikhs over Muslims and Hindus and gave

ਲੇਖਕ ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ

prominent positions in his 'Durbar' to eminent persons from non-Sikh communities, purely on basis of merit. The benevolent State governed by a Sikh ruler did not take even a single life in cold blood for any crime, what to say of political dissidents.

Nation-State: The 'Nation-State' concept was tailored and practiced by the imperial powers to impose the Western political and cultural ethos over native cultures and indigenous communities and to destroy their home-grown forms of governance. As a result of that, the world got transformed beyond recognition. Now, both the Western intelligentsia and their political class seem to be at loss in devising ways and means on 'how to extricate the globalized world from deepening financial and political crises being exacerbated day-by-day with accumulating nuclear arsenal threatening whole-sale destruction'.

The Nation-State model of governance, a progeny of the European 'Enlightenment had originated in the West with the dawn of rational thinking and reason. But the rise of rationalism questioned the God's existence and human beings' faith in the Absolute Providence or divine intervention.

'Rationalism' thus emerged, no doubt, furnished a base for scientific inventions and industrialization but it crucified the God at the altar of 'DOUBT' with

slogans like 'doubt, doubt and doubt every development before scientifically proving it otherwise'. So FAITH, a central to every religion and religious person came into a direct conflict with rational thinking in public domain. The 'scientific thinking or rational thinking' rejected FAITH and religion as an unscientific abstraction and became the bedrock of 'materialism, modernism and Marxism'.

As a related historical development, the rapture was caused between the Church (Christianity) and the monarch (king), hitherto, functioning virtually in tandem in Europe and created a 'civic space' for the elite in affairs of the state. That 'civic space' paved way for the development of a non-monarchical 'modern state'.

The modern state, soon to take the shape of 'Modern Nation-State' practically began consolidating itself after the Westphalia treaty of 1648 in Europe and it symbolized a contract between the 'apparatus of power' (state establishment) and the general public.

And the 'French Revolution' of 1789 gave a boost to that by 'linking State or Statehood with Nationalism'.

Thus, godly charisma previously concentrated in the person of the king mediating between the sacred and the secular order was replaced by 'nationalism' which came handy for promoting the legitimacy of the non-monarchical states in Europe.

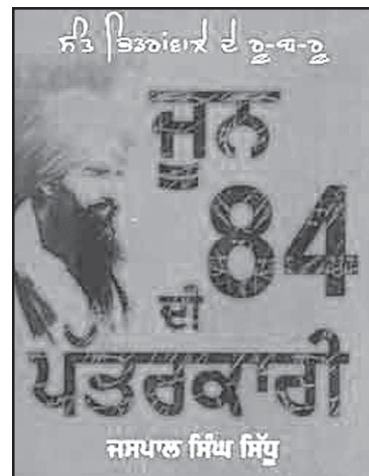
Since the beginning, the nationalism as an ideology of the 'Nation-State' frequently whipped up populism to secure stability for the state. The impersonal nationalism, generally touted as 'secularism' was used by the elite for raising a bogey of ultra-nationalism, not only for attaining stability of the state but also for creating an illusion of 'a pure or great nation'.

For acquiring stability, sustainability and legitimacy for the state, the European elite went for a wider participation of the general public and devised an electoral system which began its journey from limited suffrage to the universal. Thus, the extended people's participation came to be known as 'a democracy', later to be touted as the best system of governance. The democratic system though guaranteed upper-hand and security to the elite but it has never been free from internal

conflicts and tends to throw up electoral dictatorship off and on.

The modern 'Nation-State' and its attendant democratic governance always necessitated the building of a 'Nation' at the first stage. To achieve that goal, the state kicked up the entry of 'nationalism' into the cultural domain of the general public and prepared a conducive ground for that by romanticizing the majority's culture and history. That process also homogenized distinct and diverse cultures within state's territory to achieve a 'uniform citizenry of the nation'. In that silent, sublime and secret operation, distinct cultures and minorities got demolished along with their identity, history, tradition and way of life.

The world has already witnessed such crusade on a larger scale when six million Jews were massacred and gas-chambered in Germany by the Nazis for 'purifying the Great German nation'. Ironically, the Nazis came to power

through election, thus, affirming their faith in democracy.

Most visible side of the Nation-State model of governance is that it helped European nations in colonizing the world. Colonization brought in its wake unfathomable massacres, subjugation of millions of helpless indigenous people and uprooting their home, hearth & culture. Before wrapping up their empires, the colonizers gifted this Frankenstein monster of 'Nation State' and democratic system to the regions they had once ruled.

Focusing on Indian sub-continent, it has acquired ultra-nationalism or Nation-States, a malaise just after the British Empire's exit from the region after the World War two. Nation-State was established by the power elite active in respective capitals in the sub-continent. The elite was comprised of political and corporate top rung, which was backed discreetly in India and

blatantly in Pakistan by the security forces. They resorted to whipping up ultra-nationalism among masses to remain themselves in power and earning.

Now the Hindu right wing represented by the RSS has succeeded in capturing the power in New Delhi with their cadre's elevation to the office of Prime Minister Mr. Narendra Modi represents the rule of the majority, a pre-requisite to the establishment of 'Hindu Rashtra', a version of 'Nation-State'.

In fact, the foundation for 'Hindu Rashtra' was laid with Partition and with creation of Pakistan. Later it got concretized with systematic repression unleashed by New Delhi on the Sikh minority in Punjab, on Kashmiris, on Nagas and on other tribes in north east. And genocide of the Sikhs in November 1984 and massacre of the Muslims in Gujarat in 2002 with explicit complicity of the Indian state have further strengthened 'Hindutva' ideology as a political concept of 'Hindu ethnic majority'.

At global scale, the events of recent past confirm, that 'Nation-State' and its much acclaimed democratic system are being used as an instrument for killing, subjugation and repression of thousand millions and they are still carrying on mayhem against the humanity. Conservative estimates show that at least 60 millions more than number of killed in two world wars put together have been killed around the globe in name of 'Nation-State' and democracy.

Should such notorious concept be lapped up by the Sikhs whose faith advocates higher human values as equality, universalism and co-existence and abhors religious conversion and persecution?

So 'Nation-State' is ALIEN concept for the Sikhs and is an anathema (a curse) to them as their faith mandates pluralism and celebration of the diversity as found in nature.

The need of the hour is that the Sikh thinkers like political analyst Ajmer Singh should expose notoriety and havoc wreaked by the practice and percept of 'Nation-State'.

Moreover, the Sikh thinkers should not confuse the concept of 'sovereignty'. The Sikh concept of 'sovereignty' as embodied in the Sikh notion of 'Paatshaahi', is entirely different from the modern idea of sovereignty which has been derived from Western Nation-State practice. Instead of playing with jargon of Western political terms and thoughts, the Sikh intellectuals should fine-tune their own political concepts as propounded and practiced by the Sikh gurus over a period of 200 years.

ਇੱਜ ਨਾ ਪੁੱਟੀਏ ਨਿਰੁਕਤੀ ਦੀ ਜੱਖਣਾ

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਅਬਰਾਮ ਸਮਿਥ ਪਾਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, “ਮਨੁੱਖ ਨਿਰੁਕਤਕਾਰੀ ਜੀਵ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਬੇਮਾਅਨਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਖਿਲਾਅ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਜਾਨ ਸ਼ਬਦ ਹਥਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੁਕਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਕਸਰ ਅਣਜਾਣ ਉੱਥੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਗਲਤ ਰੂਹ ਭਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।”

ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਉਤਪਤੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਦ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਦੁਕਵਾਂ ਪਦ ਹੈ, ਫੋਕ ਐਟੀਮਾਲੋਜੀ (Folk Etymology)। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਫੁੱਫੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖਬਾਰ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਕ ਜਲੋਰ ਸਿੰਘ ਖੀਵਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖੇ ਦੋ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਉਤਪਤੀ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਇਸ ਯਤਨ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘਟ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਕੱਢਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਸਫਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਵੇਂ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖੀਵੇ ਨੂੰ ਨਿਰੁਕਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਗੱਲਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ-ਦੋ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਇਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ ਵਿਚ ਇਹ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੰਜੋਗਵਸ਼ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਅਰਥਾਂ ਤੇ ਧੁਨੀ ਪੱਖੋਂ ਸਮਾਨਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦ-ਯੂਰਪੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚ ਰਲਦੇ-ਮਿਲਦੇ ਸਮਾਨ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਦੀਮੀ ਸਾਕਾਦਾਰੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਹੋਣਾ।

‘ਪੰਜਾਬੀ-ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੰਬਦਕਤਾ’ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਧਾਰਨਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤਕੜੀ ਕੌਮ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੌਮ ਉਤੇ ਠੋਸਦੀ ਹੈ। ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ “ਤਕੜੀ ਕੌਮ ਆਪਣੇ ‘ਮਨ-ਪਸੰਦ’ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਘੁਸੇੜਦੀ ਹੈ।” ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਇਥੇ ਮਨ-ਪਸੰਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਫਿਰ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਚਿਮਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਮੌਲਿਕ ਹਨ ਜਾਂ ਉਧਾਰ ਲਏ ਹੋਏ। ਜੇ ਸ਼ਬਦ ਰਚਿਮਿਚ ਹੀ ਗਏ, ਫਿਰ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਾਰਦਾ ਹੋਇਆ?

ਹੋਰ ਬਿਆਨ ਦੇਖੋ, “ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵਾਚਿਆਂ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਚੁੱਭਵੀਂ ਪਰ ਢੁੱਕਵੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇ-ਹੱਦ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।” ਗੱਲ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਚੁੱਭਵੀਂ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ! ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਦੇਖੋ, “ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤਕੜੀ ਧਿਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਤੇ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਬੇਜਿਜਕ ਹੋ ਕੇ ਅਪਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ (ਚਾਲਾਕੀ) ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਉਤੇ ਠੋਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।” ਇਸ ਵਿਚ ਕੀ ਮਾਤੀ ਗੱਲ ਹੋਈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲੈਣਾ ਸਾਡੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ! ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਰੇ ਲੱਗਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਬੇਰ, ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਲੇਖ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਲੇਖਕ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਘੁਸੇੜੇ ਕੁਝ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਘਚੋਲੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਲੇਖ ਦਾ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰੋਣ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਪੜਤਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਇਕ ਵੀ ਮਿਸਾਲ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਹਾਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਘੋਖਾਂਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਘਚੋਲੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ “ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ਅਪਨਾਇਆ ਪਰ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਂਗੇ।” ਲੇਖਕ ਨੇ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਜੁੱਟ ਲਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ; ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਜੁੱਟ ਵਿਚਲਾ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਦਲਿਆ ਰੂਪ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੋ ਫੀਸਦੀ ਮਨ ਦੀ ਘਾਤਕ ਹੈ; ਹਰ ਜੁੱਟ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਜੋਟੀਦਾਰ ਦਾ ਰੁਪਾਂਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਸਾਰੇ

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਨਿਸਚੇਪੂਰਬਕ ਵਿਉਤਪਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂਗਾ ਪਰ ਹੋਰ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨੁਕਤਾ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ।

ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟ ਹੈ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Saint ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਤ। ਧੁਨੀ ਅਤੇ ਅਰਥ ਪੱਖੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿਹੜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਲੈਣ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਦੇਣ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ। ਸੇਂਟ ਸ਼ਬਦ ਤੁਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਲਾਤੀਨੀ ‘ਚੋਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਗਿਆ। ਲਾਤੀਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਸੀ ਸੈਂਕਟਸ (Sanctus) ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸ੍ਰੀ ਪਵਿਤਰ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Sacred ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਵਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ‘ਸੰਤ’ ਸ਼ਬਦ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, ‘ਸੰਤ ਸਭਾ ਗੁਰੂ ਪਾਈਐ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ ਧੋਣੁ॥’ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸੰਤ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਅਗਲਾ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟ ਹੈ, Approach (ਪਹੁੰਚ)। ਐਪਰੋਚ ਲਾਤੀਨੀ ਤੋਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਰਾਹੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਹ ਚੌਧਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੂਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਇਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਲਾਤੀਨੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਹੁੰਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ‘ਪਰਭਵ’ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਅਰਥ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣਾ, ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੋਣਾ ਆਦਿ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਅੱਗੇ ਪਰਾ+ਭੂ (ਹੋਣਾ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ, ‘ਰਜਿ ਨ ਕੋਈ ਜੀਵਿਆ ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਚਲਿਆ ਕੋਇ॥’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵੇਲੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਏ, ਫਿਰ Approach ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ?

ਹੁਣ ਆਈਏ ਸ਼ਬਦ ਜੁੱਟ Heavy- ਹਾਵੀ ਵੱਲ। ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਵੀ ਮੁਢਲੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਅਰਥੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਫਾਰਸੀ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਅਰਥੀ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ-ਘੋਰਨਾ, ਪਕੜਨਾ, ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥੀ ਧਾਤੂ ਹੈ ‘ਹਵੀ’ ਜਿਸ ਵਿਚ ਫੜ ਲੈਣ ਦੇ ਭਾਵ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ‘ਹੈਵੀ’ ਪੁਰਾਤਨ ਜਰਮੈਨਿਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਰੁਪਾਂਤਰ ਹੋਰ ਜਰਮੈਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਰੋਪੀ ਮੂਲ ‘Kap’ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ

ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਪਕੜਨਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Capable ਬਣਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ‘ਹੈਵੀ’ ਤੇ ਅਰਥੀ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ‘ਹਾਵੀ’ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਜੋੜ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦਾ।

Upper-ਉਪਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਹ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਭਾਰੋਪੀ ਅਰਥਾਤ ਆਰੀਆਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਉੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Upper ਸ਼ਬਦ Up ਦਾ ਦੂਜੀ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਜਰਮੈਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਸਕੇ ਸੋਹਦਰੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਹ ਚੌਧਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਗਰੀਕ ਹੋਪੋ ਲਾਤੀਨੀ ਸੁਬ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਉਪ ਇਸ ਦੇ ਸੁਜਾਤੀ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਉਪ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੇਤ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤੀ ਆਰੀਆਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਉਪਰ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਬੰਧਕ/ਯੋਜਕ ‘ਔਦਰ’ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸ. ਖੀਵਾ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਔਡਰ (Under) ਨਾਲ ਨਾਤਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਔਦਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ‘ਵਿਚ ਨੂੰ’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚਿਰਕਾਲ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਰਮੈਨਿਕ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ‘ਔਡਰ’ ਦੇ ਰੁਪਾਂਤਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉੱਚ ਇਹ ਵੀ ‘ਉਪਰ’ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰੋਪੀ ਖਾਸੇ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਅਵੇਸਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ‘ਅਬਰ’ ਜਿਹਾ ਰੂਪ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸਮਾਨੰਤਰ ਸੁਜਾਤੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ‘ਅਧਰ’ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ‘ਅਧ’ ਦਾ ਦੂਜੀ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਾਤਲ, ਹੇਠਲਾ ਭਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ‘ਅਧਰ ਧਰ ਧਰਾਵਰ’ (ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ)। ਪੰਜਾਬੀ ਅਧ (ਹੇਠਾਂ), ਅਧਮ ਅਤੇ ਅਧੋਗਤੀ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। Infernal (ਨਾਰਕੀ) ਅਤੇ Infra (ਹੇਠਾਂ) ਲਾਤੀਨੀ ਵਲੋਂ, ਇਸ ਦੇ ਸੁਜਾਤੀ ਹਨ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਏਨਾ ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ‘ਔਦਰ’ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Inter ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਖੂਨੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਕਿਆ ਸਿਤਮ ਹੈ, ‘ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਾਸਕ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਡਾਂਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ’ ਇਸ ਲਈ ਡਰਾਉਣਾ ਧਮਕਾਉਣਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ Daunt ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ‘ਡਾਂਟਣਾ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਚੌਧਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਡਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਲਾਤੀਨੀ ‘ਚੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਲਾਤੀਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਸੀ, Domare ਅਤੇ ਅਰਥ ਸੀ, ਵੱਸ ਵਿਚ

ਸ਼ਬਦ
ਝਰੋਖਾ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-259-9353

ਕਰਨਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Tame ਤੇ Dominate ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਰੋਪੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, Deme ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ, ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਿੰਦ-ਆਰੀਆਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਸੁਜਾਤੀ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ‘ਦਮਯਤੀ’ ਇਸ ਦਾ ਸਕਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਮਨ, ਦਮਯੰਤੀ, ਦਬਾਉਣਾ ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਸੰਭਵ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ-ਹਿੰਦੀ ਡਾਂਟ ਵੀ ਇਸੇ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਦੰਡ ਨਾਲ ਹੋਵੇ।

ਗਿਰੀ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Core ਸ਼ਬਦ ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਰੋਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਹ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਵਲੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਉੱਚ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Heart ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿਰਦੇ ਦਾ ਸੁਜਾਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਨਾਰੇ, ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ‘ਕੋਰ’ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਗੁਜਰਾਤੀ, ਮਰਾਠੀ, ਸਿੰਧੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਪਾਉਣਾ, ਡੋਲਣਾ ਤੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ Pour ਸ਼ਬਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਚੌਧਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਹੈ ਤੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਲਾਤੀਨੀ ‘ਚੋਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਹਲ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪੋਰ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਅਰਥ ਗੰਢ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗੰਠੇ ਦੀ ਪੋਰੀ ਤੇ ਬਾਂਸ ਦਾ ਡੰਡਾ। ਬਾਂਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਪੋਰ ਵਿਚੋਂ ਪੋਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੀਜ ਕੋਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਹੋਰ ਅਟਕਲ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ Clash ਪੰਜਾਬੀ ਕਲੋਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਰੁਪਾਂਤਰ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ‘ਕਲੋਸ਼’ ਵਿਚ ਟਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਤੇ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਉਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਧੁਨੀ-ਅਨੁਕਰਣਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲੋਸ਼ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਕਲਿ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਕਰਨ, ਸਤਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਦੋ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚ ਅਜੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਨਮੋਲ ਰਤਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਫਿਰ ਕਰਾਂਗੇ।

#

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਤਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੰਦਾਂ

(ਸਫਾ 22 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦੋ ਤੇ ਫਿਰ ਤਿੰਨ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਗੇ? ਕੀ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ’ ਯਾਨਿ ਅਜੋਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਕਤਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਥੇ 99 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹੈ?

ਜੇ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਕੋਕਟੇਲ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਵਹਿਸ਼ਤ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਚਾਹੇ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਣੀਆਂ ਹੋਣ, ਕਾਲਜ ਖੋਲ੍ਹਣੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਠੇਕੇ ਦੇਣੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਰੋਤ ਬਜਰੀ ਦਾ ਵਪਾਰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਕੁਝ ਬੇਈਮਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੋਸ਼ਨ ਸਟੇਟ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦਿਆਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ? ਜੇ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਕ ਗੱਲ ਬੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੋਚਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਾਂ ‘ਸਾਨੂੰ’ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ‘ਤੂੰ’ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਡੀ ‘ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੱਕ ਅੱਪੜਨ ਦਾ ਹੀਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਰਮ ਦੀ ਗੱਡੀ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਤਰਕ ਤੇ ਸਹਿ-ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਜ਼ੋਰ, ਜਬਰ ਅਤੇ ਅਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਬਾਲਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਿਵੇਂ ਵਿਦਵਾਨ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕਰਨਗੇ? ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੇ ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਦੇ ਠੀਕ ਗਲਤ ਰੁਝਾਨ ਅਪਨਾਏ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਆਪਣੀ ਤਰਜ਼ ਦੇ ਮੱਤ, ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਤਰਕ ਜਾਂ ਮੱਤ ਜਾਂ ਮੌਲਿਕ ਨਿਯਮ ਦੀਆਂ ਇਕ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰਜ਼ਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਤਰਕ ਜਾਂ ਮੌਲਿਕਤਾ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਤਰਕ ਜਾਂ ਇਖਲਾਕ ਤਾਂ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਆਤਮਾ ਸਭ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਬਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ‘ਸਿਆਸੀ’ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਰਕ ਜਾਂ ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਮੱਤ, ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਜੋ ਵੀ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਿਆਸਤ

ਦੀ ਨਸੀਲੀ ਬੋਤਲ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ।

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਬਾਹਰਲੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਨਿਵੇਕਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ, ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਬਾਹਰਲੀ ਤਰਜ਼ੇ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਅਣਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ‘ਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਕਿਥੋਂ ਆ ਵੜੀ? ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜੀ ਜਾਂ ਜਾਤੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਨੁਕਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਹਨ, ਬੱਸ ਇਥੇ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਲਈ ਇਹੋ ਸਵਾਲ ਹੀ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਗਤਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹ ਹਨ। ਇਥੇ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਦਵਾਤਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੇ ਬਾਹਰਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਲਾਗੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਹੀ ਫਿਕਰਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲਾਪਰਵਾਹ ਤੇ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਗਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਨਾ ਤਾਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਰੋਧ; ਪਰ ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪ ਹੀ ਦੋਗਲੇਪਣ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਇਕੋ-ਇਕ ਵਜ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਸਾਥੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਅਨਾਥ ਬਣਾ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਲੇਖਕ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਪ੍ਰੰਨੀਵਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਉਪਰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਲਏ ਹਨ, ਉਹ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਟਰੀ ਲਗਾ ਕੇ ਕ੍ਰਿਸਮਸ ਵੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ‘ਤੇ ਸਿਰਜੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਚਾਨਣ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ ‘ਤੇ ਜਗਾਇਆ ਸੀ? ਕੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਨਮ ਦਾਤਾ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਹੋਈ?

ਲੇਖਕ ਨੇ ਕੁਝ ਨਾਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਚੁੰਮੇ। ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਸਿਰਫ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਵੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਇਹ ਵਰਤਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸਲਾਮਕ ਸਟੇਟ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸੁੰਨੀ/ਸ਼ੀਆ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ, ਸਰੀਰਾਂ ‘ਤੇ ਬੰਬ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੂਸਰੇ ਫਿਰਕੇ ਦੀਆਂ ਮਸਜਿਦਾਂ ਵਿਚ ਮਰਨਾ, ਜਾਂ ਸ਼ੀਲਕਾ ਦੀ ਕੁੜੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਟ ਨਾਲ ਬੰਬ ਬੰਨ੍ਹ

ਕੇ ਮਰਨਾ-ਮਾਰਨਾ, ਜਾਂ ਆਈ.ਐਸ. ਵੱਲੋਂ ਨਾਬਾਲਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵੇਚ ਕੇ ਫਾਂਸੀ ਉਤੇ ਚਾੜ੍ਹਨਾ, ਸਭ ਇਕੋ ਹੀ ਫਲਸਫੇ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ।

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨੁਹਾਰਨਾ, ਨਵਿਆਉਣਾ ਜਾਂ ਬਦਲਣਾ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਅਨੇ-ਮਿਹਣੇ ਮਾਰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਾਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਟੇਟ ਬਣਾਉਣੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾ ਲੜਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਲੋਕ ਪੱਛਮੀ ਐਸੋ-ਅਰਾਮ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਜਿਵੇਂ ਗਦਰੀ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਗਦਰੀ ਯੋਧੇ ਰੂਹਾਨੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਘੱਟ ਸਨ?

ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ‘ਅਸੀਂ’, ‘ਸਾਨੂੰ’ ਸੰਗਿਆ ਦੇ ਕੇ ਸਵੈ-ਉਚਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕ ਦੇ ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਲਈ ਪਲੱਸਦੇ ਸਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਰਕ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਦੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜਾਤੀ ਲੁਕਣ ਮੀਟੀ ਖੋਡਣ ਲੱਗ ਪਏ ਜਾਪਦੇ ਹਨ; ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਉਤੇ ਦੂਜੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਸਦਮਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

#

ਕੋਹਿਨੂਰ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸ਼ਾਸਕ

ਕੋਹਿਨੂਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਜੌਹਨ ਸਪੈਂਸਰ ਲੌਗਨ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਸਮਝਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਤਰਮਨ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਹਿਨੂਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਿਸਰ ਬੇਲੀ ਰਾਮ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਮਿਸਰ ਮਕਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਤੁਸਦੀਆਂ ਤੇ ਬਦਕਿਸਮਤੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਈ ਵਾਰ ਦਬੀ ਜੁਬਾਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮਿਸਰ ਮਕਰਾਜ ਜੋ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲੌਗਨ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਨੇ ਤਾਂ 'ਇਸ ਹੀਰੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤਸੱਲੀ'

ਅਨਿਤਾ ਆਨੰਦ ਵਿਲੀਅਮ ਡੈਲਰਿੰਪਲ

ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਲੌਗਨ ਨੂੰ ਹੀਰਾ ਸੌਂਪਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਈ ਜੀਆਂ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਜਾਪਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੇਰੀ ਵੀ ਜਾਨ ਲੈ ਲਵੇਗਾ।"

ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੌਗਨ ਨੂੰ ਇਹੋ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਹਿਨੂਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਹੀਰਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਉਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਬੋਲੀਕਾਰ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਜੰਗ ਉੱਤੇ ਹੋਇਆ ਖਰਚ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਰਕਮ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਇੰਨਾ ਕੁ ਪੈਸਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ 'ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇਸ਼ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਜਿਥੋਂ ਇਹ ਹੀਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।'

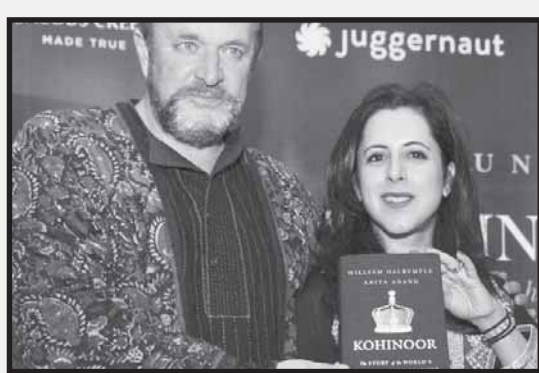
ਜਦੋਂ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲਾਰਡ ਦੇ ਤੌਲੇਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹਰ ਸਿੱਕਾ ਤੇ ਹਰ ਗਹਿਣਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੀ ਧੋਲਾ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਖਰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਲੌਗਨ ਨੂੰ ਬੇਚੈਨੀ ਹੋਈ। ਉਹ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਇਸਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਾਈ ਮੱਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਧਰਮਾਰਥ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਤਿਆਗ ਵਰਗੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਕਾਰਨ ਉਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਇਖਲਾਕੀ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਉਨੀ ਹੀ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਇਖਲਾਕੀ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਦੂਜੀ ਅੰਗਰੇਜ਼-ਸਿੱਖ ਜੰਗ ਆਰੰਭ ਕਰਨੀ।

ਲੌਗਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਤ ਨਾਲ ਜੁੜਣ ਲਈ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਤੌਲੇਖਾਨੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਤਜਾਮਾਤ ਕਰਨੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ 'ਨਿੱਕੇ ਮੁੰਡੇ' ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਸ ਨੇ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਦਿਆਲਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਹੋ ਅਹਿਸਾਸ ਸਤਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਜ, ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਇਕੱਲੀ ਲੌਗਨ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਰ ਹੈਨਰੀ ਲਾਰੈਂਸ ਜੋ ਲਾਰਡ ਦਾ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋੜਤੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਵੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੁਖਤਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਸੀ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਚ ਰਲਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਰਾਜ ਦਰਮਿਆਨ ਲਾਹੇਵੰਦਾ ਗੱਠਜੋੜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਜੌਹਨ ਲੌਗਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਲੈਨਾ ਲੌਗਨ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ-- "ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ (ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ) ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੇ ਫਰਾਖਦਿਲ ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਬੜੀ ਠੋਸ ਪਹੁੰਚਾਈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਉਮੀਦਾਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਪ੍ਰੰਜੈਕਟਾਂ

ਅਨਿਤਾ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਵਿਲੀਅਮ ਡੈਲਰਿੰਪਲ ਨੇ ਕੋਹਿਨੂਰ ਬਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਪੁਸਤਕ 'ਕੋਹਿਨੂਰ' ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੈਪਟਰ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਇਥੇ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲਿਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਹਿਨੂਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲੇ ਜੌਹਨ ਸਪੈਂਸਰ ਲੌਗਨ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਲੌਗਨ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। --ਸੰਪਾਦਕ

ਅਨਿਤਾ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਵਿਲੀਅਮ ਡੈਲਰਿੰਪਲ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਪੁਸਤਕ 'ਕੋਹਿਨੂਰ' ਨਾਲ।

ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ।"

ਉੱਜ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਪ੍ਰੈਸ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ 'ਕਬਜ਼ੇ' ਉਪਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲ-ਮਹਾਰਾਜੇ ਦਲੀਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੱਸਿਆ। 'ਦਿੱਲੀ ਗਜ਼ਟ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ-- "ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਹੀਰਾ, ਲਾਰਡ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਦਗ਼ੋਬਾਜ਼ੀ ਕਾਰਨ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਣ ਗੋਇੰਦਗੜ੍ਹ (ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ) ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਫ਼ੌਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਹੈ।"

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਵੀ ਓਨਾ ਹੀ 'ਬਰਤਾਨਵੀ ਖੁਖਰੀਆਂ' ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਹੇਠ ਸੀ ਜਿੰਨਾ ਕੋਹਿਨੂਰ, ਤੇ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਰਤਾ ਵੀ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਲਿਖਿਆ-- "ਬੜਾ ਚਾਲਬਾਜ਼ ਹੈ ਇਹ ਮੁੰਡਾ। ਭਿੜਤੀ ਦਾ ਖੂਨ ਹੈ ਇਹ, ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਨਹੀਂ...।" ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੰਜ ਨਿੰਦਣ ਤੇ ਤਿਰਸਕਾਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੂੰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਪ੍ਰਤੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਉਸ ਨੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿੱਤਾ, "ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਹੀ... ਮੈਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਾ ਬਦਕਿਸਮਤ ਮੁੰਡਾ, ਪਰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਦਿਆਲਤਾ ਵੀ ਬੇਲੋੜੀ ਹੈ।" ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੋਹਿਨੂਰ, ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਹੁਣ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਮ 'ਤੇ ਸਨ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 6 ਅਪਰੈਲ 1849 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਿਗੁਬਾਨ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੇਲੇ ਜੌਹਨ ਲੌਗਨ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੁਲਾਕਾਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ: "ਇਹ ਨਿੱਕਾ ਮੁੰਡਾ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਜਾਪਿਆ... ਉਸ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਨੱਖਾ ਵੀ ਹੈ।"

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਲੈਨਾ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਹੋਰ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੌਗਨ ਨੇ ਦਲੀਪ ਨੂੰ 'ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ' ਬੱਚਾ ਦੱਸਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁਨੱਖੇ ਸਨ, ਅੱਖਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਚਮਕੀਲੀਆਂ ਸਨ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਕਲਾ ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਉਹ ਪੂਰਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ੌਕ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਚਿਰਾਗ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਨ, ਪਰ ਹੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਕਈ ਵਾਰ ਅਚਾਨਕ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ

ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਲੌਗਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੂਫ਼, ਕਿਸੇ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਖੁਦ ਸੋਚਣ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸਨ। ਦਲੀਪ ਛੇਤੀ ਹੀ ਲੌਗਨ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਦੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ (ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਤੇ ਕੋਹਿਨੂਰ) ਬਾਰੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗਿਆਰ੍ਹਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ

ਸ਼ਾਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਓਸਬਰਨ ਵਿਚ ਲੋਅਰ ਟੈਰੇਸ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ।

ਮੌਕੇ ਲੌਗਨ ਨੇ ਵੱਡੀ ਤੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਦਾਅਵਤ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ। ਆਪਣਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਖੁੱਸਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਲੌਗਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਹ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਬੁਲਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਬੁਲਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਤਾਜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਤੋਂ ਹਫ਼ੇ ਵਜੋਂ ਭੇਟ ਕਰਨ' ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਲਈ। ਜੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ

ਕੋਲ ਆਪਣਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਉਸ ਦੀ ਪਰਜਾ ਨੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਹੀਰਿਆਂ, ਜਵਾਹਰਾਤ, ਜਤਾਉ ਗਹਿਣਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰਾਨਿਆਂ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਲਿਆ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਲੌਗਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਹੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਿਲੇ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੌਹਫ਼ੇ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਅਵਸਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਮੋੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਬਣ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹਠ ਸੀ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ, ਜੰਗੀ ਤਾਵਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਹੀ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਕੁਝ ਫਰਾਖਦਿਲੀ ਦਿਖਾ ਸਕਦਾ ਸੀ... ਲੌਗਨ ਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਈ ਸਾਰੇ ਹੀਰੇ-ਜਵਾਹਰਾਤ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਬਿਨਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਦਿੱਖ ਪੱਖੋਂ ਪੂਰਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਾਪਿਆ। ਜੇ ਲੌਗਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਮਕਸਦ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਖਤ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, "ਦਲੀਪ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਪੁੱਛਿਆ-- ਕੋਹਿਨੂਰ ਕਿਥੇ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਪਹਿਨਿਆ ਸੀ।" ਲੌਗਨ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਅਣਸੁਣਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ!

ਦਰਅਸਲ, ਲੌਗਨ ਕੋਹਿਨੂਰ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਹੀਰਾ ਹਥਿਆਇਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਨਾਖੁਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਦੰਦ-ਕਥਾਈ ਜਵਾਹਰ ਦਾ ਖੁੱਸਣਾ ਹੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਤਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਸੀ। ਲੌਗਨ ਨਿਹਾਇਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸੀ; ਉਹ ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਖੁੱਸਣ ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਨਮ ਦਿਨ ਵਾਲੀ ਦਾਅਵਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਕੋਹਿਨੂਰ ਸਵੀਕਾਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਹੀਰਾ ਹਥਿਆਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਅਕਸ ਉਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ।' ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਮਹਿਜ਼ ਅਫ਼ਵਾਹ ਨਿਕਲੀ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਲੂਕ ਉੱਤੇ ਨਾਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ, ਪਰ ਕੋਹਿਨੂਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਲੌਗਨ ਦੰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਗੋਦ ਲਏ ਜਾਣ' ਦੀ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਖ਼ਲ ਦਿੱਤਾ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ

ਮਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉਭਰਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੇ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਦਾ ਅਕਸ ਤਾਰ-ਤਾਰ ਕਰਨ ਪੱਖੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿੰਦਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਬਦਚਲਨ ਔਰਤ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਮ-ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤਕ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰੋਮਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਲਾਡੀਅਸ ਦੀ ਕਾਮਖੋਰ ਪਤਨੀ ਮੈਸਾਲੀਨਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਵੀ ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾ ਕੇ 'ਵਿਦਰੋਹ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।' ਜਿੰਦਾਂ ਦਾ ਅਕਸ ਇਹੋ ਜਿਹੀ 'ਬਦਜ਼ਾਤ' ਔਰਤ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਜਿੰਦਾਂ ਬੜੇ ਜ਼ਾਲਿਮ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਔਰਤ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਵੀ ਮਾਰ-ਕੁੱਟ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਬਰਤਾਨਵੀ ਦਖ਼ਲ ਨੇ ਤਾਂ 'ਇਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਬਦਸਲੂਕੀ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।'

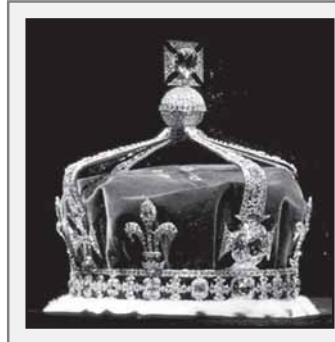
ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਨੇ ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਦੇ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਤੇ ਭਲਾਈ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ। ਇਹ ਹਦਾਇਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਦਿਆਲਤਾ ਵਰਤਣ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਮਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਬੇਟੇ ਤੋਂ ਵਲੀ ਅਹਿਦ, ਬਰਤੀ ਜਿੰਨੀ ਸੀ। ਉਹ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਭਾਣੇ ਦਾ ਦਰਦ ਸਮਝਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣਾ ਲੋਚਦੀ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਨੇਪਾਲ ਵਿਚ ਜਲਾਵਤਨੀ ਦੌਰਾਨ ਤਿਲ ਤਿਲ ਕਰ ਕੇ ਮਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਫਰਵਰੀ 1850 ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਲਾਰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਵਿਦਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗਲੀਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕਤਾਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਰਹੂਮ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਵੀ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੁਝ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਸੋਂ ਬਾਹਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਫੁੱਟ ਫੁੱਟ ਕੇ ਰੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੌਹਨ ਲੌਗਨ ਨੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਲਈ ਇਹ ਸਫ਼ਰ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਮੁਹਿੰਮ ਵਰਗਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਘਰ ਕਈ ਸੌ ਮੀਲ ਦੂਰ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ (ਹੁਣ ਯੂ.ਪੀ.) ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਨਾਲ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਜਾਨਵਰ ਹੋਦਗੇ, ਨਿੱਤ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਦੇਖਣ, 'ਨਾਰਮਲ' ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਜਿਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਲੌਗਨ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤਕ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਗ਼ੈਰਯਕੀਨੀ ਤੇ ਸਹਿਮ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਲੌਗਨ ਉਸ ਲਈ ਘਰ ਵਰਗੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਪਰਿਵਾਰਕ ਢਿੰਗ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਵਿਚਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸੰਭਵ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਲੌਗਨ ਦੀ ਇਹ ਆਸਵੰਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤੇ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦਰਮਿਆਨ ਜਿੰਨੇ ਵੱਧ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਫ਼ਾਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਨਾ ਹੀ ਇਸ ਬਾਲ ਲਈ ਫ਼ਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਦਰਅਸਲ, ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਦਲੀਪ ਨਾਲ ਉਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਲੀਪ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਚਾਹਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦਲੀਪ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਲੌਗਨ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪ੍ਰਤੀ ਆਕਰਸ਼ਣ ਜਤਾਉਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਹੀ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਲੌਗਨ ਕੋਹਿਨੂਰ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਹੀਰਾ ਹਥਿਆਇਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਨਾਖੁਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਦੰਦ-ਕਥਾਈ ਜਵਾਹਰ ਦਾ ਖੁੱਸਣਾ ਹੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਤਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਸੀ। ਲੌਗਨ ਨਿਹਾਇਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸੀ; ਉਹ ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਖੁੱਸਣ ਦੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਨਮ ਦਿਨ ਵਾਲੀ ਦਾਅਵਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨੇ ਕੋਹਿਨੂਰ ਸਵੀਕਾਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 'ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਹੀਰਾ ਹਥਿਆਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਅਕਸ ਉਚਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ।' ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਮਹਿਜ਼ ਅਫ਼ਵਾਹ ਨਿਕਲੀ।

ਗੁਜਰਾਤ ਫਾਈਲਾਂ

ਪਰਦਾਪੋਸ਼ੀ ਦੀ ਚੀਰਫਾੜ

‘ਗੁਜਰਾਤ ਫਾਈਲਾਂ’ ਕਿਤਾਬ ਦਲੇਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਰਾਣਾ ਅਯੂਬ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲੀ ਲਿਖਤ ਹੈ ਜਿਸ ‘ਚ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਨੇ ਹਾਮੀ ਨਹੀਂ ਭਰੀ, ਉਹਨੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਆਪੇ ਛਾਪ ਲਈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਜਮਾ ਸਾਡੇ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਖੁਦ ਹੀ ਛਪਵਾਈ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ...

ਹਫਤਾਵਾਰੀ ‘ਤਹਿਲਕਾ’ ਲਈ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਣਾ ਅਯੂਬ ਨੇ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਸੱਚ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਬੇਵੱਸ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਵਿਚੋਂ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਲੱਭਦਿਆਂ-ਲੱਭਦਿਆਂ ਉਹ ਖੁਦ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਜਾ ਪਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਮੁੰਬਈ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਚਿਟਨਿਸ ਦੇ ਮਸ਼ਵਰੇ ਨੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਫਿਰ ਚਿਣਗ ਬਾਲੀ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਅੰਮੜੀ ਵਲੋਂ ਅਖਬਾਰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਸੋਹਰਾਬੁਦੀਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਰਾਣਾ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ ਅੰਦਰ ਉਹ ਨਰੋਂਦਰ ਮੋਦੀ ਘੁੰਮ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ‘ਤੇ ਉਸ ਵੱਲ ਬਿਨਾ ਅੱਖ ਝਪਕਾਏ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੱਖਾ ਝਾਕਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਬਖੀਏ ਉਧੇੜਨ ਲਈ ਫਿਰ ਰਾਣਾ ਨੇ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਮੈਥਿਲੀ ਤਿਆਗੀ ਦਾ ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ ਸਬੂਤ ਜੁਟਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਐਂਟੀ-ਟੈਰਿਸਟ ਸਕ੍ਰਾਐਡ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜੀ.ਐਲ. ਸਿੰਘਲ ਤੋਂ ਅੰਦਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਢਵਾਈਆਂ। ਫਿਰ ਸਿੰਘਲ ਵੱਲੋਂ ਸੁਝਾਏ ਸਾਬਕਾ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਰਾਜਨ ਪ੍ਰਿਯਾਦਰਸ਼ੀ ਵੱਲ ਰੁਖ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੋ ਅੱਗੇ...

ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਰਦਾਰਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਵਾਰ...

ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਸੀ ਜੋ ਮੋਦੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਗੁਜਰਾਤ ਆਈ ਸੀ।

ਸਵਾਲ: ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਸੀ?

ਜਵਾਬ: ਹਾਂ, ਬਿਲਕੁਲ ਝੂਠਾ।

ਸਵਾਲ: ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਇਥੇ ਆਈ ਹਾਂ, ਹਰ ਕੋਈ ਸੋਹਰਾਬੁਦੀਨ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਜਵਾਬ: ਪੂਰਾ ਮੁਲਕ ਉਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ‘ਤੇ ਸੋਹਰਾਬੁਦੀਨ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ ਨੂੰ ਉਡਾ ਦਿਤਾ... ਇਸ ਮੰਤਰੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਦੇਖੋ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਸਵਾਲ: ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਉਸ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ?

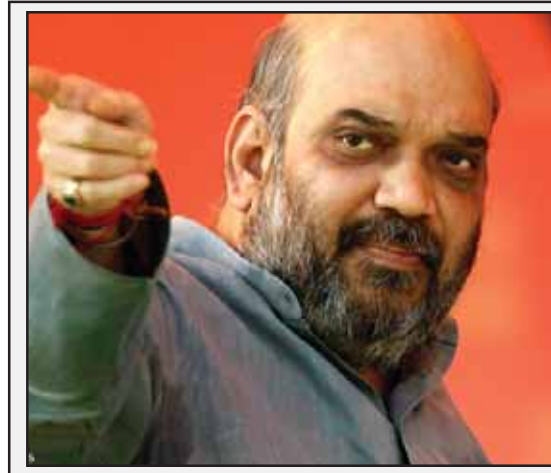
ਜਵਾਬ: ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਨਜਾਰਾ ਦਾ ਤਬਾਹਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਬੰਗਲੇ ‘ਤੇ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤਕ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੰਗਲੇ ਉਪਰ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂ ਦਫਤਰ ਵਿਚ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬੰਗਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਬੰਗਲਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ- ਠੀਕ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਿਜੀ ਵਾਹਨ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ- ਠੀਕ ਹੈ, ਭੇਜ ਦਿਓ। ਮੇਰੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਉਹ ਬੋਲਿਆ- ‘ਅੱਛਾ, ਆਪਣੇ ਏਕ ਬੰਦੇ ਕੋ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਆ ਹੈ ਨਾ, ਜੋ ਅਭੀ ਆਇਆ ਹੈ ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਮੈਂ, ਉਸ ਕੋ ਮਾਰ ਡਾਲਨਾ ਹੈ।’ ਮੈਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੋਲਿਆ- ‘ਦੇਖੋ ਮਾਰ ਡਾਲੋ, ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਕੋ ਜੀਨੋ ਕਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ।’

ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਮੁੜ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜੂਨੀਅਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦ ਲਈ। ਮੈਨੂੰ ਖਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- ਦੇਖੋ, ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏਗਾ, ਸਿਰਫ ਤਫਤੀਸ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਇੰਝ

ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

ਸਵਾਲ: ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ।

ਜਵਾਬ: ਇਸ ਨਰੋਂਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਬੁਲਾਇਆ ਜਿਸ ਦਿਨ ਮੈਂ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ?” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਦਬਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੋਲੇ, ‘ਅੱਛਾ ਯੇ ਬਤਾਓ, ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਕੌਨ-ਕੌਨ ਲੋਗ ਹੈ, ਮਤਲਬ ਕਿਤਨੇ ਅਫਸਰ ਸਰਕਾਰ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ।’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ- “ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?” ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ- ਹਾਂ, ਪੁੱਛੋ।

ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ (ਰਾਜਨ ਪ੍ਰਿਯਾਦਰਸ਼ੀ) ਇਕ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਬੰਗਲੇ ‘ਤੇ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਤਕ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਬੰਗਲੇ ਉਪਰ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂ ਦਫਤਰ ਵਿਚ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬੰਗਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਬੰਗਲਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ- ਠੀਕ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਿਜੀ ਵਾਹਨ ਭੇਜ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ- ਠੀਕ ਹੈ, ਭੇਜ ਦਿਓ। ਮੇਰੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਉਹ ਬੋਲਿਆ- ‘ਅੱਛਾ, ਆਪਣੇ ਏਕ ਬੰਦੇ ਕੋ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਆ ਹੈ ਨਾ, ਜੋ ਅਭੀ ਆਇਆ ਹੈ ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਮੈਂ, ਉਸ ਕੋ ਮਾਰ ਡਾਲਨਾ ਹੈ।’ ਮੈਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਬੋਲਿਆ- ‘ਦੇਖੋ ਮਾਰ ਡਾਲੋ, ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਕੋ ਜੀਨੋ ਕਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ।’

ਮੈਂ ਕਿਹਾ- ‘ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਪਰ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ?’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ- ‘ਸਰ, ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਮੇਰੇ ਤਤਕਾਲੀ ਸੀਨੀਅਰਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਲਾਨਾ ਖੁਫ਼ੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ (ਏ.ਸੀ.ਆਰ.) ਨੂੰ ਐਕਸੀਲੈਂਟ ਅਤੇ ਆਉਟ-ਸਟੈਂਡਿੰਗ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋ? ਮੇਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਖਰਾਬ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ?’ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤਹਿਤ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।... ਉਹ ਠੱਗੇ ਜਿਹੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਬੋਲੇ, ‘ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ

ਸੀ, ਉਦੋਂ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਕੋਲ ਫਿਰਕੂ ਫਸਾਦ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਖਿਲਾਫ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਰਾਜਨ ਜੀ, ਕਿਥੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ?’ ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, ‘ਸਰ, ਮੈਂ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹਾਂ।’ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਚੰਗਾ, ਤਿੰਨ ਨਾਂ ਲਿਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਸਰ, ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਇਸ ਵਕਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਹਾਲਾਤ ਸੁਧਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਸਾਦ ਖਤਮ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ।’ ਉਹ ਬੋਲੇ, ‘ਦੇਖੋ, ਸੀ.ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਾ ਹੈ।’ ਉਸ ਵਕਤ ਇਹ ਸ਼ਖਸ ਨਰੋਂਦਰ ਮੋਦੀ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੀ.ਐਮ. ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਹਨ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, ‘ਸਰ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਂ ਇੰਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਬੇਕਸੂਰ ਹਨ।’

ਸਵਾਲ: ਅੰਗਿਊ ਫੋਨ ਉਪਰ ਕੌਣ ਸੀ?
ਜਵਾਬ: ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਗੋਰਧਨ ਜ਼ੜਫੀਆ।
ਸਵਾਲ: ਕਦੋਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ?
ਜਵਾਬ: ਜੁਲਾਈ 2002 ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਦੀ, ਫਿਰ ਜ਼ੜਫੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਉਥੇ ਆਵੇਗਾ।
ਸਵਾਲ: ਤੇ ਇਹ ਲੋਕ ਕੌਣ ਸਨ?
ਜਵਾਬ: ਅਰੇ, ਇਹ ਨੇਕ ਲੋਕ ਸਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਨ ਜੋ ਫਸਾਦਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਾਉਣ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਟਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।
ਸਵਾਲ: ਸਿੰਘਲ ਦਾ ਕੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ?

ਕਾਂਡ ਚੌਥਾ ਭਾਗ ਦੂਜਾ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਜਵਾਬ: ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਬੌਸ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਮਤਹਿਤ ਡਿਪਟੀ ਐਸ.ਪੀ. ਸੀ ਜੋ ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਉਪਰ ਸੀ।

ਸਵਾਲ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਕੌਣ-ਕੌਣ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ?

ਜਵਾਬ: ਜੋ ਲੋਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹਨ, ਵਨਜਾਰਾ ਵਗੈਰਾ। ਮੈਂ ਬਾਰਡਰ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਆਈ.ਜੀ. ਸੀ। ਉਹ ਵਨਜਾਰਾ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਤਬਾਹਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਘਟਾ ਦਿਤਾ।

ਸਵਾਲ: ਇਥੇ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ?

ਜਵਾਬ: ਨਹੀਂ, ਦਰਅਸਲ ਆਗੂ ਹੀ ਐਸੇ ਹਨ। ਜੇ ਕੋਈ ਅਫਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁੰਜੇ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਕੀ ਕਰੇਗਾ।

ਸਵਾਲ: ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਿਸ ਸ਼ਖਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੀ?

ਜਵਾਬ: ਨਹੀਂ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਰਾਹ ਵਿਚੋਂ ਹਟਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਜਨੈੱਸ ਲਾਬੀ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਦਬਾਅ ਸੀ।

ਸਵਾਲ: ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਬਰੀ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ?

ਜਵਾਬ: ਦੇਖੋ, ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ ਹੀ ਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਨਜਾਰਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੈਂਗ ਨੇ ਪੰਜ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਵੀ ਸੀ। ਵਨਜਾਰਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਨਕਾਊਂਟਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਬੰਧ ਨਾਲ ਪਾਇਨ ਅਤੇ ਵਕਤ ਐਸ.ਪੀ. ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜੇ ਬਚ ਗਏ।

ਸਵਾਲ: ਯਾਨੀ ਅਫਸਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਹਨ?

ਜਵਾਬ: ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਨੇਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ

ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਕਸੂਤਾ ਫਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਅਫਸਰ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਆਈ.ਬੀ. ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਫ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਜੀ.ਕੇ. ਪਿੱਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ 2016 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਕਹਿਣ ‘ਤੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਬਦਲੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਾਣਾ ਅਯੂਬ: ਤੁਹਾਡੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰੋਂਦਰ ਮੋਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ?

ਰਾਜਨ ਪ੍ਰਿਯਾਦਰਸ਼ੀ: ਹਾਂ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁੱਧ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਕ ਬੁੱਧ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਵਾਲ: ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਵਧੀਕ ਡੀ.ਜੀ., ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦਿੱਕਤ ਆਈ ਹੋਵੇਗੀ?

ਜਵਾਬ: ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦੇ ਏਨੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਕਿ ਇਹ ਮੈਥੋਂ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਸਕਣ।

ਸਵਾਲ: ਇਥੇ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਫਸਰ ਬਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ?

ਜਵਾਬ: ਐਸੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਬੜੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੋਦੀ ਹਰ ਥਾਂ (ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ ‘ਚ) ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਸਵਾਲ: ਅੱਛਾ, ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੀ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਨੇ?

ਜਵਾਬ: ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ... ਇਹ ਪੀ.ਸੀ. ਪਾਂਡੇ, ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਵਾਲ: ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?

ਜਵਾਬ: ਗ਼ਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੀਤਾ, ਉਸੇ ਲਈ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁਟਿਆਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ।

ਸਵਾਲ: ਸੱਚੀ?

ਜਵਾਬ: ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਸਕਰ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮੁੰਬਰਾ ਦੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਕਹਾਣੀ ਘੜੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ

ਐਸਾ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਮਾਨਦਾਰ ਹੋ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਹੁਦੇ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਣਗੇ। ਦੇਖੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਜਨੀਸ਼ ਰਾਏ ਅਤੇ ਰਾਹੁਲ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।... ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹੋ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਦਮਗਜ਼ੇ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 1985 ਵਿਚ ਫ਼ਸਾਦ ਭੜਕਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੀਟਿੰਗ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੱਦ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ, ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ, ਇਕ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਸੱਦਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਮੈਂ ਆਈ.ਜੀ. ਸੀ। ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਵੀ ਤਬਾਦਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ। ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਇਹ ਕੰਮ ਹੁਣ ਤਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ?' ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਸ ਭਾਜਪਾ ਐਮ.ਪੀ. ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਵਰਜ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਵਾਲ: ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੰਝ ਕਿਹਾ?

ਜਵਾਬ: ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਹੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ਼ਰਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਵਾਲ: ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਵਰਗੀ ਐਨੀ ਅਹਿਮ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਉਪਰ ਆਉਣ ਦਿਤਾ?

ਜਵਾਬ: ਹਾਂ, ਉਹ ਸੋਚਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹੀ ਕਰਾਂਗੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਦੇਖੋ, ਏ ਅਹਿਮ ਥਾਵਾਂ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਦੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਉਪਰ ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਸ਼ੀਸ਼ ਭਾਟੀਆ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਮੁਖੀ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹੀ ਕਰਾਂਗਾ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਤਦ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਏਨਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ।

ਪੀ.ਸੀ.ਪਾਂਡੇ ਨੂੰ ਵੇਖੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ਸਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਖ਼ਾਸ-ਮ-ਖ਼ਾਸ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਹੇਤਾ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਲਈ ਉਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸੇਵਾ-ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਹੁਦਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਉਸ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਗ਼ਲਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਈ 2013 ਵਿਚ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਮੇਰੇ (ਰਾਣਾ ਅਯੂਬ) ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਖ਼ੁਲਾਸਾ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਉਪਰ ਬੰਬ ਬਣ ਕੇ ਡਿੱਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਅਤੇ ਸਦੀਕ, ਜਮਾਲ ਦੇ ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਸ਼ਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲ ਆਪੋ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਹਰ ਸੰਭਵ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਜਾਂਚ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਦੱਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਜਾ ਜੁੜਿਆ ਸੀ; ਇਸ ਵਾਰ ਮਾਸਟਰ-ਮਾਈਂਡ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਤਾਇਨਾਤ ਕੇਂਦਰੀ ਆਈ.ਬੀ. ਅਫਸਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਕਸੂਤਾ ਫਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਬਿਊਰੋ ਅਫਸਰ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਈ, ਆਈ.ਬੀ. ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਜਿਸ ਦੀ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਜੀ.ਕੇ. ਪਿੱਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ

ਕਾਰਜਕਾਲ ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ 2016 ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਮੀਡੀਆ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਬਦਲੇ ਸਨ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਿੱਲੇ ਵਲੋਂ ਡਿਊਟੀ ਵਿਚ ਕੋਤਾਹੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਕਥਿਤ 'ਸੱਚ' ਕਹਿਣ ਲਈ ਚੁਣੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਵਾਲ ਉਠੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਉਹ ਅਡਾਨੀ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਬੋਰਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ

ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਨਵੰਬਰ 2011 ਦੀ ਉਹ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਤੱਤਕਾਲੀ ਜੂਨੀਅਰ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਫੁਲ ਪਟੇਲ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਸੀ; ਵਧੀਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਗਿਰੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਮੁਰਮੂ (ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਫਸਰ ਜੋ 2008 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ); ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਕਮਲ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ; ਉਸ ਦੇ ਡਿਪਟੀ, ਵਧੀਕ

ਹਨ- 'ਦੇਖੋ ਬੇਟਾ, ਯੇ ਸਬ ਡਰਾਮਾ ਹੈ, ਉਨਕੋ ਕਹੋ ਸੀ.ਡੀ. ਦਿਖਾਏ, ਹਮ ਸਬ ਦੇਖੇਗੇ।' ਉਹ ਹੱਸ ਪਏ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਸਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ- 'ਬੇਟਾ, ਹਮ ਸਬ ਜਬ ਤੁਮਕੋ ਟਰੱਸਟ ਕਰਤੇ ਹੈ, ਜਬ ਤੁਮਹਾਰੀ ਫੈਮਿਲੀ ਨੇ ਏਕ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਾ, ਤੇ ਤੁਮਹੋਂ ਕਿਸੀ ਔਰ ਕੀ ਕਯਾ ਫ਼ਿਕਰ।' ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਖੜਦਿਆਂ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਡੀਆ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ- 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤ ਲਿਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁੰਭ ਠੱਪ, ਕੀ ਉਹ ਇਹ ਸਭ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਸਕਣਗੇ?'

ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਖੜਦਿਆਂ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਡੀਆ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ- 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤ ਲਿਖ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁੰਭ ਠੱਪ, ਕੀ ਉਹ ਇਹ ਸਭ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਸਕਣਗੇ?'

ਅਹਿਮ ਲੋਕ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੀ.ਐਲ. ਸਿੰਘਲ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਹਿਮ ਮੌਕੇ ਉਪਰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਬਣਾਈ 'ਸਿਟ' ਵਲੋਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਸਿੰਘਲ ਜੋ ਪੱਛਤੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਰਾਜ਼ਤੰਤਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇਖ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਆਪਣਾ ਬਚਾਓ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਦੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਧਤਾਪਤ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਫ਼ੋਨ ਟੈਪਿੰਗ।

ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਵਲੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਡੇਟਾ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ 65000 ਤੋਂ ਉਪਰ ਫ਼ੋਨ ਨੰਬਰਾਂ ਉਪਰ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ- ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਸਥਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਗ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਬੰਦੇ, ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਆਹਲਾ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਇਹ ਜੁਗਤ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਚਾਲਾਂ ਸਿੰਘਲ ਲਈ ਓਪਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਤੇ ਇੰਝ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਫ਼ੋਨ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਟੈਪ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਗੱਲਬਾਤ ਟੈਪ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਸਿੰਘਲ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਮਾਨਸੀ ਦੀ ਨਕਲੋ-ਹਰਕਤ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੁਜ ਵਿਚ ਆਏ ਤਬਾਹਕੁਨ ਭੂਚਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ-ਵਸੋਬੇ ਦੇ ਪਤਾਅ ਵਿਚ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਫਸਰ ਪ੍ਰਦੀਪ ਸ਼ਰਮਾ ਵਲੋਂ ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਤਾ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਨਸੀ ਉਸ ਮੌਕੇ ਬੰਗਲੌਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਸ ਉਪਰ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਥ ਟੇਪਾਂ ਉਪਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਟੇਪਾਂ ਛਾਪੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਮਾਨਸੀ ਦੀ ਬੰਗਲੌਰ ਵਿਚ ਨਿਜ਼ਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਵਕਤ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼ੋਮਾ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਸਹਾਇਕ ਦੇ ਸੈੱਲ ਫ਼ੋਨ ਤੋਂ ਉਸ ਪੀ.ਸੀ.ਓ. ਦੇ ਨੰਬਰ ਉਪਰ ਕਾਲ ਕਰਦੀ ਜੋ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। 'ਕੀ ਲੱਭਿਆ?' ਉਹ ਪੁੱਛਦੀ, 'ਉਥੇ ਕੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।' ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਟੇਪਾਂ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਦੱਸ ਦਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜੋਸ 'ਚ ਆ ਕੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੀ। 'ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਰਾਣਾ!' ਉਹ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੀ।

ਪਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਢਿੱਲੇ ਸਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਢਣ ਦਾ ਤਰਜੀਹੀ ਕੰਮ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹਾਂ- ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰਾਂ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ, ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਜੁਰਮ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਵਾਲੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਉਪਰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਹੁਕਮ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦਾ ਨਾਨਾਵਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਕੇ ਨੱਕ ਵਿਚ ਦਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸਾਨੂੰ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ' ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਲਏ ਸਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਗ਼ਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਉਹ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਹਿੰਸਾ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਸ਼ੀਸ਼ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਗੁੰਡਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਮੁਸਲਿਮ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਉਗਲਾ ਲੈਣਾ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਹਿਮ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸੀ, ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ, ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਡੀ.ਜੀ., ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਆਈ.ਬੀ. ਦਾ ਮੁਖੀ। ਮੇਰਾ ਸਿਰ ਨਿੱਤ ਭੁਆਂਟਣੀਆਂ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਤਣਾਓ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮਾਨਿਕ ਭਾਈ ਨੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੰਮੇਲਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਨੂੰ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਛੱਤ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

(ਚਲਦਾ)

ਮਈ 2013 ਵਿਚ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਖ਼ੁਲਾਸਾ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਉਪਰ ਬੰਬ ਬਣ ਕੇ ਡਿੱਗਿਆ। ਮੈਂ ਇਸ਼ਰਤ ਅਤੇ ਸਦੀਕ, ਜਮਾਲ ਦੇ ਫਰਜ਼ੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਅਹਿਮ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨਸ਼ਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ।... ਮੇਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦੇ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੈਨਲਾਂ ਅਤੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਫ਼ੋਨ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਚਿੱਕੜ ਉਛਾਲ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲ ਮੇਰੀ ਅਸ਼ਲੀਲ ਸੀ.ਡੀ. ਹੈ।

ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ ਗਰਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਭੈੜੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਕੋਈ ਪਛਾਣਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਕਾਬਲੀਅਤ-ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਕਾਬਲਾ ਗ਼ੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਤਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ ਸਮੁੱਚਾ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਸਿੰਘਲ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਮੇਰੇ ਖ਼ੁਲਾਸੇ ਦੀ ਘੁੰਮੀ ਮੇਰੇ ਲੇਖ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਗਈ ਹੈ:

ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ.) ਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਚਾਰ ਅਖੌਤੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗ਼ੈਰ-ਅਦਾਲਤੀ ਹੱਤਿਆਵਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਧਮਾਕਾ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਤਹਿਲਕਾ' ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਟਰਾਇਲ ਜੱਜ ਅੱਗੇ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਹ ਗਵਾਹੀ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਇਕ ਔਰਤ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਬੰਦਿਆਂ (ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ) ਦੀ 15 ਜੂਨ 2004 ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜੋ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਲਈ ਟਿੱਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਫਸਰਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਬਿਊਰੋ (ਆਈ.ਬੀ.) ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ।

ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਅਫਸਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਮਾਰ 19 ਸਾਲਾ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਆਹਲਾ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਏ.ਕੇ. ਸੰਤਾਲੀ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੇ ਕੋਲ ਸੀ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਈ.ਬੀ. ਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਸ਼ਾਖਾ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਕੁਮਾਰ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਕੋਲ ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਕੋਲ ਇਕ ਅਹਿਮ ਦੋਸ਼ੀ ਜੀ.ਐਲ. ਸਿੰਘਲ ਦੀ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਆਡੀਓ

ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਨਰਲ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ; ਇਕ ਬੇਪਛਾਣ ਵਕੀਲ; ਤੇ ਸਿੰਘਲ ਦਰਮਿਆਨ ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਹੈ (ਇਸ ਪਟੇਲ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਉਹ ਪਟੇਲ ਨਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹੈ ਜੋ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੋਦੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ)।

ਇਹ ਤਾਂ ਇੰਝ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਚਿਤਰ-ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋਏ ਟੁਕੜੇ ਲੱਭਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਐਨ ਸਹੀ ਫਿੱਟ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਿਯਦਰਸ਼ੀ ਸੂਬਾ ਦੇ ਏ.ਟੀ.ਐਸ. ਦਾ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ਼ਰਤ ਜਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਹਰ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਮੁੱਲ ਚੁਕਾਉਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕੀਦੇ ਨੂੰ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੈਨਲਾਂ ਅਤੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੇ ਫ਼ੋਨ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਚਿੱਕੜ ਉਛਾਲ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਕੋਲ ਮੇਰੀ ਅਸ਼ਲੀਲ ਸੀ.ਡੀ. ਹੈ।

ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਸੀ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਦਾਰਕੁਸ਼ੀ ਤੋਂ ਡਰ ਜਾਵਾਂਗੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਗਈ। ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਤਕ ਉਸ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਭਾਈ ਆਰਿਫ਼ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬੰਮੂ ਵਰਗਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪੱਕੇ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਵੱਲ ਸਵਾਲੀਆ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੌਰ-ਡੌਰ ਅਤੇ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਾਲਾਂ ਅਤੇ ਫੈਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਅਫ਼ਵਾਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਤੀ। ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬੋਲ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੇਤੇ

ਮੈਂ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਸੀ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਦਾਰਕੁਸ਼ੀ ਤੋਂ ਡਰ ਜਾਵਾਂਗੀ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਕੋਲ ਗਈ। ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਤਕ ਉਸ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਭਾਈ ਆਰਿਫ਼ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਬੰਮੂ ਵਰਗਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਪੱਕੇ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਆ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਵੱਲ ਸਵਾਲੀਆ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੌਰ-ਡੌਰ ਅਤੇ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।... ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਬੋਲ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੇਤੇ ਹਨ- 'ਦੇਖੋ ਬੇਟਾ, ਯੇ ਸਬ ਡਰਾਮਾ ਹੈ, ਉਨਕੋ ਕਹੋ ਸੀ.ਡੀ. ਦਿਖਾਏ, ਹਮ ਸਬ ਦੇਖੇਗੇ।' ਉਹ ਹੱਸ ਪਏ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਸਹਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਮੁਫਤਖੋਰਾ

“ਖਯਾਲੋਂ ਮੈਂ...!”
 “ਉਹ ਸੁਮੇਸ਼ ਤੂੰ...ਫੁਟ ਏ ਪਲੈਯਰ!”
 ਸੁਰਭੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ।
 “ਯਸ, ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ?”
 “ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ!”
 “ਚੱਲੀਏ ਫੇਰ?”
 “ਜਰੂਰ, ਜੇ ਹੁਕਮ ਮੇਰੇ ਆਕਾ।” ਸੁਮੇਸ਼ ਨੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਵਾਲੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ।
 “ਪਰ ਜਾਣਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?” ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਤਿਰਛੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।
 “ਜਿਧਰ ਹਜੂਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ!”
 “ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਘਰ ਜਾ ਰਹੀ ਆਂ!” ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਦਸਿਆ।
 “ਘਰ ਜਰੂਰ ਜਾਓ...ਪਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਰੁਕ ਕੇ।”
 “ਰੁਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ।”
 ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।
 “ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ?”
 “ਭੁੱਖ ਨੇ ਜਾਨ ਕੱਢੀ ਪਈ ਐ, ਇਹੋ ਖਾਸ ਗੱਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼?”

ਅਸ਼ੋਕ ਵਾਸਿਸ਼ਠ
 ਫੋਨ: 91-98106-28570

“ਠੀਕ ਕਿਹਾ। ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗੀ ਆ।”
 ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹਿਆ, ‘ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਚੱਲੋ’ ਪਰ ਉਹ ਕਹਿ ਨਾ ਸਕੀ। ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਣਜਾਣ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਜਾਣਾ, ਘਰ ਦਿਆਂ ਦੇ ਪੁਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਬੁਝਾਤ ਸਹਿਣੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਤੂ-ਪੁੱਤੂਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣਾ, ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਘੋਸ ਵੱਟ ਲਈ।
 “ਠੀਕ ਹੈ, ਫਿਰ ਮਿਲਦੇ ਹਾਂ।” ਇਕ ਆਟੋ ਵਾਲਾ ਉਥੇ ਰੁਕਿਆ ਤਾਂ ਸੁਮੇਸ਼ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਉਸ ਚਾਲੇ ਪਾ ਲਏ। ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਆਟੋ ਘਰਤ ਘਰਤ ਕਰਕੇ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਹਿਚਕੋਲੇ ਖਾਂਦੀ ਸੁਰਭੀ ਹੜਬੜਾ ਜਿਹੀ ਗਈ, “ਕੀ ਹੋਇਆ?”
 “ਇੰਜਣ ਵਿਚ ਖਰਾਬੀ ਆ ਗਈ ਐ। ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ।” ਏਨਾ ਆਖ ਆਟੋ ਡਰਾਈਵਰ ਇੰਜਣ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ।
 “ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਜੀ, ਇੰਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ,” ਇਹ ਸੁਮੇਸ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ। ਉਹ ਦੂਜੇ ਆਟੋ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਘਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।
 “ਓ ਸੁਮੇਸ਼ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ।” ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਨਖਰੇ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।
 “ਏਦਾਂ ਤਾਂ ਨਾ ਕਰੋ ਮੈਡਮ ਜੀ। ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਆਟੋ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੀ ਕਸੂਰ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਰਾਨ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਰੁਕ ਗਿਆ।”
 “ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਮਾਰ, ਜੇ ਕਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਆਟੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਵਾਂ?”
 “ਨੇਕੀ ਔਰ ਪੂਛ ਪੂਛ...ਬੰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਆਟੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ। ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੋ...ਪੁੱਪ ਲੱਗ ਜਾਏਗੀ। ਫਿਰ ਕਹਿੰਦੇ ਫਿਰੋਗੇ, ਪੁੱਪ ਵਿਚ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾ ਬਈ ਨਾ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ। ਤੁਸੀਂ ਝਟ ਪਟ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਓ।” ਉਸ ਜੇਬੂ ਵਿਚੋਂ ਦਸ ਦਾ ਨੋਟ ਕੱਢ ਸੁਰਭੀ ਦੇ ਆਟੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਕੋਲ ਸੌਂਦਿਆ, “ਲੈ ਬਈ ਜਵਾਨਾ, ਤੂੰ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਠੀਕ ਕਰਾ, ਕੋਈ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ।”
 “ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਅਖੇ ਰੰਗ ਨਾ ਕਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਏਨੀ ਸੋਹਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਪੁੱਪ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਾਂ।” ਸੁਮੇਸ਼ ਦੇ ਕੂਹਣੀ ਮਾਰਦਿਆਂ ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੇ ਕਿਹਾ।
 “ਓ ਨਹੀਂ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਫੋਲਾਦ ਜਿਹੇ ਮਜਬੂਤ ਹੋ। ਪਰ ਕੀ ਹੈ ਨਾ ਮੈਡਮ ਜੀ, ਏਨੀ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਤਾਂ ਹੋ ਈ ਜਾਂਦੇ, ਇਸੇ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ।”
 “ਬਸ, ਬਸ। ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਰ।”
 “ਕੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂ ਮੈਡਮ ਜੀ, ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ, ਤੁਸੀਂ ਫੜਕ ਕਰਕੇ ਉਤਰ ਜਾਣਾ, ਤੇ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰਾ... ਕੁਝ ਨਾ ਪੁੱਛੋ ਜੀ!”
 “ਮੈਂ ਵਿਚਾਰਾ ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਪੂੜ ਫੱਕ ਰਿਹਾ ਹੋਵਾਂਗਾ, ਗਲੀ-ਗਲੀ ਭਟਕਾਂਗਾ,

ਕਿਧਰੇ ਢੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਅਫਸੋਸ! ਕਿੰਨੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਐ ਏਸ ਮਹਾਪੁਰਖ ਦੀ, ਚਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇੰਜ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਬੱਚੂ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜੀ ਖੇਖਣ ਕਰ ਲੈ, ਅੱਜ ਤੈਨੂੰ ਘਰ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ, ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ!” ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਸਾਂਗ ਲਾਉਣ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮੋਹਰੇ ਬੈਠੇ ਆਟੋ ਡਰਾਈਵਰ ਦਾ ਵੀ ਹਾਸਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਘਰ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ‘ਤੇ ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਆਟੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰੁਕਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ, ‘ਬਾਏ ਮਾਈ ਡੀਅਰ...ਆਜ ਕੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਸ ਇਤਨੀ’ ਕਹਿੰਦੀ ਉਹ ਘਰ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ।
 —
 “ਹਾਏ, ਉਪਮਾ!”
 “ਓ ਹਾਏ! ਕੀ ਗੱਲ ਇਕੱਲੀ? ਸੁਰਭੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?”
 “ਉਪਮਾ, ਤੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਏਂ, ਉਹ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੈ।”
 “ਜਿੰਨੀ ਮਰਜੀ ਮਸਤ ਹੋਵੇ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਰੱਖਣਾ ਈ ਚਾਹੀਦੈ।”
 “ਉਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਐ, ਪਰ ਇਸ ਦਿਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕੀ ਕਰੇ।” ਛਾਤੀ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਪਮਾ ਨੇ ਅੱਖ ਮਾਰੀ, ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਈਆਂ।
 “ਅਰੇ ਵਾਹ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਛਹਿਬਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਐ, ਰੱਬ ਖੇਰ ਕਰੇ।” ਸੁਰਭੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਸਿਆਂ ‘ਤੇ ਬਰੇਕ ਲਾ ਛੱਡੀ। ਦੋਵੇਂ ਉਹਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਛਾਈ ਹੈਰਾਨੀ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ।
 “ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਟਪਕ ਪਈ ਏ?” ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਣੇ ਰਿਹਾ ਨਾ ਗਿਆ।
 “ਬਸ ਇਥੋਂ ਈ। ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਮੇਰੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਅੱਜ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗੇ ਹੱਥੀਂ ਫੜ੍ਹ ਲਵਾਂ,” ਏਨਾ ਕਹਿ ਸੁਰਭੀ ਜੋਰ ਜੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਦੇਖ ‘ਹੁਣ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਉਪਮਾ ਨੂੰ ਚੁੰਝੀ ਵੱਢਦਿਆਂ ਸੁਰਭੀ ਹੋਰ ਵੀ ਜੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸਣ ਲੱਗੀ।
 “ਉਈ ਮੈਂ ਮਰ ਗਈ” ਚੁੰਝੀ ਦਾ ਦਰਦ ਨਾ ਸਹਾਰਦਿਆਂ ਉਪਮਾ ਚੀਕੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਉਪਮਾ ਦਾ ਵੀ ਹਾਸਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।
 “ਹੁਣ ਦੱਸ, ਇਸ ਦਿਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕੀ ਕਰੇ?” ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਵਿਅੰਗ ਬਣ ਛੱਡਿਆ।
 “ਕਰਨਾ ਕੀ ਐ, ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਉਸ ਨੂੰ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਜਵਾਬੀ ਬਣ ਛੱਡਿਆ।
 “ਜੇ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ?” ਤਿਰਛੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸੁਰਭੀ ਹੱਸੀ।
 “ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਮਾਈ ਬਾਪ, ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰੀਤ ਰੰਗ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਸਾਡੇ ਚਿਹਰੇ ਪੁੱਧਲੇ ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ। ਬਸ ਇਹੋ ਚਿੰਤਾ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦ ‘ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਸਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚਾਨਕ ਆ ਟਪਕੀ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਗੱਲ ਸਾਫ ਕੀਤੀ।
 “ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ, ਆਪਣੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮਨੋ ਵਿਸਾਰਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ, ਇਕ ਛਿਣ ਲਈ ਵੀ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।” ਸੁਰਭੀ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬਾਤ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੀ ਦੇਖ ਉਪਮਾ ਬੋਲ ਪਈ, “ਨਾ ਬਈ ਨਾ, ਏਦਾਂ ਨਹੀਂ...ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ। ਪਿਆਰ ਮਾਣਨ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਐ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ-ਗਮੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਵਸੀਲਾ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਏਂ ਤੂੰ, ਤੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਮੁਬਾਰਕ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬਸ ਹੱਸ ਖੇਡ ਰਹੀਆਂ ਸਾਂ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਬਹਾਨੇ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।
 “ਤੁਸੀਂ ਹੱਸ ਖੇਡ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹੋ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮੇਰੇ ਬਹਾਨੇ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਏਸ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਚਲੋ, ਕੰਟੀਨ ਵਿਚ ਰਤੀ ਬਹਿ ਕੇ ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ।”
 ਤਿੰਨੋਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਕੰਟੀਨ ਵੱਲ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਕ ਮੇਜ਼ ਦੁਆਲੇ ਜੁੜ ਕੇ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਉਪਮਾ ਨੇ ਮੋਹ ਭਿੰਜੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਰਭੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਬਹਿਨਾ, ਜਰਾ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਤਾਂ ਸੁਣਾ, ਇਹ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਅਸੀਂ

ਵੀ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਬਕ ਸਿੱਖ ਕੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ‘ਤੇ ਇਸ ਰਸਤੇ ਚੱਲ ਸਕੀਏ!”
 “ਰਸਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਤੂੰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਬਣ ਰਸਤਾ ਆਪੋ ਬਣ ਜਾਉ।” ਸੁਰਭੀ ਨੇ ਹੱਸਦਿਆਂ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਚੁੰਝੀ ਵੱਢੀ।
 “ਹਾਏ ਮੈਂ ਮਰ ਗਈ। ਜਦ ਦਾ ਇਹਦੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਗੱਲ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਚੁੰਝੀਆਂ ਵੱਢਣ ਲਗ ਪਈ ਐ। ਮੇਰੀ ਸੱਜੀ ਗੱਲ ਸੁੱਜੀ ਪਈ ਐ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।
 “ਚਲ ਕੋਈ ਨਾ। ਗੱਲ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਸੇਕ ਲਈ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਇਹਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਲੈ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦਿੱਤੀ।
 “ਲਓ, ਸੁਣ ਲਵੋ, ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ! ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਸਾਂ। ਬਰਸਾਤਾਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੀਂਹ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੜਕ ਸੁੱਨ ਸਾਨ ਸੀ, ਕੋਈ ਆਟੋ ਜਾਂ ਕਾਰ ਨਾ ਦਿਸੀ। ਸੋਚ ਵਿਚ ਪਈ ਸਾਂ ਕਿ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਅਪਤੰਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਤੇ ਦੋਸਤ ਵੀ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਕਾਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਆਉਂਦੀ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਵਿਚ ਜਾਨ ਆਈ। ਸੋਚਿਆ, ਕੋਈ ਭਲਾ ਬੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਕਾਰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਕੇ ਰੁਕੀ। ‘ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ?’ ਬੈਠੇ, ਤੁਸੀਂ ਜਿਥੇ ਜਾਣੈ, ਮੈਂ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ।’ ਮੈਂ ਝਟ ਪਟ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬਹਿ ਗਈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਾਰ ਵਾਲਾ ਨੌਜਵਾਨ ਮੈਨੂੰ, ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਨੇੜਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਰਈਸ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਬੇਟਾ ਸੀ।
 ਸਾਡੀ ਦੋਸਤੀ ਹੋਈ। ਦੋਸਤੀ ਵੱਧਦੀ ਚਲੀ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣ ਲੱਗੇ। ਸਾਡੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਆਨੇ-ਬਹਾਨੇ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਪ੍ਰੈਸ ਕਰਦਾ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਇੰਪ੍ਰੈਸ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ‘ਸੁਰਭੀ, ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਟੈਲੈਂਟ ਹੈ। ਤੂੰ ਮਾਡਲਿੰਗ ਜਾਂ ਟੀ.ਵੀ. ਸੀਰੀਅਲਾਂ ਲਈ ਟਰਾਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ?’
 ‘ਕੌਣ ਮੈਨੂੰ ਨੇੜੇ ਵੁਕਣ ਦੇਵੇਗਾ? ਇਹ ਕੰਮ ਮੈਥੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।’ ਮੈਂ ਸਾਫ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਂਜ ਇਹੋ

ਸੁਰਭੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਦਿਆਂ ਚੋਖਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਿੰਨੋਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਇਕ ਦੂਜੀ ਤੋਂ ਵਿਚਾਇਗੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰੀਂ ਤੁਰ ਗਈਆਂ।
 —
 “ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸੋਚਦੀ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਨਾ! ਪਰ ਹੁਣ ਰਿਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਕੁਝ ਸੰਕੋਚ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।
 “ਕਰ ਨਾ!” ਉਪਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।
 “ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਜਾਂ ਨਾ।”
 “ਫੇਰ ਉਹੋ ਗੱਲ! ਤੂੰ ਨਿਸ਼ਚ ਹੋ ਕੇ ਦਸ, ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏ?”
 “ਉਹੀ ਸੁਰਭੀ ਤੇ ਸੁਮੇਸ਼ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਐ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਦੋਸਤ ਸਨ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਟਾਕਰਾ ਹੋ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਖਲੋ ਕੇ ਜਾਂ ਕਿਧਰੇ ਬਹਿ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ...” ਉਪਮਾ ਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ।
 “ਪਰ ਹੁਣ? ਕੁਝ ਹੋ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ?” ਉਪਮਾ ਨੇ ਚਿੰਤਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।
 “ਹੁਣ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਈ ਐ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਸਗੋਂ ਪਾਰਕਾਂ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ ਤੇ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਆਮ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਏ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਗੱਲ ਖੋਲ੍ਹੀ।
 “ਬਸ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸੀ?”
 “ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਲ੍ਹ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਦੋਵੇਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਕੜ੍ਹੀ ਘੋਲਦੇ ਹਨ!” ਉਪਮਾ ਨੇ ਸਹਿਜ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।
 “ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ, ਮੈਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਿਰੋਕਣਾ ਜਾਣਦੀ ਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲ ਕਟੋਰਾ ਗਾਰਡਨ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਚਾਹ ਪੀਂਦਿਆਂ ਵੀ। ਇਹ ਕਿਹੜਾ ਜੱਗੋਂ ਬਾਹਰੀ ਗੱਲ ਐ। ਸਾਰੇ ਜੋੜੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਘੁੰਮ ਲੈਣ ਤਾਂ ਆਖਰ ਕੀ ਆ ਗਈ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਉਚੇ ਸੁਰ ਵਿਚ ਕਿਹਾ।
 “ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸੁਮੇਸ਼ ਦੂਜੇ-ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਸੁਰਭੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੋਰੀ।
 “ਸੁਰਭੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੁਮੇਸ਼ ਐਕੂਪੈਂਸ਼ਰ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਣਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਉਥੇ ਜਾਂਦਾ

ਨਾਲੋਂ ਬੋਲੀਏ ਇਹ ਤਾਂ ਦਿਲ ਮਿਲੇ ਦੇ ਸੌਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।
 “ਇਹ ਉਮਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਏ। ਸੁਰਭੀ ਕੋਲ ਪਿਉ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ, ਪੱਲੇ ਪੈਸਾ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਵੀ ਕੱਟ ਲਵੇਗੀ।”
 “ਭੁੱਖਾ ਨੰਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ।”
 “ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਰੋਟੀ ਟੁਕ ਉਹ ਦੇ ਛੱਡਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਫਤਖੋਰੇ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ?” ਉਪਮਾ ਨੇ ਤਲਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।
 “ਕੌਣ ਦਾਤਾ ਤੇ ਕੌਣ ਮੁਫਤਖੋਰਾ-ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਉਪਰਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਉਹ ਸੱਚ ਹੋਵੇ। ਤੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਮੁਫਤਖੋਰਾ ਹੀ ਸਹੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੁਖਾਬ ਨਹੀਂ ਉਹ। ਪੰਜਾਹ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਰ ਨਿੱਕੀ-ਵੱਡੀ ਲੋੜ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਏਨਾ ਖਿਆਲ ਤਾਂ ਸਕੇ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ।” ਉਪਮਾ ਨੇ ਵੀ ਉਸੇ ਤਲਖੀ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।
 “ਤੂੰ ਜੋ ਮਰਜੀ ਕਹਿ, ਪਰ ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਮੁਫਤਖੋਰਾ ਹੈ, ਮੁਫਤਖੋਰਾ!”
 “ਇਹ ਤੇਰੀ ਵਧੀਕੀ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਧੱਕਾ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ।” ਸੁਮੇਸ਼ ਤੇ ਸੁਰਭੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵਿਚ ਚਲ ਰਹੀ ਬਹਿਸ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈ ਰਹੀ। ਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੱਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਣ ‘ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਚਲਦੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਥੋਂ ਤੁਰ ਗਈਆਂ।
 —
 ਘਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਸਨ, ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖੇੜਾ ਪੱਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੁਰਭੀ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਸਭ ਨਾਲ ਮਿਲ ਬੈਠਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ। ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਾਰਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਾਰਟੀ ਵਧੀਆ ਹੋਈ ਹੀ ਸਹੀ, ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੁਮੇਸ਼ ਨੇ ਜੋ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਪਮਾ, ਉਪਮਾ ਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਪੁੱਜੀਆਂ। ਉਥੋਂ ਠੀ ਠਾਠ ਤੇ ਸ਼ਾਨ ਦੇਖ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸੀਆਂ, ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਠਹਾਕੇ ਲਾਏ। ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਰੰਗੀਨੀ ਸੀ। ਉਪਮਾ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੁਮੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਜਿਹੜੀ ਕੁੜਿੱਤਣ ਸੀ, ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦ ਨਿੱਘੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਸੁਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਈ ਉਹ ਧਾ ਕੇ ਮਿਲੀ। ਉਸ ਦੀ ਸੋਚਣੀ, ਉਸ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਬਦਲ ਗਈ। ਕਲ੍ਹ ਤਕ ਮੁਫਤਖੋਰਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਅੱਜ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਦਲਾਅ ਦਾ ਸਬੱਬ? ਬਸ ਜੀ, ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ। ਇਥੇ ਤਰਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਕੀ ਕੰਮ। ਸੁਰਭੀ ਦਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਿੱਬੜਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟਣਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੁੱਭ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਾਸ਼! ਸਾਡਾ ਵੀ ਕੋਈ ਮਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ।
 ਸਭ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। ਸਮਾਂ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਵਿਦਾ ਲੈਣ ਲੱਗੇ। ਉਪਮਾ ਕੁਝ ਬੱਕ ਜਿਹੀ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰੈਸਟ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਪਾਰਟੀ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਠੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੇ-ਪੁਛੇ ਬਿਨਾ ਉਪਰ ਸੁਰਭੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਗੁੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਲਬੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਜਦ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਪੈ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਪਾਪਾ ਆਪਣੇ ਸੌਣ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰੀ। ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦੇ ਗੱਦੇ ‘ਤੇ ਢੇਰੀ ਹੋਏ ਸੁਰਭੀ ਤੇ ਸੁਮੇਸ਼ ਰੁਮਾਨੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਭੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਵਧਦੀ। ਉਹ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੀ। ਉਸ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈਆਂ ਤੇ ਉਥੇ ਈ ਪੌੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹਿ ਗਈ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਤਾਂ ਸੁਮੇਸ਼ ਵਾਸਤੂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਸੁਰਭੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਮਸਤ, ਅਲ ਮਸਤ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬੇਬਖ਼ਰ।

ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਪਾਈਏ...

ਫਜ਼ਰ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਚਲਾਂ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਘੜੀ-ਮੁੜੀ ਘਟਾਵਾਂ ਚੜ੍ਹ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਵਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਉਡਦੇ ਦੁੱਧ ਚਿੱਟੇ ਬਗਲੇ ਸੁਰਮਈ ਚੁੰਨੀ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੂਰ ਤੱਕ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁੱਲਿਆਂ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਝੁਮਦੇ ਕਣਕਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਕਿਸੇ ਹੀਰ ਸਲੇਟੀ ਦੀ ਉਡ-ਪੁਡ ਜਾਂਦੀ ਫੁਲਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਵਾਂ ਹੀਰ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਂਗ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੀਂਹ ਦੇ ਤੇਜ਼ ਛਰਾਟਿਆਂ ਨੇ ਕਣਕ ਅਤੇ ਕਮਾਦ ਦੇ ਮੂੰਹ ਧੋ ਕੇ ਲਿਸ਼ਕਾ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਵਾਂ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਜਿਥੇ ਕਦੇ ਬੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਥੇ ਕਦੇ ਹੀਰ ਸਲੇਟੀ ਆਪਣੀ ਅੰ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵਿਚ

ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਘੜੂਆਂ

ਘਿਰੀ ਖਰਮਸਤੀ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀਰ ਚੁੰਗੀਆਂ ਭਰਦੀ ਰਾਂਝੇ ਲਈ ਚੂਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੁਕ ਉਠੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਵੇਲੇ-ਕੁਵੇਲੇ ਬੁੱਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਵਲੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਰਾਂਝਾ ਬੜੀ ਵਾਰ ਇਸ ਛਿਜਾ ਵਿਚ ਕਥੂਰੀ ਘੋਲਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਦੁੱਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਦੁੱਲੇ ਕੀ' ਤੋਂ ਚਨਿਓਟ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਮਾਈ ਸਿੰਘ ਚੌਕ ਕੋਲ ਲਾਇਲਪੁਰ ਤੋਂ ਝੰਗ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਪਏ; ਬੱਸ ਇਥੋਂ ਝੰਗ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸੀ। ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਖੀਵਾ ਵੀ ਚਨਿਓਟ ਝੰਗ ਰੋਡ 'ਤੇ ਵੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਝੰਗ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦਸ ਕੁ ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਝੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਅੱਜ ਦਾ ਝੰਗ ਪੁਰਾਣੇ ਝੰਗ ਤੋਂ ਕੁਝ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਵੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਝੰਗ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਝਨਾ ਰੋੜ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੂਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਬੇਹਾ 'ਤੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਸਿਆ ਸੀ। ਕਦੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਝੰਗ ਦਾ ਨਾਂ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਤੋਂ ਪਿਆ। ਝੰਗ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਸਿਆਲਾਂ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਮੱਲਖਾਨ ਨੇ ਵਸਾਇਆ। ਕਦੇ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁਲਤਾਨ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਸਰਗੋਧਾ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾਬਾਦ (ਲਾਇਲਪੁਰ) ਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਝੰਗ ਖੁਦ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਝੰਗ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਗਲੀ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਔਰਤਾਂ ਤਹਿਮਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਰਦ ਦੇ ਸ਼ਮਲੇ ਵਾਲੀਆਂ ਪਗੜੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹਨ। ਝੰਗ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਫਿਲਮ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਚੱਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ।

ਮੇਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਝੰਗ ਵਾਸੀ ਸਿਆਲ ਰਾਜਪੂਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਅਜੋਕੇ ਝੰਗ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਅਣਖੀਲੇ ਤੇ ਲੜਨ-ਭਿੜਨ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹਨ। ਝੰਗ ਦੇ ਸਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਡੇਰਾ ਗਾਂਥੀ ਖਾਨ ਦੇ ਸਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਜੱਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮੁੱਢੋਂ ਸਿਆਲ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਨ। ਲੜਾਈ-ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਇਹ ਸਾਹੀਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਣ ਟਿਕੇ। ਸਾਹੀਵਾਲ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕੋਹ ਦੂਰ ਫਰੀਦ ਸ਼ੱਕਰਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਫਰੀਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਹੜੇ ਸਿਆਲ ਦੂਸਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਗਏ, ਉਹ ਅੱਜ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਹਨ; ਪਰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਿਆਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿਆਲ ਝਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸ਼ਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ 'ਤੇ ਬਲੋਚਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਲਾਂ ਨੇ ਦੂਸਰੇ

ਸਿਆਸਤਦਾਨ-ਲਿਖਾਰੀ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਘੜੂਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਯਾਤਰਾ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਸਬੰਧਤ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਰਹਿਤਲ ਨੂੰ ਵੀ ਰੂਹ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਚਰਚਾ ਭਾਵੇਂ ਹੀਰ ਅਤੇ ਰਾਂਝੇ ਬਾਰੇ ਛੇੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਪਾਠਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਖਲਿਆਰਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਬੜੇ ਸਾਦਾ ਜਿਹੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ। ਇਸੇ ਸਾਦਗੀ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਸਹਿਜ, ਸੰਤੋਖ ਅਤੇ ਸਬਰ ਹੈ। ਇਹੀ ਸਬਰ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਉਂਗਲ ਫੜਾ ਕੇ ਖੁਦ-ਬ-ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਤੌਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ। ਟਿਵਾਣੇ ਵੀ ਸਿਆਲਾਂ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਬਾਦ ਹੋਏ। ਸਿਆਲਾਂ ਨੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕਾਇਮ ਕਰ ਲਈ। ਸਿਆਲ ਮਿਹਰ ਚੂਚਕ (ਹੀਰ ਦਾ ਬਾਪ) ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਮੱਲਖਾਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ। ਮਿਹਰ ਚੂਚਕ ਦੀ ਮੌਤ 87 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੋਈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਕੋਟਲੀ ਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹੀਰ, ਚੂਚਕ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਬੰਦੋਬਸਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਰੀਕਾਰਡ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੂਚਕ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਮੱਲਖਾਨ ਨੇ ਬਹਿਲੋਲ ਲੋਧੀ ਤੋਂ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਪਟਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਅਰਧ-ਸੁਤੰਤਰ ਰਿਆਸਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਤੱਕ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਸਿਆਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਨਾਲ ਕਈ

ਮਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਾਂ, ਪਰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ।

ਹੀਰ-ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਸਈਅਦਾਂ ਤੇ ਲੋਧੀਆਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਟਿੱਲੇ ਦਾ ਜੋਗੀ ਗੁਰੂ ਬਾਲਕ ਨਾਥ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਬਾਲ ਗੋਸਾਈਂ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਅਕਬਰ ਵੇਲੇ ਹੋਈ। ਨਾਮਵਰ ਕਵੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਮੋਦਰ ਨੇ ਹੀਰ ਲਿਖੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਹੀਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸੀ। ਦਮੋਦਰ ਗੁਲਾਟੀ ਖੱਤਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਕਹਾਣੀ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਤਕੀਆ ਕਲਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਪਦਾ

ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਹੀਰ ਦੀ ਮੌਤ ਬਿਰਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਲੋਕ ਏਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀਰ ਨੂੰ ਮਾਈ ਹੀਰ ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਮੋਦਰ ਨੇ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਅਦਲੀ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਿੱਤ ਕੇ ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਕਬੂਲੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਝੰਗ ਦੀ ਰੀਵਾਈਡਜ਼ ਸੈਟਲਮੈਂਟ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੰਨਾ 33, 34 ਅਤੇ 45 ਉੱਤੇ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਮੌਤ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਖਾਈ ਹੈ। ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਹਾਣੀ ਹਕੀਕਤ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇੜੇ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹੀਰ ਤੇ ਰਾਂਝਾ ਮੱਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਇਹ ਮਨ ਨੂੰ ਘੱਟ ਜਚਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਜੋੜੀ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਚਰਚਾ ਹੋਵੇ ਤੇ

ਸਾਡੇ ਖੜ੍ਹੇ-ਖੜ੍ਹੇ ਕੋਈ ਨੌਜਵਾਨ ਮੁੰਡਾ ਅਤੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਜੋੜਾ ਦੁਆ ਕਰਨ ਆਇਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬਣਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਲੰਮੇ ਛੀਟਕੇ ਸਰੀਰ, ਗੋਰਾ ਰੰਗ, ਦਿਲ ਖਿੱਚਦੇ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀ! ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਮਜ਼ਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਕਬਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬੜੀਆਂ ਖੂਬਸੂਰਤ ਚਾਰ ਕੰਧਾਂ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕਮਰੇ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਗੋਲਾਈ ਵਿਚ, ਤੇ ਛੱਤ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਬਜ਼ ਰੰਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਬਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਗੋਲ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: ਮਸ਼ਹੂਰ ਆਸ਼ਿਕ ਸਾਦਕ ਮੀਆਂ ਮੁਰਾਦ ਬਖਸ਼ ਉਰਫ਼ ਮੀਆਂ ਰਾਂਝਾ ਵਾ ਮਾਈ ਇੰਜ਼ਤ ਬੀਬੀ ਮਾਰੂਫ਼ ਮਾਈ ਹੀਰ ਸਿਆਲ, ਦੋਨੋਂ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਮਦਫੂਨ ਹੈ।" ਕਬਰ ਖੂਬਸੂਰਤ ਪਲੰਘ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੇ ਚਾਰ ਪਾਵੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਬਾਹੀਆਂ ਤੇ ਸੇਰਬੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੰਝ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀਰ-ਰਾਂਝਾ ਰੰਗਲੇ ਪਲੰਘ ਉੱਤੇ ਹਰੀ ਚਾਦਰ ਲਪੇਟ ਕੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਣ। ਕਬਰ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਖਾਦਿਮ-ਮਿਜ਼ਾਰ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸਈਅਦ ਅਕਰਾਮ ਅਲੀ ਅਕਬਰੀ ਮੰਡੀ, ਲਾਹੌਰ।

ਹੀਰ ਦੇ ਮਜ਼ਾਰ ਦੀ ਤਾਮੀਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਰਾਂਝਾ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰਾ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਹਪੁਰ (ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਰਗੋਧਾ) ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ, ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਸ਼ਰਮਾਕਲ, ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕੋਮਲ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਲਗਰ ਜਿਹੇ ਕੂਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਤੇ ਚੌਧਰੀ ਮੁਅਜਜ਼ ਦੀਨ (ਮੌਜੂ) ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਲਾਡਲਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਹੀਰ ਚੌਧਰੀ ਮਿਹਰ ਚੂਚਕ ਦੀ ਧੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦੇ ਚਰਚੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਹੀਰ ਬੜੀ ਦਲੇਰ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤਬੀਅਤ ਦੀ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਬੜੀ ਹਠੀ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਸੀ। ਆਸ਼ਕ-ਮਾਸੂਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸੇ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ-ਵਿਚ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਰਾਹੀਂ ਸੂਫ਼ੀ ਪ੍ਰੀਤ ਗਾਈ:

ਜੋ ਤੂੰ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦਾ ਸਾਈਂ,
ਅਸੀਂ ਸਿਆਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੇ ਲੋਕਾ।
ਬਾਬਾ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ- "ਕਿਉਂ ਕਰ ਜਾਈਏ ਕਾਬੇ ਨੂੰ, ਦਿਲ ਲੋਚੇ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ।" ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਗਵੰਤਰੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਹੀਰ ਤੇ ਰਾਂਝਾ ਇੰਦਰ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਛੋਟੀ-ਮੋਟੀ ਕੁਤਾਹੀ ਕਰ ਕੇ ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਪਿਆ। ਜਿਸ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੀਰ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਕਬਰ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਬੜੀ ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਨੂੰ ਇਬਾਦਤ ਬਣਾਇਆ। ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਮਜ਼ਾਰ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਰਾਂਝੇ ਨੇ ਹੀਰ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜੇ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ, ਉਥੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਹੀਰ ਦੇ ਵਜੂਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਕਬਰ ਵੀ ਹੀਰ ਦੀ ਕਬਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੇ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਥੇ ਤਾਂ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਦੀ ਕਬਰ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਗਿਆ ਹੈ:

ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਤਦੋਂ ਪਾਈਏ, ਜਦੋਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਵਾ ਲਈਏ।

ਅਸੀਂ ਹੀਰ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ।... ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੀ ਟਾਲ ਤੋਂ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਮਜ਼ਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਮਾਯੂਸੀ ਹੋਈ- ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਇਹੀ ਹੀਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਹੋਇਆ... ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਬੇਹ ਵਰਗੀ ਉਚੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਜ਼ਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਝੱਟ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹੀ ਹੀਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।... ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੀਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਪੁਰਾਣਾ ਉਚਾ ਲੰਮਾ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਪਿਆ ਤੇ ਉੱਤੇ ਘਾਹ ਜੰਮਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀਰ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਕੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਵੇਗੀ ਭਲਾ...

ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ।

ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਅੰਤ 1801 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਝੰਗ ਦੇ ਇਲਾਕੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਅਸੀਂ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਹੀਰ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਭਾਈ ਨੇ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਜੀ ਤੁਸਾਂ ਮਾਈ ਹੀਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਣੀ ਏ?" ਉਸ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ- "ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਆਏ ਹੋ। ਸਿਰਫ਼ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਟੱਪ ਕੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਣਾ, ਜਿਥੇ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੀ ਟਾਲ ਆਵੇ, ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੁੜ ਜਾਣਾ, ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਈ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਆ ਜਾਵੇਗਾ।" ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੀ ਟਾਲ ਤੋਂ ਬੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਮਜ਼ਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਇਆ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋ. ਰਾਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਮਾਯੂਸੀ ਹੋਈ- 'ਜੇ ਕਿਧਰੇ ਇਹੀ ਹੀਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਹੋਇਆ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਇਹ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ।' ਅਸੀਂ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਬੇਹ ਵਰਗੀ ਉਚੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਜ਼ਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਝੱਟ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹੀ ਹੀਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਨਕਸ਼ਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹੀਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਪੁਰਾਣਾ ਉਚਾ ਲੰਮਾ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲਾ ਪਿਆ ਤੇ ਉੱਤੇ ਘਾਹ ਜੰਮਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀਰ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ ਨਾਲ ਕੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋਵੇਗੀ ਭਲਾ... ਪਰ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਨਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ, ਨਾ ਹੀ ਛੋਟਾ, 20x20 ਫੁੱਟ ਦੇ ਕਮਰੇ ਜਿੰਨੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਜ਼ਾਰ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਦੂਰੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ

ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਅਹਿਮਦ ਗੁੱਜਰ ਤੇ ਫਿਰ ਮੁਕਬਲ ਨੇ ਹੀਰ ਲਿਖੀ। ਸਈਅਦ ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੁਕਬਲ ਦੀ ਹੀਰ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀਰ ਲਿਖੀ ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਕਬੂਲ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਰਵਾਇਤ ਜੋ ਬਲੱਚਿਸਤਾਨ ਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਡੀ. ਮੈਲੇ ਨੇ ਅਰਬੀ ਵਿਚੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ ਨੇ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਹੀਰ ਦਾ ਮੱਕੇ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਹਿਮਦ ਗੁੱਜਰ ਹੀਰ ਤੇ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਬੂਰੀ ਮੱਝ ਲੈ ਕੇ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਬਲ ਨੇ ਵੀ ਹੀਰ ਰਾਂਝੇ ਨੂੰ ਮੱਕੇ ਵੱਲ ਤੋਰਿਆ

ਰਾਂਝਾ ਤਖ਼ਤ ਹਜ਼ਾਰਾ, ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਾਹਪੁਰ (ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਰਗੋਧਾ) ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ, ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਸ਼ਰਮਾਕਲ, ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕੋਮਲ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਲਗਰ ਜਿਹੇ ਕੂਲੇ ਸਰੀਰ ਵਾਲਾ ਤੇ ਚੌਧਰੀ ਮੁਅਜਜ਼ ਦੀਨ (ਮੌਜੂ) ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਲਾਡਲਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਹੀਰ ਚੌਧਰੀ ਮਿਹਰ ਚੂਚਕ ਦੀ ਧੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਦੇ ਚਰਚੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ।

ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੱਕੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਾ ਸੁਣੀ ਜਾਵੇ, ਠੀਕ ਜਚਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਹੀਰ ਨੂੰ ਬਿਰਧ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਮਾਈ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਮਿਰਜ਼ਾ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਕਤਲ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਦੀ ਕਬਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੁਣੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਇਹੀ ਗੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਕ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਂਝੇ ਨੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਮੱਝੀਆਂ ਚਾਰੀਆਂ। ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਵਾਨ ਧੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਵੱਲੋਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੀ। ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਘਰ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਗੋਰਖ ਨਾਥ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਖੂਹ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਚਾਕ ਬਣਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਰਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦਸੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚੱਲਤ 12 ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਹੀਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਮਘਿਆਣੇ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਝੰਗ ਤੋਂ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਝੰਗ ਦੇ ਮਘਿਆਣੇ ਦੀ ਇਕੋ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ ਹੈ। ਹੀਰ ਦਾ ਮਜ਼ਾਰ ਉਚੇਂ ਟਿੱਬੇ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਮਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅੱਠ-ਦਸ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਚਾ ਟਿੱਲਾ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਿਆ ਝਨਾਂ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਉਬਲ-ਪੁਬਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਕ ਬੱਕਰੀਆਂ ਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜਿਸ ਦਾ ਇੰਜ਼ਤ ਹੀ ਚੁਗ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ- "ਮੈਂ ਮਾਈ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੇ 20 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।"

ਸਿਨੇਮਾ 2016: ਪਟਕਥਾ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਰਿਹਾ

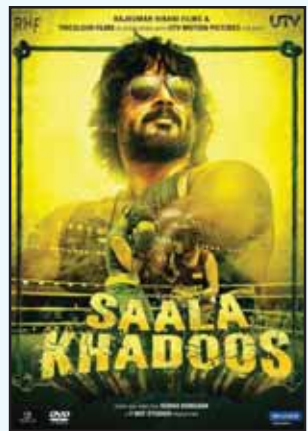
ਨੋਟਬੰਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਬਾਜ਼ ਪੈਣ ਅਤੇ ਕਈ ਫਿਲਮਾਂ (ਉਤਤਾ ਪੰਜਾਬ, ਐਮ.ਐਸ.ਜੀ-ਦਿ ਲਾਇਨ ਹਰਟ, ਰਮਨ ਰਾਘਵ 2.0, ਬੁੱਧਾ ਇਨ ਏ ਟਰੈਫਿਕ ਜਾਮ ਆਦਿ) ਬਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪਰਦਾ ਇਸ ਸਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਯਾਦਗਾਰੀ ਤੇ ਮਸਾਲਾ-ਫਾਰਮੂਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਕਥਾਨਿਕ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ

ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ
ਫੋਨ: +91-98554-04330

ਰਿਹਾ। ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਦੰਗਲ' ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਭਲਵਾਨੀ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਾਬਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇ ਗਈ।

2016 ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਇਸੇ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ 'ਚਾਕ ਤੇ ਡਸਟਰ'। ਫਿਲਮ ਸਿੱਖਿਆ-ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹਾਲੇ ਵੀ ਵਣਜ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਸ਼ਬਾਨਾ ਆਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਜੂਹੀ ਚਾਵਲਾ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫਿਲਮ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਸਤਰੀ ਪਟਕਥਾ ਕਾਰਣ ਮਾਤ ਖਾ ਗਈ।

ਦੂਜੀ ਫਿਲਮ ਜਿਸ ਨੇ ਫਿਲਮੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਉਸ ਸੀ ਅਕਸ਼ੈ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ, 'ਏਅਰਲਿਫਟ'। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜਿਸ ਖੁਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਬਾਕਮਾਲ ਸੀ। ਕੁਵੈਤ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਬੰਬਾਰੀ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕ ਸਿਨੇਮਾ ਹਾਲ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਵੀ ਭੈਅਭੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ

ਫਿਲਮ 'ਚਾਕ ਐਨ ਡਸਟਰ', 'ਅਲੀਗੜ੍ਹ', 'ਘਾਇਲ ਵੇਸ ਅਗੇਨ', 'ਸਾਲਾ ਖੜ੍ਹਸ' ਅਤੇ 'ਨੀਰਜਾ' ਦੇ ਪੋਸਟਰ।

ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੁਤਾਵਾਸ/ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਲਖੀ ਵੀ ਖਬਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਸਮੇਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਪੱਖਪਾਤ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਆਈ ਫਿਲਮ 'ਕਿਆ

ਕੂਲ ਹੈ ਹਮ 3' ਆਪਣੇ ਕਾਮ-ਉਕਸਾਉ ਪ੍ਰੋਸਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਏ ਡੇਢ ਸੌ ਕੱਟਾਂ ਕਾਰਣ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਈ। ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਸਿਰ-ਪੈਰ ਵਾਲੀ ਇਸ ਬੇਹੂਦਾ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਬਾਕਸ-ਆਫਿਸ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਣ ਦਿੱਤਾ। ਤਮਿਲ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਟਕਥਾਵਾਂ ਲਈ ਜਾਣੀ

ਜਾਂਦੀ ਸੁਧਾ ਕੌਨਗਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਪਹਿਲੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ 'ਸਾਲਾ ਖੜ੍ਹਸ' ਭਾਰਤੀ ਖੇਡ-ਜਗਤ ਵਿਚਲੀਆਂ ਚੋਰ-ਮੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਘਟੀਆਂ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਆਸਤ ਕਾਰਣ ਜਿੱਥੇ ਹੋਣਹਾਰ ਖਿਡਾਰੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਚ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬੇਹਰਤਰੀਨ ਸਮਾਂ ਇਸ

ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਸੰਨੀ ਦਿਉਲ ਨੇ 'ਘਾਇਲ-ਵੇਨਸ ਅਗੇਨ' ਨਾਲ 30 ਸਾਲਾ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਚੜ੍ਹਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਰਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਫਿਲਮ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਫਲ ਵੀ ਰਹੀ।

ਸੋਨਮ ਕਫੂਰ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ 'ਨੀਰਜਾ' ਆਪਣੀ ਯਥਾਰਥਿਕ ਪਹੁੰਚ ਕਾਰਣ ਸਾਲ ਭਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਰਹੀ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪੱਖ ਨੀਰਜਾ ਨਾਮ ਦੀ ਕੁੜੀ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਭਰਣ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਫਾਰਮੂਲਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੱਥ ਤੇ ਅਸਲੀਅਤ ਆਧਾਰਿਤ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਲੈਂ ਅ ਨੂੰ ਭੰਨਦਾ ਹੈ।

'ਸ਼ਾਹਿਦ' ਵਰਗੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹੰਸਲ ਮਹਿਤਾ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਅਲੀਗੜ੍ਹ' ਨਾ ਸਿਰਫ ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹਾਸਲ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਸਗੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੀ ਮੰਨੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਮੁਸਲਿਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸਵੈਮਾਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ ਵਿਚ ਪਸਰੀ ਸੰਕੀਰਣਤਾ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦੋਗਲੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਾਇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮਲਿੰਗਤਾ ਬਾਰੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੀ ਇਕੱਲਤਾ, ਬੇਚੈਨੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸੋਚ ਕਾਰਣ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਝੋਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮਿੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉ ਘੜਨ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ)

ਮੈਂ ਕਹੀਂ ਕਵੀ ਨਾ ਬਨ ਜਾਊਂ...

ਧਰਮਿੰਦਰ ਬਣਿਆ ਕਵੀ

ਨੇ ਨੱਚਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਕਵੀ ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਗੱਲ ਬਣੀ ਹੀ ਨਾ। ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਪਹਾੜ ਵਰਗਾ ਸੀ, ਪਰ ਧਰਮਿੰਦਰ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੱਤ-ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਅਜੀਤ

ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ

ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਾਇਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਚੋਖਾ ਨਾਂ ਕਮਾਇਆ; ਤੇ ਹੁਣ ਧਰਮਿੰਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਇਰ ਵਜੋਂ ਦੇਖ ਸਕਣਗੇ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਲ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਦੀ ਗਾਣਿਆਂ ਦੀ ਐਲਬਮ 'ਡਰੀਮ

ਗਰਲ' ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਧਰਮਿੰਦਰ ਨੇ ਹੇਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਲਈ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੇਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਦੀ ਇਹ ਐਲਬਮ ਬਹੁਲ ਸੁਪਰਹਿੱਟ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਐਲਬਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਮਿਤਾਭ ਬਚਨ ਅਤੇ ਜਯਾ ਬਚਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਰਮੇਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਵੀ ਉਚੇਚੇ ਪੁੱਜੇ ਸਨ; ਮਤਲਬ ਉਸ ਵਕਤ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ੋਅਲੋ' ਦੀ ਮੁੱਖ ਟੀਮ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਧਰਮਿੰਦਰ ਮੁਤਾਬਕ, ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਐਲਬਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਹ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਖਬਰ ਵੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ 'ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ' ਉਸ ਨੂੰ 'ਲਾਈਫ ਟਾਈਮ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਐਵਾਰਡ' ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਫਿਲਮ 'ਪਿਆਰ ਹੀ ਪਿਆਰ' ਵਿਚ ਗਾਣਾ 'ਮੈਂ ਕਹੀਂ ਕਵੀ ਨਾ ਬਨ ਜਾਊਂ' ਫਿਲਮਾਂ ਰਹੇ ਧਰਮਿੰਦਰ ਤੇ ਵਿਯੰਤੀ ਮਾਲਾ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਹੇਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਦੀ ਐਲਬਮ 'ਡਰੀਮ ਗਰਲ' ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਝਲਕ।

ਬਾਬਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨੂੰ

ਸਿੱਖ ਅਵਾਰਡ, ਯੂਕੇ 2016 ਵੱਲੋਂ

ਸਿੱਖ ਲਾਈਫ-ਟਾਈਮ ਯੁੱਗਵਰਮੈਂਟ ਯੁੱਗਵਾਰਡ

ਦੇਣ ਲਈ

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਗਹਿਰਾਈਆਂ ਤੋਂ

ਯੁੱਗਵਾਰਡ

ਬਾਬਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਅੱਜ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਹੁਨਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 30 ਸਾਲ ਦੀ

ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਤੇ ਅਨਥੱਕ ਸੇਵਾ

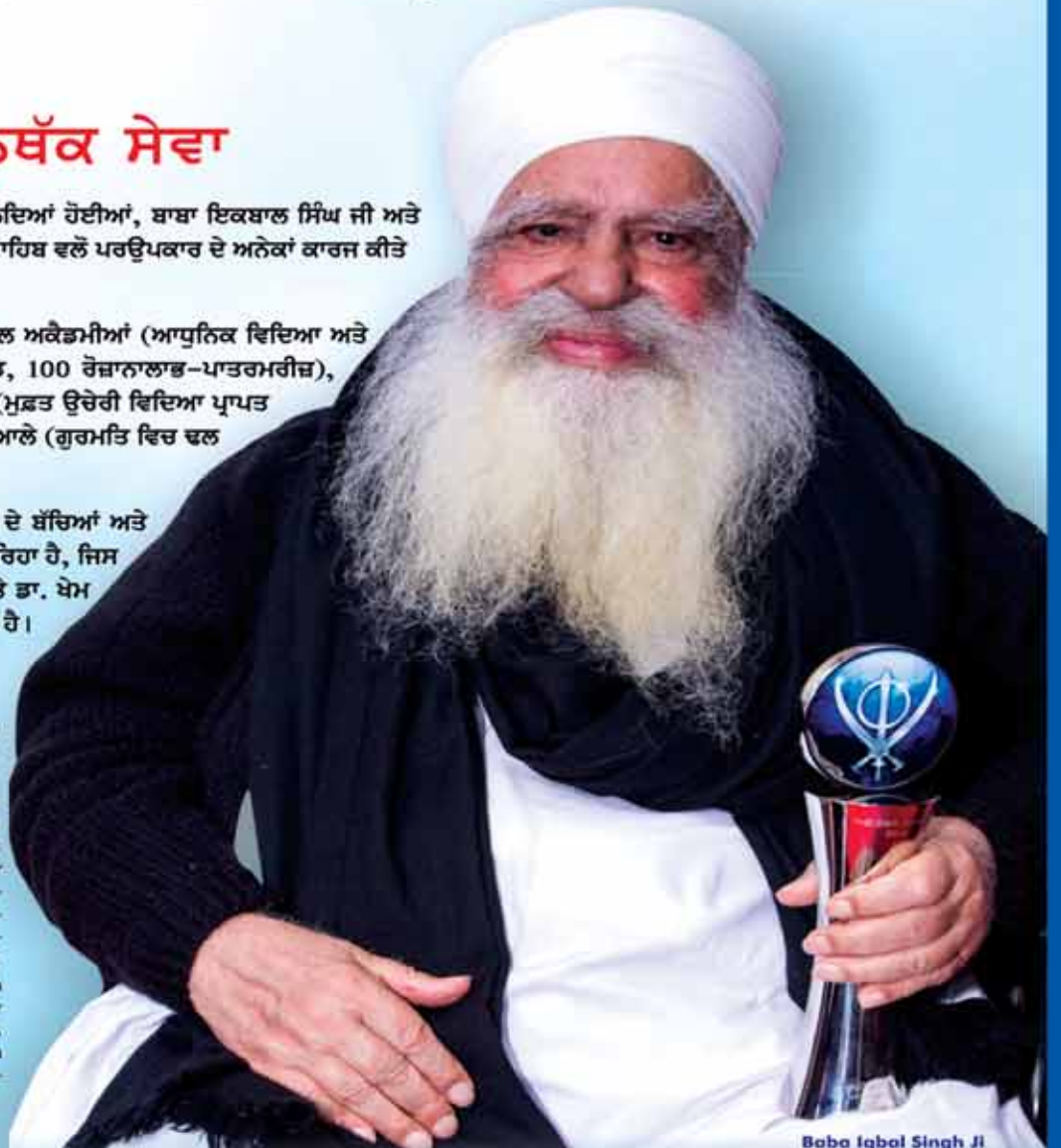
ਸੰਤ ਅੰਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੁਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਬਾਬਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਜੁਟ ਹੋ ਕੇ ਕੀਤੀ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਅੱਜ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਅੱਜ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ 3 ਸਿੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ (42 ਕੋਰਸ), 129 ਅਕਾਲ ਅਕੈਡਮੀਆਂ (ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਢਲੇ ਹੋਏ 65 ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ), 1 ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ (250 ਬੈੱਡ, 100 ਰੋਜ਼ਾਨਾਲਾਭ-ਪਾਤਰਮਰੀਜ਼), 2 ਨਸ਼ਾ ਫੁਡਾਊ ਕੇਂਦਰ (4,440 ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਰੀਜ਼), ਅਕਾਲ ਪੇਂਡੂ ਨਾਰੀ ਵਿਕਾਸ ਸੰਸਥਾ (ਮੁਫ਼ਤ ਉਚੇਰੀ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ 3,850 ਪੇਂਡੂ ਲੜਕੀਆਂ) ਅਤੇ 2 ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਲੇ (ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਢਲੇ ਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭੁਝੰਗੀ) ਆਦਿ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਰਾਗੀ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਆਤਮ-ਰੱਤਿਆ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਫ਼ਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਥੋੜੀ ਹੈ।

— ਵੱਲੋਂ —

CALIFORNIA: Amarjeet Singh Kahlon - Tracy | Dr. Ripu Daman Singh Beniwal - Tracy | Dr. Hardyal Singh Bains - Fremont | Taranjit Singh - Fremont | Ram Rattan Kaur - San Jose | Raj Singh Brar - Sacramento | Amarjeet Singh Bains - Yuba City | Gurdeep Singh Malik - Los Angeles | Surinder Singh Malik - Los Angeles | Ruh Singh - Los Angeles | Paramjit Singh - Los Angeles | Dr. Amrit Singh - Los Angeles | Gurdas Singh Gill - Laguna Hills | Charanjeet Singh Bath - Fresno | Amritpal Singh & Rupinder Kaur - Fresno | Gurdev Singh Mohar - Fresno | Satpalkaur - Fresno | Dara Singh - Fresno | Kanwar Aulakh & Babli Aulakh - Fresno | Gurcharan Singh Dhillon - Bakersfield | Ranbir Singh Bhatti - Delano **WASHINGTON:** Dr. Sarabjit Singh Virk - Seattle | Paramjit Kaur Ghuman - Seattle **NEW JERSEY:** Amar Singh Gill - West Windsor | Amarpreet Kaur - New Jersey | Mini Suri - New Jersey | Micky Chadda - New Jersey Khalsa Sweet House - New Jersey | Manjit Kaur - Cresskill **GEORGIA:** Inderjit Singh Duggal - Atlanta **ILLINOIS:** Gurcharan Singh Jhaj - Schaumburg **NEW YORK:** Gurcharan Singh Baring - New York | Bhupinder Singh Boparai - New York | Singh Farm Corporation - New York **CONNECTICUT:** Bhupinder Singh - Hartford | Inni Kaur **MASSACHUSETTS:** Sunmeet Singh Sethi - Boston **PENNSYLVANIA:** Dr. Navjeet Kaur | Dr. Gurcharan Singh - Philadelphia **NEVADA:** Rajvinder Singh Dhaliwal - Las Vegas | Jaspal Singh Sidhu - Las Vegas | Bhatti Brothers - Las Vegas **OHIO:** Rajvinder Singh - Cleveland | Rajinder Singh - Cleveland | Dr. Subinderpal Singh Raina - Cleveland **ARIZONA:** Satpal Singh Khela - Phoenix | Inderjit Singh Bhatti - Phoenix | Sohan Singh Thind - Springdale **WISCONSIN:** Beant Singh Boparai - Oak Creek | Inderjeet Singh **TEXAS:** Jessie Maan - Dallas | Surinder Singh - Dallas | Haripritam Singh - Dallas | Ravideep Kaur - Dallas | Raj Singh Gill - Houston | Dr. Harvinder Pal Singh - Houston | Dr. Kanwaljeet Singh - Houston | Hardit Singh - San Antonio **VIRGINIA:** Dr. Balwant Singh Sekhon - Midlothian | Dr. Baljeet Singh Gill - Richmond | Dr. Baljeet Singh Sidhu - Richmond **FLORIDA:** Balvir Singh Khangura - Jupiter | Jagjeet Kaur - Naples | Anju Chawla - Miami **COLORADO:** Davinder Singh Boparai - Denver **UTAH:** Harpal Singh Toor - Salt Lake City

Baba Iqbal Singh Ji

THE KALGIDHAR SOCIETY
Baru Sahib

www.BaruSahib.org

Ravideep Kaur Mukta
805 Ingleside Drive, Plano, TX 75075
972-693-1077 | mukta@barusahib.org

Donate through Bank:
"Eternal Charitable Foundation"
Chase Bank A/c in USA#: 988517371

A 501 © (3) Organization
Fed. Tax ID# 26 -1446079

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ, ਲੈਨਸਿੰਗ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)

4701 Pleasant Grove, Lansing, MI 48910 Ph: 517-272-0231, www.LansingGurdwara.Com

ਲੈਨਸਿੰਗ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਕਰਾਊਨ ਪੁਆਇੰਟ, ਇੰਡੀਅਨਾਪੋਲਿਸ, ਸਾਊਥਬੈਂਡ, ਮਿਲਵਾਕੀ, ਡਿਟਰਾਇਟ, ਗਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਜ਼, ਮਸਕੀਗਨ, ਜੈਕਸਨ, ਫਲਿੰਟ, ਸਾਗੀਨਾਅ, ਕੈਲਮਜੂ, ਬੈਟਲ ਕਰੀਕ, ਬੈਂਟਨ ਹਾਰਬਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੂਰ-ਨੇੜੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ

ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ

ਅਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਮੇਲਾ

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 6 ਮਈ 2017

Adado Riverfront Park: 300 N. Grand Ave., Lansing MI 48933. (Downtown Lansing)

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 6 ਮਈ 2017 ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਸਵੇਰੇ 7.00 ਵਜੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਥ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕੀਰਤਨੀਏ ਅਤੇ ਕਥਾਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਨਗੇ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਅਡੈਡੋ ਰਿਵਰਫਰੰਟ ਪਾਰਕ (300 ਨਾਰਥ ਗਰੈਂਡ ਐਵੇਨਿਊ, ਲੈਨਸਿੰਗ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ 48933) ਵਿਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸੇ ਪਾਰਕ ਤੋਂ ਪਰੇਡ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰੇਡ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਵਾਇਤੀ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਵਿਚ ਚੱਲਣਗੇ। ਪਰੇਡ ਆਪਣੇ ਰੂਟ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਵਾਪਸ ਇਸੇ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਕੇ ਸਮਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪਰੇਡ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਅਡੈਡੋ ਰਿਵਰਫਰੰਟ ਪਾਰਕ 300 N. Grand Ave., Lansing MI 48933 (Downtown Lansing) 'ਚ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ।

*ਤਾਜ਼ਾ ਜਲੇਬੀਆਂ *ਗਰਮ ਗਰਮ ਪਕੌੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ
*ਧਾਰਮਿਕ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਦਾ ਸਟਾਲ ਲੱਗੇਗਾ

Contacts:

Gurudwara Sahib (517) 272-0231
Ladi Multani (517) 204-4171
S. Balbir Singh (517) 402-1811
S. Kuldip Singh (President)
Ph: 517-402-4910

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਜਣ ਸੁਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਸ਼ੀਲੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਗਿੱਧੇ ਤੇ ਭੰਗੜੇ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੱਦਾ

(15 ਅਪਰੈਲ ਤੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ)

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਿੱਧੇ-ਭੰਗੜੇ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨਗੀਆਂ।

Ladi Multani, Gurwinder Singh Bintu, Jaswinder Singh, Kulwant Singh KP, Balbir Singh, Gurdev Singh, Kuldeep Singh, Bakhsish Singh, Jaswant Singh, Karnail Singh, Sukhjinder Singh, Kulvir Singh, Kashmir Singh, Balwinder Singh, Gurjinder Singh, Balvir Singh Habibwal, Kulwant Singh, Rinku, Resham Singh, Daler Singh, Manjit Singh, Nirmal Singh, Swarn Singh, Ruby, Bila, Gulab Singh, Sukhwinder Singh, Kulwinder Singh, Rajinder Singh, Jaswant Singh Grewal, Rajvir Singh Virk, Gurbaksh Singh, Gian Singh, Prabhdyal Singh and Sadh Sangat.